

T.C
NİĞDE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YAKINÇAĞ TARİHİ ANABİLİM DALI

KASTAMONU, AYDIN, HÜDAVENDİGAR ve ANKARA (BOZOK)
VİLAYETLERİNİN İDARİ TAKSİMATI (1272h/1855-6 ile 1328h/1910-1)

108955

Yüksek Lisans Tezi

Danışman

Doç.Dr.Musa ŞAŞMAZ

108355

Hazırlayan

Gülin ERDEM

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

NİĞDE-2001

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Gülin ERDEM'e ait " Kastamonu, Aydın, Hüdavendigar ve Ankara (Bozok) vilayetlerinin idari taksimatı (1272h/1855 ile 1328h/1910 yıllara arası)" adlı çalışma, jürimiz tarafından Yakınçağ Anabilim dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

İmza
Akademik Ünvanı Adı-Soyadı
Başkan

İmza
Akademik Ünvanı Adı-Soyadı

İmza
Akademik Ünvanı Adı-Soyadı

ÖZET

Gülin Erdem, “Kastamonu, Aydın, Hüdavendigâr ve Ankara (Bozok) vilayetlerinin idari taksimatı (1272h/1855 ile 1328h/1910 yılları arası)”, Niğde 2001, s.114.

Kastamonu, Aydın, Hüdavendigâr ve Ankara (Bozok) vilayetlerinin idari taksimatı (1272h/1855 ile 1328h/1910 yılları arası) adlı bu çalışmada adı geçen vilayetlerin devlet salnamelerine göre idari dağılımları incelenmiştir.

Giriş Bölümünde Osmanlı Devleti'nin idari yapısı ve bu yıllara tekabül eden 19.yüzyıla kadar ki yapısı üzerinde durulmuştur.

I. Bölüm'de Kastamonu vilayetinin idari dağılımı ve meydana gelen sınır değişiklikleri;

II. Bölüm'de Aydın vilayetinin idari dağılımı ve meydana gelen sınır değişiklikleri;

III. Bölüm'de Hüdavendigâr vilayetinin idari dağılımı ve meydana gelen sınır değişiklikleri;

IV. Bölüm'de Ankara vilayetinin idari dağılımı ve meydana gelen sınır değişiklikleri;

V. Bölüm'de Müstakil Sancaklar;

devlet salnameleri esas alınarak ele alınmıştır.

SUMMARY

Annuals (Salnameler) summarise important events in early years and enlighten us on some various subjects such as institutions of their year and interpretations of situation (hal tercümeleri) briefly. These annuals were published by the relevant state officially or they were prepared by some special institutions too. They occupy an important place among historical sources.

My thesis has been brought out by scrutinising state annuals and other sources which are relevant to this subject. In this thesis, I pursued existing administrative partitions of Kastamonu, Aydın, Ankara (Bozok) and Hüdavendigâr provinces and also changes in these provinces between 1272h/1855 and 1328h/1910 years. Furthermore, in this study, the existing old province (eyalet) system in these provinces and converting this system into new province (vilayet) system have been studied.

I thank my advisor Doç. Dr. Musa ŞAŞMAZ who supported this thesis's preparation stage very much.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	II
SUMMARY.....	III
İÇİNDEKİLER.....	IV
ÖNSÖZ.....	IX
GİRİŞ.....	1
I.BÖLÜM.....	4
KASTAMONU VİLAYETİ.....	4
A-KASTAMONU SANCAĞI.....	12
a-Merkez Kaza.....	13
b-İnebolu Kazası.....	13
c-Safranbolu Kazası.....	14
d-Tosya Kazası.....	14
e-İskilip Kazası.....	15
f-Araç Kazası.....	15
g-Taşköprü Kazası.....	15
h-Daday Kazası.....	16
ı-Cidde Kazası.....	16
B-BOLU SANCAĞI.....	17
a-Merkez Kaza.....	17
b-Eregli Kazası.....	17
c-Bartın Kazası.....	17
d-Göynük Kazası.....	18
e-Gerede Kazası.....	18
f-Düzce Kazası.....	18
g-Mudurnu Kazası.....	19
h-Hamidiye Kazası.....	19
ı-Zonguldak Kazası.....	19
C-KENGİRİ SANCAĞI.....	19
a-Merkez Kaza.....	20
b-Çerkeş Kazası.....	20
c-Kalacık Kazası.....	21
d-İskilip Kazası.....	21
D-SİNOP SANCAĞI.....	21
a-Merkez Kaza.....	21
b-Boyabaz Kazası.....	22
c-İstifan Kazası.....	22
II.BÖLÜM.....	24
AYDIN EYALETİ.....	24
A-İZMİR SANCAĞI.....	34
a-Merkez Kaza.....	34
b-Kuşadası Kazası.....	35
c-Çeşme Kazası.....	35
d-Tire Kazası.....	35

<i>e-Ödemiş Kazası</i>	35
<i>f-Urla Kazası</i>	36
<i>g-Foçateyn Kazası</i>	36
<i>h-Bayındır Kazası</i>	36
<i>ı-Menemen Kazası</i>	36
<i>i-Bergama Kazası</i>	36
<i>j-Sifrihisar Kazası</i>	37
<i>k-Nif Kazası</i>	37
<i>l-Karaburun Kazası</i>	37
B-SARUHAN SANCAĞI	37
<i>a-Merkez Kaza</i>	38
<i>b-Turgudlu Kazası</i>	38
<i>c-Alaşehir Kazası</i>	38
<i>d-Kula Kazası</i>	39
<i>e-Akhisar Kazası</i>	39
<i>f-Salihlu Kazası</i>	39
<i>g-Gördös Kazası</i>	40
<i>h-Timurci Kazası</i>	40
<i>ı-Eşme Kazası</i>	40
<i>i-Kırkağaç Kazası</i>	40
<i>j-Soma Kazası</i>	41
C-AYDIN SANCAĞI	41
<i>a-Merkez Kaza</i>	41
<i>b-Nazilli Kazası</i>	41
<i>c-Bozdoğan Kazası</i>	42
<i>d-Söke Kazası</i>	42
<i>e-Çine Kazası</i>	42
<i>f-Karasui Kazası</i>	43
D-MENTEŞE SANCAĞI	43
<i>a-Merkez Kaza</i>	43
<i>b-Milas kazası</i>	43
<i>c-Megri Kazası</i>	44
<i>d-Bodrum Kazası</i>	44
<i>e-Köyceğiz Kazası</i>	44
<i>f-Marmaris Kazası</i>	44
E-DENİZLİ SANCAĞI	44
<i>a-Merkez Kaza</i>	45
<i>b-Tavas Kazası</i>	45
<i>c-Çal Kazası</i>	45
<i>d-Buldan Kazası</i>	46
<i>e-Saray Kazası</i>	46
<i>f-Garbi Karaağaç Kazası</i>	46
III.BÖLÜM	48
HÜDAVENDİGAR VİLAYETİ	48
A-BURSA SANCAĞI	62
<i>a-Merkez Kaza</i>	63
<i>b-Gemlik Kazası</i>	63
<i>c-Mihalıç Kazası</i>	63
<i>d-Mudanya Kazası</i>	64
<i>e-Kirmasti Kazası</i>	64
<i>f-Atranos Kazası</i>	64
<i>g-Pazarköy Kazası</i>	65

B-ERTUĞRUL SANCAĞI	65
<i>a-Merkez Kaza</i>	66
<i>b-Söğüt Kazası</i>	66
<i>c-İnegöl Kazası</i>	67
<i>d-Yenişehir Kazası</i>	67
C-KÜTAHYA SANCAĞI	68
<i>a-Merkez Kaza</i>	68
<i>b-Eskişehir Kazası</i>	69
<i>c-Uşak Kazası</i>	69
<i>d-Gödes Kazası</i>	70
<i>e-Simav Kazası</i>	70
D-KARAHİSAR-I SAHİP SANCAĞI	71
<i>a-Merkez Kaza</i>	71
<i>b-Bolvadin Kazası</i>	71
<i>c-Sandıklı Kazası</i>	72
<i>d-Aziziye Kazası</i>	72
<i>e-Geyikler Kazası</i>	73
E-KARESİ SANCAĞI	73
<i>a-Merkez Kaza</i>	74
<i>b-Ayvalık Kazası</i>	75
<i>c-Kemer-i Edremit Kazası</i>	75
<i>d-Edremit Kazası</i>	75
<i>e-Erdek Kazası</i>	76
<i>f-Sındırgı Kazası</i>	76
<i>g-Bigadiç Kazası</i>	77
<i>h-Bandırma Kazası</i>	77
<i>ı-Gönen Kazası</i>	77
<i>i-Balya Kazası</i>	78
IV.BÖLÜM	79
BOZOK VİLAYETİ	79
A-ANKARA SANCAĞI	86
<i>a-Merkez Kaza</i>	87
<i>b-Ayaş Kazası</i>	87
<i>c-Beypazarı Kazası</i>	87
<i>d-Sivrihisar Kazası</i>	88
<i>e-Nalluhan Kazası</i>	88
<i>f-Haymana Kazası</i>	88
<i>g-Bala Kazası</i>	89
<i>h-Zir Kazası</i>	89
<i>ı-Çubukabad kazası</i>	89
<i>i-Yabanabad kazası</i>	89
<i>j-Mihalıççık Kazası</i>	90
<i>k-Kalacık Kazası</i>	90
B-KIRŞEHİR SANCAĞI	91
<i>a-Merkez Kaza</i>	91
<i>b-Keskin Kazası</i>	92
<i>c-Mecidiye Kazası</i>	92
<i>d-Avanos Kazası</i>	92
C-KAYSERİYYE SANCAĞI	92
<i>a-Merkez Kaza</i>	93
<i>b-Develu Kazası</i>	93
<i>c-İncesu Kazası</i>	93

D-YOZGAT SANCAĞI.....	94
a-Merkez Kaza.....	94
b-Maden Kazası.....	95
c-Boğazlıyan Kazası.....	95
d-Sungurlu Kazası.....	95
e-Çorum Kazası.....	96
E-ÇORUM SANCAĞI.....	96
a-Merkez Kaza.....	96
b-Sungurlu Kazası.....	97
c-İskilip Kazası.....	97
d-Osmancık Kazası.....	97
V.BÖLÜM.....	99
MÜSTAKİL SANCAKLAR.....	99
A-BOLU SANCAĞI.....	99
a-Merkez Kaza.....	99
b-Bartın Kazası.....	99
c-Zonguldak Kazası.....	99
d-Düzce Kazası.....	99
e-Gerede Kazası.....	99
f-Göynük Kazası.....	100
g-Hamidiye Kazası.....	100
h-Eregli Kazası.....	100
ı-Mudurnu Kazası.....	100
B-KARESİ SANCAĞI.....	101
a-Merkez Kaza.....	101
b-Ayvalık Kazası.....	101
c-Bandırma Kazası.....	101
d-Edremit Kazası.....	101
e-Burhaniye Kazası.....	101
f-Erdek Kazası.....	101
g-Gönen Kazası.....	102
h-Balya Kazası.....	102
C-İZMİD SANCAĞI.....	103
a-Merkez Kaza.....	104
b-Karamürsel Kazası.....	104
c-Adapazarı Kazası.....	105
d-Kandıra Kazası.....	105
e-Geyve Kazası.....	106
f-Yalova Kazası.....	106
D-BİGA SANCAĞI.....	107
a-Merkez Kaza.....	108
b-Biga Kazası.....	108
c-Lapseki Kazası.....	109
d-Ezine Kazası.....	109
e-Ayvacık Kazası.....	110
f-Akabad Kazası.....	110
g-Beyramiç Kazası.....	110
SONUÇ.....	111
KAYNAKLAR.....	113

KISALTMALAR

a.g.e : Adı geçen eser

C. : Cilt

H. : Hicri

ÖNSÖZ

Geçmiş yıllardaki mühim hadiseleri hülasa eden ve ait olduğu yılın müesseseler ve hal tercümeleri gibi çeşitli mevzularda son durumu kısaca bildiren salnameler, devlet tarafından resmi olarak yayınlandığı gibi hususi müesseselerce de hazırlanmıştır. Bu salnamelerin tarih kaynakları arasında mühim bir yeri vardır.

Tezim, temelde devlet salnamelerine ilaveten bu konuda yapılan diğer kaynaklar da taranmak suretiyle ortaya konmuştur. Bu çalışmada 1272h/1855 ile 1328h/1910 yılları arasında Kastamonu, Aydın, Ankara (Bozok) ve Hüdavendigar vilayetlerinin mevcut idari taksimatı ile bu vilayetlerde meydana gelen değişiklikler takip edilecektir. Ayrıca çalışmada bu vilayetlerdeki mevcut eyalet sistemi ile bu sistemden vilayet sistemine geçiş incelenmiştir.

Bu tez konusunun seçimi ile belgelerin tedarik ve tekamülünde destek ve yardımlarını esirgemeyen danışman hocam Doç.Dr.MUSA ŞAŞMAZ'a şükranlarımı arz ederim.

GÜLİN ERDEM
Niğde 2001

GİRİŞ

Osmanlılarda kuruluş yıllarından itibaren merkezi idare dışında hizmeti yaygınlaştırmanın ilk kademesi beylerbeyiler kanalı ile beylerbeyliklerde oluyordu. İlk yıllarından itibaren Osmanlılarda beylerbeyilik bölgesi “Liva” denilen sancaklara ayrılır ve idareleri “Beylerbeyi” ve “Mirimiran” denilen kişilerce yürütülürdü. Bu kişiler de “Paşa Sancağı” denilen beylerbeyilik merkezinde otururlardı¹.

Tanzimat kanunları yürürlüğe konmadan önce Osmanlı İmparatorluğu, idari taksimat açısından eyaletlere, eyaletler sancaklara, sancaklar mütesellimliklere ve mütesellimlikler de voyvodalıklara ayrılmıştı. Kanuni Sultan Süleyman döneminde İmparatorlukta toplam 34 eyalet ve 377 sancak vardı. Eyaletler, has ve salyane ile idare olunanlar olmak üzere ikiye ayrılmıştı. Salyaneli eyaletler vaktiyle has, zeamet ve tımarlara ayrılmamış olanlar olup bunların her türlü miri tekalif ve öşürleri devlete aitti. Bu dönemde Anadolu 11 eyalete ayrılmıştı. Bunlardan Kütahya, Anadolu eyaletinin paşa sancağı yani eyalet merkezi olan livadır. Kütahya’ya bağlı mevcut kazalar ise Saruhan, Aydın, Hüdavendigâr, Kastamonu, Menteşe, Bolu, Ankara, Kengiri, Karahisar-ı Sahip, Tekeili, Hamidili, Sultanönü ve Balıkesir’dir².

1580 yılından itibaren beylerbeyilik yerine “Eyalet” terimi kullanılmaya başlanmıştır. Bu terim 16. yüzyıl boyunca sancak ya da vilayet terimlerinden daha ziyade bölgesel bir otonomi ifade ediyordu. Bu devrede bir ülke zapt edildiği zaman imparatorluğun taşra yönetim prensipleri yeni zapt edilen yerlere de uygulanır ve orası ihtiyaca göre birkaç eyalet ve sancağa taksim edilirdi. Tabiatıyla bu taksimat sırasında birçok eski sancağın eyalet haline getirildiği bilinmektedir.

Eyalet idareleri Osmanlı devletinin karakteristik toprak idare sistemi olan “Dirlik sisteminin” uygulanıp uygulanmamasına göre 16. yüzyıldan itibaren iki kategoriye ayrılırdı.

1-Has, tımar, zeamet usulünün uygulandığı eyaletler

¹ OĞUZ,Süleyman:Osmanlı Vilayet İdaresi ve Doğu Rumeli Vilayeti 1878-1885, İstanbul, 1985,s.7

² TÖNİK,Vecihi:Türkiye’de İdare Teşkilatının Tarihi Gelişimi ve Bugünkü Durumu, Ankara,1945,s.56.

2- Salyaneli eyaletler

Anadolu bu kategoriden 1.gruba girmektedir. Osmanlı imparatorluğunun topraklarının eyaletlere ayrılmasında güdülen amaç bunların iktisadi yönden kendi kendini yönetmesi idi³.

17. yüzyıldan 19. yüzyıldaki Tanzimat dönemine kadar geçen sürede Doğu Anadolu'nun idari taksimatı değişikliğe uğramıştır. Anadolu'nun 19.yüzyıl ortalarındaki durumu 1263h/1846'den itibaren çıkan Salname-i Devlet-i Aliye-i Osmaniye'lerden takip ediyoruz. İlk defa 1266h/1850 yılı salnamesinde bütün ülkenin eyalet, sancak ve kaza-nahiyeleri sıralanmıştır.

1281h/1864 yılında çıkan yeni İdare-i Vilayet Kanunu ile 1284h/1867'de 13 yeni vilayette düzenleme yapıldı. Bu sebeptendir ki, bazen 1867 ıslahatı diye de anılmaktadır. Bu ıslahatın büyük özelliği eskiden beri işlevleri kaybolan eski "kaza" ve "nahiyeler" in büyük kısmının kalkmış olmasıdır. Böylece önemli bir kısmı zaten "naiblerle" idare edilen "kaza" sayısı azalmıştır. 1285h/1868 devlet salnamesinde Aydın eyaletinin 92 olan kaza sayısı 1286h/1869 yılında 31'e, Kastamonu eyaletinin 93 olan kaza sayısı da 18'e inmiştir.

Aslında bu değişim bir çok yerde 1284h/1867'den sonra da devam etmiştir. 1285h/1868 devlet salnamesinde Denizli sancağı yoktur, Denizli bir kaza olarak Menteşe sancağına bağlanmış, Menteşe'nin adı Menteşe-Denizli olmuştur. 1286h/1869 devlet salnamesinde Denizli, Aydın sancağına bağlı bir kazadır. Ancak 1299h/1881 yılında Denizli, Buldan, Sarayköy ve Tavas kazalarını ihtiva eden bir sancak olmuştur.

Yine bu nizamname ölçüsünde yapılan gelişmelerden birisi, batıda, İzmir etrafındaki gelişmedir. Çünkü burada Aydın ve Sığla sancaklarının etkisiyle ortaya çıkan durum şimdi yepyeni bir şekil almıştır. Sığla sancağından gelen asıl miras yanında, Aydın ve Saruhan sancaklarından bazı kaza ve nahiyeler İzmir sancağına

³ OĞUZ,Süleyman:a.g.e.,s.10-11; ÖZKAYA, Yücel:18.yüzyılda Osmanlı Kurumları ve Osmanlı Toplum Yaşantısı,Ankara,1985,s.19.

katılmışlardır. Ancak kaza ve nahiye ölçüsünde gelişmeler (yeni katılmalar, kaza ve nahiyeliklerin kaldırılması) sonraki yıllarda da devam etmiştir⁴.

Devlet salnamelerinde, tezimin konusu olan Kastamonu, Aydın, Ankara ve Hüdavendigâr vilayetlerinin idari taksimatını incelerken bir takım değişiklikleri bu çalışmanın ana kaynağı olan devlet salnameleri ile bu konuyla alakalı diğer çalışmalardan takip ettim. Bu devlet salnameleri toplam kaza sayısını vilayetin veya sancak isminin yanına zikr etmişler, ancak verilen mevcut toplamlarda bazı hataların yapıldığı görülmüş ve bunlar bu çalışmada salnamelerde yapıldığı gibi değil, düzeltilerek istifade edilmiştir. Özellikle 1306 yılına kadar salnamelerde kaza ve nahiyeler ayrı ayrı gösterilmeden bunların toplamı verilmiştir. Ancak 1306 yılından itibaren kaza ve nahiyeler ayrı bir tasnife tabi tutulduğu gibi bilgiler nispeten daha net ve anlaşılabilir bir şekilde ifade edilmiştir. Bu sebepten dolayı 1272h/1855 yılından 1306h/1888 yılına kadar sancak ve kazaları yıl yıl, 1306-1328 yılları arasında sancak sancak inceleyerek daha doğru ve detaylı bilgi verilmeye çalışılmıştır. Bu çalışma 5 ana bölümde incelenmektedir. I. Bölümde Kastamonu vilayetinin sancak ve kazalarındaki idari dağılım; II. Bölümde Aydın vilayetinin sancak ve kazalarındaki idari dağılım; III. Bölümde Ankara vilayetinin sancak ve kazalarındaki idari dağılım; IV. Bölümde Hüdavendigâr vilayetinin sancak ve kazalarındaki idari dağılım; V. Bölümde ise müstakil olan sancaklar ele alınmaktadır.

⁴ BAYKAR, Tuncer: *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyasına Giriş ve Anadolu'nun İdari Taksimatı*, Ankara, 1988, s.130-131; ORTAYLI, İlber: *Türkiye İdare Tarihi*, Ankara, 1979, s.185.

I.BÖLÜM

KASTAMONU VİLAYETİ

Çalışmamıza kaynak teşkil eden devlet salnamelerinde vilayetlerle ilgili bilgiler 1272h/1855-6 ile 1306h/1888-9 yılları arasında son derece sınırlı olup, bu sebeple Kastamonu vilayetiyle ilgili olan bilgiler Kastamonu vilayeti başlığı altında topluca verilecektir. 1306h/1888-9 tarihinden sonra idari birimlere ait detaylar yoğunluk kazanmış, dolayısıyla Kastamonu vilayetine ait bilgiler sancak ve kaza başlıkları altında ele alınmıştır. Kastamonu eyaleti 1272h/1855-6'da Bolu, Viranşehir, Kastamonu ve Sinop olmak üzere 4 sancaktan oluşmuştur. Bu tarihte eyalette toplam 68 kaza bulunmaktadır. Bu kazalardan 19'u Bolu sancağında , 20'si Viranşehir sancağında diğer 20'si Kastamonu sancağında, 9'u ise Sinop sancağında yer almaktadır. Bolu sancağındaki 19 kaza Bolu, nahiye-i Dörtdivan, Çaga, Gere, Mudurnu, nahiye-i Kıbrısçık, Pavlı-ı Bolu, Düzce ile Konırpa, Gümüşabad ile Efteni, Üsküp, Akçaşehir-i Bolu, Bend-i Ereğli, Alaplı ile Samakov, Hisarönü (nam-ı diğer Filyos), Yılanlıca, Devrek, Dirgine ile Sakız Divan, Mengen, Göynük (nam-ı diğer Torbalı)'dür. Viranşehir sancağında ise 20 kaza vardır. Bunlar, Viranşehir, Şahabeddin, Kurıkavak, Kızılbel, Yenice-i Eflani, Aktaş, Uğlakdere, Taraklı-i Bolu (nam-ı diğer Safranbolu), Tefen, Gölpazarı Bolu, Eflan-i Bolu, Ovayüzü, Keçnos, Ulus, Zerzene, Amasra, Bartın (nam-ı diğer Oniki Divan), Çarşamba-i Bolu, Pençsenbe (nam-ı diğer Yedi divan), Yörükân-ı Taraklı'dur. Kastamonu sancağındaki 20 kaza ise Kastamonu ile nevah-i Azdavay, Boyalu, Sırt, Araç, Yörükân-ı Araç, Eflani-i Daday, Çekline, Zarı, Hoşalay, Cide, Devrekan, Küre-i Hadid, Göl-i Daday, Küre-i Nuhas, nahiye-i İnebolu, Sorgın-ı Kastamonu, Taşköprü, Güney (nam-ı diğer Sarıgöl), nahiye-i Gökceğaç ile Akyürek ve Mergüze'dir.¹ 9 kaza ise Sinop sancağında yer almaktadır. Bunlar Sinop ile nahiye-i Gereze ve Yaykal ve Çarşamba ve Giregöz, nahiye-i Saray, Estegan (nam-ı diğer Sahil),

¹ 1272 devlet salnamesi, s.94.

Ayandon, Ginölu (nam-ı diğer Abana) ile Avrına, Akkaya, anlu, Boyabad ile nevhı-yı Kolos ve Söğüd ve Yartan, ile nahiye-i Torağan'dır.²

Kastamonu eyaletinin 1855-6'daki bu durumu 1277h/1860-1'e kadar devam etmiştir. Fakat 1275/1861-2 devlet salnamesi bu konuda benzer detaylar vermemiş sadece eyalet isimleri ile sancak idarecilerinin isimlerini zıkr etmiştir. Bu sebeple 1275h/1861-2 devlet salnamesi ancak sancakların eyalet değişikliği bakımından kontrol edilebilir bir kaynak durumundadır.³

1278h/1861-2 yılındaki devlet salnamesine göre Kastamonu eyaletindeki sancaklardaki kazalarda bir takım yenilikler söz konusudur. şöyle ki, Bolu sancağında Dörtdivan kazasının Bolu ile birlikte zıkr edilmesinden dolayı 19 olan kaza sayısı 18 olmuştur. Viranşehir sancağında bir değişiklik olmamış ancak Kastamonu sancağındaki kaza sayısı 20 iken İskele-i Geydos ve Tosya adlı yeni kazaların sancağa bağlanıp, Azdavay ve Akyürek kazalarının ayrı olarak ifade edilmesinden dolayı 24'e yükselmiştir. Ayrıca bir önceki salnamede Sinop sancağında zıkr edilen Akkaya kazası 1278h/1861-2 yılında, Kastamonu sancağında nahiye olarak belirtilmiş, bu tarihte yine Sinop sancağında da ismi zıkr edilmiştir. Böylelikle Akkaya 1278h/1861-2 yılında Kastamonu sancağında nahiye, Sinop sancağında ise kaza olarak belirtildiği gibi isim benzerliği de olabilmektedir. Bu tarihte Sinop sancağında Saray kazasının merkez kazaya bağlı olarak ifade edilmesinden dolayı 9 olan kaza sayısı 8'e düşmüştür.⁴

1279h/1862-3 ile 1280h/1863-4 yılındaki Kastamonu eyaletindeki mevcut idari taksimat aynı 1278h/1861-2 yılında ki gibidir.⁵

1280h/1863-4'de Kastamonu eyaletinde mevcut toplam 4 sancak ve 70 kazalı taksimata 1281h/1864-5'de yeni değişiklikler getirilmiştir. 1281h/1864-5 devlet salnamesine göre Kastamonu eyaletindeki sancak sayısı aynı olmasına rağmen toplam mevcut kaza sayısı 49'a düşmüştür. Bolu sancağında 18 olarak zıkr edilen

³ 1273 devlet salnamesi, s.100-1; 1274 devlet salnamesi, s.108-9; 1275 devlet salnamesi sayfasız; 1276 devlet salnamesi, s.138-9; 1277 devlet salnamesi, s.143-4.

⁴ 1278 devlet salnamesi, s.143-4.

⁵ 1279 devlet salnamesi, s.100-1; 1280 devlet salnamesi, s.174-5.

kaza sayısı bu tarihte 6 olmuştur. Bunun sebebi nahiye ve kazaların birlikte zikr edilip, yeni kazaların da sancağa bağlanmasıdır. Şöyle ki; Bolu ile nevah-i Dörtdivan ile Gerece ve Çaga, Mudurnu ile Kıbrısık ve Pavl-ı Bolu, Düzce (nam-ı diğer Konırpa) ve Gümüşabad ile Efteni ve Üsküp ve Akçaşehir-i Bolu, Bend-i Ereğli ve Alaplı ile Samakov, Yılanlıca ile Devrek ve Dirgine ile Sekizdivan ayrıca Viranşehir sancağından ayrılarak bu tarihte Bolu sancağına bağlanan Mihalgazi adlı yeni bir kaza vardır. Daha önceki salnamelerde Bolu sancağında zikr edilen Hisarönü (nam-ı diğer Filyos) ve Mengen kazaları da bu tarihte Viranşehir sancağına bağlanmıştır. Viranşehir sancağındaki mevcut kaza sayısı ise 4'dür. Bunlar Viranşehir ile Mengen, Ovayüzü ile Keçnos ve Ulus, Amasra ile Bartın (nam-ı diğer Oniki Divan) ve Gölpazarı, Çarşamba-i Bolu ile Perşembe (nam-ı diğer Yedi Divan) ve Hisarönü (nam-ı diğer Filyos) ve Zerzene'dir. 1280h/1863-4 yılında Viranşehir sancağında zikr edilen Şahabeddin, Kurıkavak, Kızılbil, Aktaş, Uğlakdere, Taraklu-i Bolu (nam-ı diğer Safranbolu), Yörükkan-ı Taraklu adlı 7 kazada bu yılda yani 1281h/1864-5'de Kastamonu sancağına bağlanmışlardır. Böylelikle 1281h/1864-5 yılında Kastamonu sancağındaki kaza sayısı 24'den 31'e yükselmiştir. Ayrıca İskele-i Geydos kazası Cedid kazası ile birlikte zikr edilip, Fozika adlı yeni bir kazada Kastamonu sancağına bağlanmıştır.⁶ Sinop sancağındaki kazalar ise, bir önceki salnamedekiyle aynıdır.⁷

1282h/1865-6 yılında Kastamonu eyaletine Bozok eyaletinden ayrılarak bu eyalete bağlanan Kengirli adlı yeni bir sancağın bağlanmasıyla eyalette toplam 5 sancak ve 68 kaza mevcut olmuştur. Yeni Kengiri sancağında 19 kaza bulunmaktadır. Bunlar, Kengiri, Şabanözü, Karıpazarı, Kadıpazarı, Milan, Çerkeş ile Göney ve Boğaz, Karacaviran, Koçhisar, Biberova, Koşanlı, Ögez ile Kargı, Toht, Kalacık, Harmin Aşireti ve Pernik ve Kurfallu, Kuşlı Aşireti, Aksaçlı Aşireti, Nallu Aşireti, İnanlı, Ballu'dur. Bolu, Viranşehir, Kastamonu ve Sinop sancağında ki mevcut idari taksimat 1281h/1864-5 yılındaki gibidir. Yani Bolu'da 6, Viranşehir'de 4, Kastamonu da 31, Sinop da ise 8 kaza vardır.⁸

⁶ 1281 devlet salnamesi, s.179.

⁷ 1281 devlet salnamesi, s.180.

⁸ 1282 devlet salnamesi, s.167-8.

Kastamonu eyaletine 1283h/1866-7'de Ereğli adlı yeni bir sancağın bağlanmasıyla sancak sayısı 6'ya yükselmiştir. Mevcut sancaklardaki kazalar ise Kastamonu'da 23, Kengiri de 22, Viranşehir de 18, Ereğli de 4, Sinop da 8, Bolu da ise 18 olmak üzere toplam 93'dür. Kastamonu sancağında 1282h/1865-6'da 31 olan kaza sayısı Şahabeddin, Kurıkavak, Kızılbel, Aktaş, Uğlakdere, Taraklu-i Bolu (nam-ı diğer Safranbolu), Yörükan-ı Taraklu kazalarının tekrar Viranşehir sancağına bağlanıp, Fozika adlı yeni kazanın da bu tarihte yani 1283h/1866-7'de kazadan ayrılmasıyla 23'e düşmüştür. Bu 23 kaza ise; Kastamonu, Tosya, İnebolu, Taşköprü, Gökçeğaç, Daday, Göni (nam-ı diğer Sarıgöl), Göre-i Nuhas, Mergüze, Araç, Eflani, Çekline, Zarı, Devrekani, Sorgun, Azdavay, Yorgan-i Araç, Göre-i Cedid, Hayret, Boyalı, Akyürek, Hoşalay, Cidde ve İskele-i Gödes'dir. Kengiri sancağındaki 22 kaza ise 1282h/1865-6 yılındakinden farklı olarak Ögez, Kargı, ve Boğaz kazaları ayrı bir kaza olarak zikr edilip Harmin Aşireti ve Pernik ve Kurfallu'nun kazadan ayrılıp, İskilip ve Geygil Aşireti adlı yeni kazaların sancağa bağlanmasıyla 19'dan 22'ye yükselmiştir.⁹ Bu mevcut 22 kaza ise şunlardır; Kengiri, Nevhat, Kargı, Ögez, Koçhisar, Milan, Biberova, Koşanlı, Karacaviran, Çerkeş, Boğaz, Şabanözü, Kuri, Nallu ile Aşiret-i Karacabelli, Kalacık, İnallu, Ballu, Aşiret-i Akçabelli, Karıparazı, Kuşlu Aşireti, Geygil Aşireti ve İskilip'dir. 1282h/1865-6 yılında Bolu sancağında yer alan Yenice, Tefen kazaları; yine Kastamonu sancağına bağlı bulunan Safranbolu (nam-ı diğer Taraklu-i Bolu) ile Şahabeddin, Kurıkavak, Kızılbel, Aktaş, Uğlakdere, Yörükan-ı Taraklu kazalarının bu tarihte yani 1283h/1866-7'de Viranşehir sancağına bağlanmalarıyla daha önce 4 olan kaza sayısı 13'e yükselmiştir. Ayrıca Hisarönü (nam-ı diğer Filyos) ve Mengen kazaları da bu tarihte Viranşehir sancağından ayrılarak Bolu sancağına bağlanmışlardır. Diğer mevcut kazalar Ovayüzü, Keçnos, Ulus, Gölpazarı, Perşembe, Zerzene kazaları da bu yılda ayrı ayrı kazalar olarak zikr edilmeye başlandığından bu sayı 13'den 18'e çıkmıştır. Ereğli sancağının ise 1282h/1865-6 yılında Viranşehir sancağından ayrılan Bartın ve Çarşamba kazaları ile yine 1282h/1865-6'da Bolu sancağından ayrılan Bend-i Ereğli (nam-ı diğer Ereğli) ve Devrek kazalarının sancağa bağlanmasıyla 4 kazası vardır. Sinop sancağındaki 8

⁹ 1283 devlet salnamesi, s.166.

kaza ise Sinop, Estegon, Ayandon, Çanlı, Boyabad, Durağan, Göni, Akkaya'dır. Bolu sancağındaki kaza sayısı 6'dan 18'e yükselmiştir. Çünkü bu tarihte sancakta yer alan kazalar ayrı ayrı zikr edilip ifade edilmiştir. Ayrıca bu yılda Mihalgazi ve Efteni kazaları Bolu sancağından ayrılmıştır. Bu sancaktaki 18 kaza ise Bolu, Düzce, Üsküp, Mudurnu, Samaklı, Alaplı, Kıbrıscık, Pavlı, Gümüşabad, Dirgine, Yılanlıca, Çaga, Akçaşehir, Dört Divan, Gerece, Göynik (nam-ı diğer Torbalı) ve bu tarihte Viranşehir sancağından ayrılarak bu sancağa bağlanan Hisarönü ve Mengen'dir.¹⁰

1283h/1866-7'de Kastamonu eyaletinde ki idari dağılım 1284h/1867-8 yılında herhangi bir değişime uğramadan aynen tekrar edilmiştir.¹¹

1285h/1868-9 yılında Kastamonu eyaletinde Viranşehir ve Ereğli sancaklarının kazalarının diğer mevcut sancaklara bağlanmasıyla 4 sancak ve 53 kaza kalmıştır. Kastamonu sancağındaki mevcut kaza sayısı 24'tür. Bu kazalar, Kastamonu, Taşköprü ve Sinop sancağından ayrılarak bu tarihte sancağa bağlanan Akkaya kazası, Göni, Gökçeagaç, Akyürek, nahiye-i Kuz-yaka, Sorgun ve Devrekan, Daday ve Eflani ve Çekline, Azdavay ve Zarı, Cebre, Araç ve Boyalu, Sirt, Yörükan-ı Araç ve Küre-i Hadid, Mergüze, İnebolu, Hoşalay, Küre-i Nuhas , Geyveni, Tosya ve Saz, Kargı ve Ögez ile Aşiret-i İskilip kazaları ile Viranşehir sancağından bu sancağa bağlanan Kızılbel, Safranbolu, Ovayüzü ve Ulus ve Keçnos, ile sancağa yeni bağlanan nahiye-i Bedamiç'dir. Kengiri sancağında ise kaza sayısı 22'den 10'a düşmüştür. Bu tarihte yani 1285h/1868-9 yılında Kargı, Ögez, Biberova, Karacabeyli, Akçabeyli kazaları sancaktan ayrılmış; bir önceki salnamede ayrı yazılan kazalarda beraber yazılmıştır. Ayrıca Uğlakdere, Şahabeddin, Viranşehir kazalarında Viranşehir sancağından ayrılarak bu sancağa yani Kengiri sancağına bağlanmıştır. Bu sancakta ise nefis-i Kengiri ile Cabura, Koçhisar, Nevhat, Çerkeş ile Boğaz, Uğlakdere ve Şahabeddin ve Viranşehir ve Korikak, Kurşınlı ve Milan ve Karacaviran, Kalacık ile Kori, Nallu ve Karıpaazarı ve Şabanözü, İnallu, Ballu olmak üzere 10 kaza bulunmaktadır. Sinop sancağındaki Akkaya kazası Kastamonu sancağına bağlanıp, Gereze adlı yeni bir kaza Sinop sancağına bağlanmış olduğundan

¹⁰ 1283 devlet salnamesi, s.167.

¹¹ 1284 devlet salnamesi, s.177-8.

bu yılda kaza sayısında bir değişiklik olmamıştır. Bolu sancağındaki 11 kaza ise daha önce Eregli sancağında yer alan Eregli (nam-ı diğer Bend-i Eregli), Devrek, Bartın, Çarşamba kazaları ile Viranşehir sancağında yer alan Tefen ve Yenice kazalarıyla , Bolu nahiyeye-i Sazak ve Gökçesu ile Mihalgazi, Göynük, Mudurnu ve Pavlı ve Kıbrıscık, Düzce ve Üsküp, Gümüşabad ve Akçaşehir, Gereede ve Dört Divan, Çaga, Mengen, Alaplı, Yılanlıca, Dirgine, Amasra, Zerzene, Gölpaazarı ve Perşembe'dir.¹²

Devlet salnamelerinde bu zamana kadar "eyalet" ismi kullanılırken 1868-9 yılından itibaren bu kelime yerine "vilayet" kelimesi tercih edilir olmuştur ki bu da 1864 vilayet nizamnamesinin ancak bu tarihten itibaren tatbik edilebildiğini gösterir.¹³

1286h/1869-70 yılına kadar mevcut devlet salnamelerinde Kastamonu vilayetine bağlı kaza ve nahiyeler karışık bir şekilde zikr edilmiştir. Ancak bu tarihten itibaren kazalar ve nahiyeler daha düzenli ve anlaşılır bir şekilde belirtilmeye başlanmıştır. 1286h/1869-70 ile 1290h/1873-4 yılları arasında vilayette 4 sancak ve merkez kazalar dahil 18 kaza bulunmaktadır. Kastamonu sancağında nefsi-i Kastamonu, Safranbolu, İnebolu, Tosya, Taşköprü, Daday ve Araç olmak üzere 7, Sinop sancağında Sinop, İstifan ve Boyabad olmak üzere 3, Kengirli sancağında Kengiri, Çerkeş ve Kalacık olmak üzere 3, Bolu sancağında ise Bolu, Göynük, Gereede, Eregli ve Bartın olmak üzere de 5 kaza vardır.¹⁴ 1291h/1874-5 yılında Kastamonu sancağına İskilip ve Cidde kazalarının bağlanmasıyla toplam kaza sayısı 9'a yükselmiştir. Sinop ve Kengirli sancağında ki idari taksimat ise 1290h/1873-4 yılındakiyle aynıdır. Bolu sancağına ise Düzce ve Çiçekdağı kazalarının bağlanmasıyla bu sancaktaki kaza sayısı da 7 olmuştur.¹⁵ 1292h/1875-6 ve 1293h/1876-7 yıllarında mevcut taksimat bir önceki salnamedeki gibidir. Ancak Bolu

¹² 1285 devlet salnamesi, s.182-3.

¹³ 1864 ve 1871 vilayet nizamnameleri için bakınız, Düstur (1. Tertib), I.cilt,s.s.608-652. Bu nizamnamelerin yorumu için Vecihi Tönik, *Türkiye'de İdare Teşkilatı*, s.171; İlber Ortaylı, *Tanzimattan sonra Mahalli İdareler* (Ankara,1974),ss.48-50 ve Engelhard, *Türkiye ve Tanzimat, Devlet-i Osmaniye'nin Tarih-i Islahatı*, (İstanbul 1328),ss.169-172 ve 485-489.

¹⁴ 1286 devlet salnamesi, s.200; 1287 devlet salnamesi, s.220; 1288 devlet salnamesi, s.247; 1289 devlet salnamesi, s.250; 1290 devlet salnamesi, s.250.

¹⁵ 1291 devlet salnamesi, s.251-2.

sancağındaki Çiçekdağı 1293h/1876-7 yılında sancaktan ayrılmış böylelikle sancakta 6 kaza kalmıştır.¹⁶

1294h/1877-8 yılında Kastamonu vilayetinde 4 sancak ve merkez kazalar dahil 21 kaza bulunmaktadır. Kastamonu sancağında Kastamonu, Araç, İskilip, Safranbolu, Taşköprü, Daday, Tosya, Cidde kazaları; Bolu sancağında Eregli, Bartın, Düzce, Gerede, Göynük kazaları; Sinop sancağında Sinop, İstifan, Boyabad kazaları ve Kengiri sancağında ise Kengiri, Çerkeş, Kalacık kazaları vardır.¹⁷ 1295h/1878 ile 1299h/1881-2 yılları arasında ise sancak ve kazalardaki idari taksimat, bir önceki salnamedekiyle aynıdır, ancak bu yıllarda kazalara bağlı nahiyeler de zikr edilmiştir. Şöyle ki; Kastamonu sancağında mevcut 9 kazadaki nahiyeler, Kastamonu (Devrekan, Akkaya, Kuz-yaka, Göl ile Sorkan nahiyeleri); Taşköprü (Bağdıra nahiyesi); İnebolu (Küre-i Nuhas, Avrına nahiyeleri); Daday (Azdavay nahiyesi); Cidde (Fekaz nahiyesi); Safranbolu (Eflani, Aktaş, Ulus nahiyeleri); Araç (Egdir, Akşar nahiyeleri); Tosya (Kargı nahiyesi); İskilip'dir. Bolu sancağındaki 6 kazada yer alan nahiyeler Bolu (Kıbrıscık, Gökçesu nahiyeleri); Gerede (Mengen nahiyesi); Bartın (Çarşamba, Amasra nahiyeleri); Eregli (Devrek nahiyesi); Düzce (Akçaşehir nahiyesi); Göynük (Mudurnu, Mihalgazi nahiyeleri). Sinop sancağında ki 3 kazaya bağlı bulunan nahiyeler Sinop (Gereze nahiyesi); İstifan (Çanlı nahiyesi); Boyabad (Durağan nahiyesi). Kengiri sancağında mevcut 3 kazada ki nahiyeler Kengiri (Toht, Koçhisar nahiyeleri); Çerkeş (Karacaviran, Bayındır, Ovacık nahiyeleri); Kalacık (Şabanözü, İnallu, Ballu nahiyeleri)'dir.¹⁸

1300h/1882-3 ile 1305h/1887-8 yılları arasında Kastamonu vilayetinde 4 sancak ve merkez kazalar hariç 17 kaza bulunmaktadır. Ancak bu yıllar arasında kazalara bağlı nahiyelerde sürekli bir değişim zikr edilmekte ve karışık bir şekilde belirtilmektedir. 1300h/1882-3'de Kastamonu sancağında İnebolu, Safranbolu, Taşköprü, Tosya, İskilip, Cidde, Daday, Araç kaza olarak; Akkaya, Kuz-yaka, Göl ile Sorkan, Devrekan, Samancı, Eflani, Gökçeagaç, Akşar, Küre-i Hadid, Kargı, Bağdıra,

¹⁶ 1292 devlet salnamesi, s.249-250; 1293 devlet salnamesi, s.249.

¹⁷ 1294 devlet salnamesi, s.471-2.

¹⁸ 1295 devlet salnamesi, s.371-3; 1296 devlet salnamesi, s.193-4; 1297 devlet salnamesi, s.250-2; 1298 devlet salnamesi, s.80-1; 1299 devlet salnamesi s.74-5.

Egdir de nahiyeleri olarak zikr edilmiştir. Bolu sancağında Bartın, Ereğli, Göynük, Gerece, Düzce kaza olarak, Dört Divan, Çarşamba, Gökçesu, Devrek, Hisarönü, Akçaşehir, Mihalgazi, Konurpa, Ovayüzü, Dirgine nahiyeleri; Sinop sancağında Boyabad, İstıfan kaza, Gereze, Saray, Çanlı, Ayandon, Durağan nahiye; Kengiri sancağında Çerkeş, Kalacık kaza; Toht, Koçhisar, Karacaviran, Bayındır, İnallu, Şabanözü, Göli, Ovacık da nahiye olarak zikr edilmiştir.¹⁹ 1301h/1883-4 yılında bir önceki salnameden farklı olarak Kastamonu sancağına Aktaş, Ulus, nahiyeleri bağlanmış; Bolu sancağından Dört Divan, Hisarönü, Konurpa, Ovayüzü, Dirgine nahiyeleri, Sinop sancağından ise Saray, Çanlı, Ayandon nahiyeleri ayrılmıştır. Kengiri sancağında ise bir değişiklik olmamıştır.²⁰ 1302h/1884-5 yılında Kastamonu sancağına Azdavay ve Mergüze nahiyeleri; Bolu sancağına Mengen ve Amasra nahiyeleri; Sinop sancağına tekrar Çanlı nahiyesi; Kengiri sancağına ise Ballu nahiyeleri bağlanmıştır.²¹ 1303h/1885-6 ile 1305h/1887-8 yılları arasında ki idari taksimat aynı 1302h/1884-5 yılında ki gibidir.²²

1888-9 ile 1907-8 yılları arasında Kastamonu vilayeti Kastamonu, Bolu, Kengiri, ve Sinop olmak üzere 4 sancaktan müteşekkildir. 1908-9 yılında Bolu sancağının müstakil olmasıyla vilayette 3 sancak kalmış ve bu idari taksimatta 1910 yılına kadar devam etmiştir. 1888-9 ve 1889-90 yıllarında bu vilayette merkez kazalar dahil toplam 23 kaza 30 nahiye ve 2519 köy vardır. 1890-1 yılında da kaza sayısı 23 olarak kalmış, fakat 1891-2 ile 1894-5 yılları arasında 9 olan Kastamonu sancağı, 8'e inmiş bu da 23 olan vilayet toplam kaza sayısını 22 yapmıştır. Bu tarihler arasında Kastamonu sancağına bağlı İskilip kazası Kengiri sancağına bağlanmış ve Kengiri sancağında ki Kalacık kazası sancaktan ayrılıp Ankara vilayetine bağlanmıştır. 1895-6 yılında İskilip kazasının Kengirli sancağından ayrılıp Ankara vilayetinin Çorum sancağına bağlanmasıyla mevcut toplam kaza sayısı 21 olmuş ve 1899-1900 yılına kadar da bu idari taksimat devam etmiştir. 1900-1 ile 1907-8 yılları arasında Bolu sancağına Zonguldak adlı yeni bir kazanın bağlanmış

¹⁹ 1300 devlet salnamesi, s.294-6.

²⁰ 1301 devlet salnamesi, s.32-3.

²¹ 1302 devlet salnamesi, s.69-70.

²² 1303 devlet salnamesi, s.62-3; 1304 devlet salnamesi, s.64-5; 1305 devlet salnamesi, s.60-1.

olmasıyla 21 olan kaza sayısı tekrar 22'ye çıkmıştır. 1908-9 yılında Kastamonu vilayetine bağlı Bolu sancağı 9 kazası ile birlikte müstakil sancak olmuştur. 1895-6 yılında Kengiri sancağından ayrılan İskilip kazası bu tarihte yani 1908-9'da Kastamonu sancağına bağlanmıştır. Böylelikle Kastamonu vilayetinden 9 kazalı sancağın ayrılıp, Kastamonu sancağında ki 8 kazanın da 9'a yükselmesiyle vilayette 22 kazadan 14 kaza kalmıştır. 1909 ve 1910 yıllarında Kastamonu sancağında ki İskilip kazasının, sancaktan ayrılıp Ankara vilayetine bağlanmasıyla toplam kaza sayısı 13'e inmiştir.

1888-9 ile 1890-1 yıllarında Kastamonu vilayeti toplam nahiye sayısı 30'dur. 1891-2 ile 1893-4 yılları arasında bu sayı 29'a inmiştir. 1894-5 ile 1896-7 yılları arasında 28 olan nahiye sayısı 1897-8 ile 1907 yılları arasında 27 olmuştur. 1908 yılında 24; 1909 ve 1910 yıllarında ise 25 nahiye vilayette mevcuttur.

Köylere gelince, 1888-9 ve 1889-90 yıllarında 2519, 1890-1 yılında 2578, 1891-2 ve 1892-3 yılında 2447, 1893-4 yılında 3738, 1894-5 yılında 3767, 1895-6 ve 1896-7 yıllarında 3622, 1897-8 ve 1898-9 yıllarında 2592, 1899-00 yılında 2593, 1900-1 ile 1907 yılları arasında 4015, 1908 yılında 2626, 1909 yılında 2543, 1910 yılında ise 2532 köy bulunmaktadır.

A-Kastamonu Sancağı

Kastamonu sancağı 1888-9 ile 1890-1 yılları arasında 9 kaza, 15 nahiye, 470 köy; 1891-2 ve 1892-3 yıllarında 8 kaza, 15 nahiye, 460 köy; 1893-4 ile 1895-6 yılları arasında 8 kaza, 15 nahiye, 1459 köy; 1896-7 yılında 8 kaza, 15 nahiye, 1430 köy; 1897-8 ve 1898-9 yıllarında 8 kaza, 14 nahiye, 1430 köy; 1899-1900 yılında 8 kaza, 14 nahiye, 1431 köy; 1900-1 ile 1907-8 yılında 8 kaza, 14 nahiye, 1446 köy; 1908-9 yılında 9 kaza, 15 nahiye, 1559 köy; 1909-10 yılında 8 kaza, 15 nahiye, 1424 köy; 1910 yılında ise 8 kaza, 15 nahiye ve 1419 köy bulunmaktadır.

1888-9 ile 1890-1 yılları arasında vilayetin merkez sancağı olan Kastamonu'ya merkez kaza dahil 9 kaza (İnebolu, Safranbolu, Tosya, İskilip, Araç, Taşköprü, Daday, Cidde) bağlıdır. 1891-2 yılında İskilip kazasının Kengiri sancağına bağlanmasıyla kaza sayısı 8'e inmiş ve bu mevcut idari taksimat 1907-8 yılına kadar

devam etmiştir. 1908-9 yılında İskilip kazası tekrar sancağa bağlandığından 8 olan kaza sayısı 9 olmuş, 1909-0 ve 1910 yıllarında ise adı geçen kaza sancaktan yine ayrılmıştır. Böylelikle kaza sayısı 8 olmuştur.²³

a-Merkez Kaza

1888-9 ile 1892-3 yılları arasında Kastamonu vilayeti merkez kazasının 4 nahiyesi ve 82 köyü vardır. Devrekan nahiyesinde 14, Sorgun'da 24, Kuz-yaka'da 21, Akkaya nahiyesinde de 23 köy bulunmaktadır. 1893-4 ile 1899-1900 yılları arasında bu kazada 4 nahiye ve 237 köy vardır. Köylerden 44'ü Devrekan, 59'u Sorgun (Göl), 61'i Kuz-yaka, 73'ü Akkaya nahiyesindedir. 1900-1 ile 1904-5 yılları arasında ise merkez kaza olan nefsi-i Kastamonu'nun 35 köy ile beraber kazaya bağlanmasıyla toplam köy sayısı 272'ye yükselmiştir. 1905-6 ile 1907-8 yılları arasında nahiye sayısı aynı olmakla beraber köy sayısı 289 olmuştur. Bu köylerin dağılımı ise 35'i nefsi-i Kastamonu da, 44'ü Devrekan de, 61'i Göl (Sorgun)'da, 76'sı Kuz-yaka da, 73'ü de Akkaya nahiyesi şeklindedir. 1908-9 ile 1910 yılları arasında ise yine 4 nahiye bulunmaktadır ancak Kuz-yaka nahiyesinde 76 olan köy sayısının 73'e düşmesiyle toplam köy sayısı 286 olmuştur.

b-İnebolu Kazası

1888-9 ile 1892-3 yılları arasında İnebolu kazasının 2 nahiyesi ve 70 köyü vardır. Bu köyler nahiyelere nefsi-i İnebolu'ya 14, Göre'ye 39, Abara'ya 17 şeklinde dağılmıştır. 1893-4 ile 1899-1900 yılları arasında yine 2 nahiye ve 268 köy vardır. Nefsi-i Kastamonu'nun 43, Göre'nin 141, Abara'nın ise 84 köyü bulunmaktadır. 1900-1 ile 1908-9 yılları arasında ise nahiye sayısı aynı olmakla birlikte köy sayısı 244 olmuştur. Bunun sebebi de nefsi-i Kastamonu'nun 43 olan köy sayısının 45'e yükselip, Göre nahiyesindeki 141 olan köy sayısının 115'e düşmesidir. 1909 ve 1910

²³ 1306 devlet salnamesi, s.488-497; 1307 devlet salnamesi, s.594-603; 1308 devlet salnamesi, s.586-595. 1309 devlet salnamesi, s.614-623; 1310 devlet salnamesi, s.622-31; 1311 devlet salnamesi, s.658-664; 1312 devlet salnamesi, s.676-684; 1313 devlet salnamesi, s.706-712; 1314 devlet salnamesi, s.718-726; 1315 devlet salnamesi, s.445-450; 1316 devlet salnamesi, s.427-433; 1317 devlet salnamesi, 505-511; 1318 devlet salnamesi s.551-557; 1319 devlet salnamesi, s.601-608; 1320 devlet salnamesi, 622-627; 1321 devlet salnamesi, 674-679; 1322 devlet salnamesi, s.688-693; 1323 devlet salnamesi, s.760-765; 1324 devlet salnamesi, 824-829; 1325 devlet salnamesi, s.820-825; 1326 devlet salnamesi, s.693-698; 1327 devlet salnamesi, s.721-727; 1328 devlet salnamesi, s.733-739.

yıllarında da 4 nahiye ve 264 köy bulunmaktadır. Bu köylerden 65'i nefsi-i Kastamonu da, 115'i Göre de, 84'ü de Abara nahiyesinde yer almaktadır.²⁴

c-Safranbolu kazası

1888-9 ile 1892-3 yılları arasında Safranbolu kazasının 3 nahiyesi ve 73 köyü bulunmaktadır. Nefs-i Safranbolu'nun 30, Aktaş'ın 12, Eflani'nin 14, Ulus'un 17 köyü vardır. 1893-4 ile 1908-9 yılları arasında nahiyeler değişmemiş, ancak köy sayısı 243 olmuş ve bu köylerin nahiyelere dağılımı değişmiştir. Bu değişiklikler ise; nefsi-i Safranbolu'nun 106, Aktaş'ın 35, Eflani'nin 35, Ulus'un 67 köy şeklindedir. 1909 ve 1910 yıllarında da 3 nahiye ve 207 köy bulunmaktadır. Köylerden 70'i nefsi-i Safranbolu'da, 34'ü Aktaş'da, 36'sı Eflani'de, 67'si de Ulus nahiyesindedir.²⁵

d-Tosya Kazası

1888-9 ile 1892-3 yılları arasında Tosya kazasının 1 nahiye ve 30 köyü bulunmaktadır. Nefs-i Tosya'nın 16, Kargı'nın ise 14 köyü vardır. 1893-4 ile 1895-6 yılları arasında yine bir nahiye vardır. Fakat köy sayısı 73 olmuştur. Köylerden 39'u nefsi-i Tosya, 34'ü de Kargı nahiyesindedir. 1896-7 ile 1898-9 yılları arasında Kargı nahiyesinin kazadan ayrılmasıyla merkez kazaya bağlı 39 köy kalmıştır. 1899-1900 yılında merkez kazaya bağlı köy sayısı 45'e yükselmiştir. 1900-1 ile 1908-9 yılları arasında bu sayı 62 olmuş, 1909 ve 1910 yıllarında ise 46'ya düşmüştür.²⁶

²⁴ 1306 devlet salnamesi, s.488; 1307 devlet salnamesi, s.594; 1308 devlet salnamesi, s.586; 1309 devlet salnamesi s.614; 1310 devlet salnamesi, s.622; 1311 devlet salnamesi, s.658; 1312 devlet salnamesi, s.676; 1313 devlet salnamesi, s.706; 1314 devlet salnamesi, s.718; 1315 devlet salnamesi, s.445-6; 1316 devlet salnamesi, s.427-8; 1317 devlet salnamesi, s.505-6; 1318 devlet salnamesi, s.551-2; 1319 devlet salnamesi, s.601-2; 1320 devlet salnamesi, s.622; 1321 devlet salnamesi, s.674; 1322 devlet salnamesi, s.688; 1323 devlet salnamesi, s.760; 1324 devlet salnamesi, s.824; 1325 devlet salnamesi, s.820; 1326 devlet salnamesi, s.693; 1327 devlet salnamesi, s.721-2; 1328 devlet salnamesi, s.733-4.

²⁵ 1306 devlet salnamesi, s.488; 1307 devlet salnamesi, 594-5; 1308 devlet salnamesi, s.586-7; 1309 devlet salnamesi, s.614-5; 1310 devlet salnamesi, s.622-3; 1311 devlet salnamesi, s.658-9; 1312 devlet salnamesi, s.677; 1313 devlet salnamesi, s.707; 1314 devlet salnamesi, s.718; 1315 devlet salnamesi, s.446; 1316 devlet salnamesi; s.528; 1317 devlet salnamesi, s.507; 1318 devlet salnamesi, s.552; 1319 devlet salnamesi, s.602; 1320 devlet salnamesi, s.622; 1321 devlet salnamesi, s.674; 1322 devlet salnamesi, s.688; 1323 devlet salnamesi, s.760; 1324 devlet salnamesi, s.824; 1325 devlet salnamesi, s.820; 1326 devlet salnamesi, s.694; 1327 devlet salnamesi, s.722.; 1328 devlet salnamesi, s.734.

²⁶ 1306 devlet salnamesi, s.429; 1307 devlet salnamesi, s.595; 1308 devlet salnamesi, s.587; 1309 devlet salnamesi, s.615; 1310 devlet salnamesi, s.623; 1311 devlet salnamesi, s.659; 1312 devlet salnamesi, s.678; 1313 devlet salnamesi, s.708; 1314 devlet salnamesi, s.720; 1315 devlet salnamesi, s.446; 1316 devlet salnamesi, s.529; 1317 devlet salnamesi, s.508; 1318 devlet

e-İskilip Kazası

1888-9 ile 1890-1 yılları arasında İskilip kazasının merkez nahiyesine bağlı 10 köyü vardır. Fakat 1891-2 yılında İskilip kazası Kengirli sancağına bağlanmıştır. 1908-9 yılında tekrar Kastamonu sancağına bağlanan İskilip kazasının bu yılda 1 nahiyesi ve 116 köyü bulunmaktadır. Nefs-i İskilip'de 116 köy varken, Alagöz nahiyesinde köy yoktur. 1909 ve 1910 yıllarında kaza, Kastamonu sancağından ayrılmış ve Ankara vilayetinin Çorum sancağına bağlanmıştır.²⁷

f-Araç Kazası

1888-9 ile 1892-3 yılları arasında Araç kazasında Mergüze ve Egdır isimli iki nahiye olup, Nefs-i Araç'ın 24, Mergüze'nin 16, Egdır'in ise 22 olmak üzere bu kazada toplam 62 köy bulunmaktadır. 1893-4 ile 1899-1900 yılları arasında nahiye sayısı aynı olmakla birlikte köy sayısı 170' e yükselmiştir. Nefs-i Araç'da 72, Mergüze'de 45, Egdır de 53 köy vardır. 1900-1 ile 1905-6 yılları arasında nefsi-i Araç'daki köy sayısının 44'e düşmesiyle kazadaki toplam köy sayısı 142 olmuştur. 1905-6 ile 1908-9 yılları arasında ise nefsi-i Araç'da 44, Mergüze de 28, Egdır de 53 olmak üzere kazada 2 nahiye ve 125 köy bulunmaktadır. 1909 ve 1910 yıllarında bu kazaya Boyalu adlı yeni bir nahiyenin 27 köyü ile bağlanması ve nefsi-i Araç'da ki köy sayısının da 45 olmasıyla bu kazada toplam 3 nahiye 153 köy yer almıştır.

g-Taşköprü Kazası

1888-9 ile 1892-3 yılları arasında Taşköprü kazasında 1 nahiye 46 köy bulunmaktadır. Bu köyler nefsi-i Taşköprü'de 33, Gökçeagaç'da 13 şeklinde dağılmıştır. 1893-4 ile 1899-1900 yılları arasında nefsi-i Taşköprü'nün 130, Gökçeagaç nahiyesinin ise 33 köyü olmakla, kazada 1 nahiye 163 köy vardır. 1900-1 ile 1909 yılları arasında yine 1 nahiye ve 163 köy olmasına rağmen, köylerin dağılımı farklıdır. Bu yıllar arasında nefsi-i Taşköprü'nün 128, Gökçeagaç'ın 35 köyü

salnamesi, s.553; 1319 devlet salnamesi, s.603; 1320 devlet salnamesi 623; 1321 devlet salnamesi, s.675; 1322 devlet salnamesi, s.689; 1323 devlet salnamesi, s.761; 1324 devlet salnamesi, s.825; 1325 devlet salnamesi, s.821; 1326 devlet salnamesi, s.695; 1327 devlet salnamesi, s.723;1328 devlet salnamesi, s.735.

²⁷ 1306 devlet salnamesi, s.429; 1307 devlet salnamesi, s.595; 1308 devlet salnamesi, s.587; 1326 devlet salnamesi, s.696.

bulunmaktadır. 1910 yılında taksimat yine değişmiştir. Buna göre 1 nahiye ile 161 köy vardır. 129'u nefsi Taşköprü'de, 32'si de Gökçeada nahiyesindedir.

h-Daday Kazası

1888-9 ile 1892-3 yılları arasında Daday kazasında 1 nahiye ve 61 köy olup bunlardan 20'si nefsi Daday'a, 41'i de Azdavay nahiyesine bağlıdır. 1893-4 ile 1899-1900 yılları arasında nahiye sayısı 1 olarak kalmış, fakat köy sayısı 147'ye çıkmıştır. Bu değişiklik nefsi Daday'daki köy sayısının 72'ye, Azdavay nahiyesindeki köy sayısının ise 75'e yükselmesinden dolayıdır. 1900-1 ile 1908-9 yılları arasında nahiye sayısında bir değişiklik olmamış, köy sayısı ise nefsi Daday'ın 82 olması ile 157'ye çıkmıştır. 1909 ve 1910 yıllarında kazada yine 1 nahiye ve 159 köy bulunmaktadır. Köylerden 73'ü nefsi Daday'da, 86'sı da Azdavay nahiyesinde yer almaktadır.²⁸

ı-Cidde Kazası

Cidde kazasında 1888-9 ile 1892-3 yılları arasında 1 nahiye ve 36 köy vardır. Bu köyler nefsi Cidde'ye 18, Hoşalay nahiyesine 18 şeklinde dağılmıştır. 1893-4 ile 1908-9 yılları arasında ise nahiye sayısı aynı kalmış, ancak köy sayısı 163'e yükselmiştir. Bunun sebebi de nefsi Cidde'deki köy sayısının 75'e, Hoşalay nahiyesindeki köy sayısının da 88'e yükselmesinden dolayıdır. 1909 ve 1910 yıllarında, nefsi Cidde'de 75, Hoşalay'da 71 köy olduğundan bu kazada 1 nahiye ve 146 köy bulunmaktadır.²⁹

²⁸ 1306 devlet salnamesi, s.490; 1307 devlet salnamesi, s.596; 1308 devlet salnamesi, s.588; 1309 devlet salnamesi, s.615-6; 1310 devlet salnamesi, s.623-4; 1311 devlet salnamesi, s.659-660; 1312 devlet salnamesi, s.677-8; 1313 devlet salnamesi, s.707-8; 1314 devlet salnamesi, s.719-0; 1315 devlet salnamesi, s.446; 1316 devlet salnamesi, s.528-9; 1317 devlet salnamesi s.507-8; 1318 devlet salnamesi, s.552-3; 1319 devlet salnamesi, s.602-3; 1320 devlet salnamesi, s.622-3; 1321 devlet salnamesi, s.674-5; 1322 devlet salnamesi, s.688-9; 1324 devlet salnamesi, s.825; 1325 devlet salnamesi, s.821; 1326 devlet salnamesi, s.694-5; 1327 devlet salnamesi s.723-4, 1328 devlet salnamesi, s.735-6.

²⁹ 1306 devlet salnamesi, s.490; 1307 devlet salnamesi, s.597; 1308 devlet salnamesi, s.589; 1309 devlet salnamesi, s.616; 1310 devlet salnamesi, s.624; 1311 devlet salnamesi, s.660; 1312 devlet salnamesi, s.678; 1313 devlet salnamesi, s.708; 1314 devlet salnamesi, s.720; 1315 devlet salnamesi, s.446; 1317 devlet salnamesi, 508; 1318 devlet salnamesi, s.552-3; 1319 devlet salnamesi, s.603; 1320 devlet salnamesi, s.623; 1321 devlet salnamesi, s.675; 1322 devlet salnamesi, s.689; 1323 devlet salnamesi, s.761; 1324 devlet salnamesi, s.825; 1325 devlet salnamesi s.821; 1326 devlet salnamesi, s.694; 1327 devlet salnamesi, s.723; 1328 devlet salnamesi, s.735.

B-Bolu Sancağı

Bolu sancağı 1888-9 ile 1892-3 yılları arasında 8 kaza, 5 nahiye, 1132 köy; 1893-4 ile 1899-1900 yılları arasında 8 kaza, 4 nahiye, 1295 köy; 1900-1 ile 1907-8 yılları arasında ise Zonguldak adlı yeni bir kazanın sancağa bağlanmasıyla 9 kaza, 4 nahiye ve 1483 köye sahiptir. Bolu sancağı 1908-9 yılından itibaren müstakil sancak olmuştur. 1908-9 ile 1910 yılları arasında Bolu sancağını ileride müstakil sancak başlığı altında ayrıca inceleyeceğiz.

1888-9 ile 1899-1900 yılları arasında Bolu sancağında merkez kaza dahil 8 (Eregli, Bartın, Göynük, Gerede, Düzce, Mudurnu, ve Hamidiye) kaza bulunmaktadır. 1900-1 yılında ise Zonguldak kazası Bolu sancağına bağlanmış ve böylelikle kaza sayısı 9'ya yükselmiştir.

a-Merkez Kaza

1888-9 ile 1892-3 yılları arasında Kastamonu vilayetinin Bolu sancağının merkez kazasında 1 nahiye 187 köy vardır. Bu köylerin dağılımı nefis-i Bolu'da 72, Gökçesu nahiyesinde ise 115 köy şeklindedir. 1893-4 yılında Gökçesu nahiyesi kazadan ayrılmıştır. Bu sebeple merkez kazaya bağlı 190 köy mevcuttur. Bu tarihteki idari taksimat 1899-1900 yılına kadar da aynen 190 köy şeklinde devam etmiştir. 1900-1 ile 1907-8 yılları arasında ise bu köy sayısı 227'ye yükselmiştir.

b-Eregli Kazası

1888-9 ile 1892-3 yılları arasında Eregli kazasının merkez nahiyeye bağlı 63 köyü bulunmaktadır. 1893-4 ile 1899-1900 yılları arasında bu köy sayısı 148'e yükselmiştir. 1900-1 ile 1907-8 yılları arasında ise bu kazada 124 köy vardır.³⁰

c-Bartın Kazası

1888-9 ile 1892-3 yılları arasında Bartın kazasında 1 nahiye ile 58 köy bulunmaktadır. Nefis-i Bartın'da 58 köy bulunurken, Amasra nahiyesinde köy yoktur.

³⁰ 1306 devlet salnamesi, s.491; 1307 devlet salnamesi, s.598; 1308 devlet salnamesi, s.590; 1309 devlet salnamesi, s.617; 1310 devlet salnamesi, s.626; 1311 devlet salnamesi, s.662; 1312 devlet salnamesi, s.680; 1313 devlet salnamesi, s.710; 1314 devlet salnamesi, s.722; 1315 devlet salnamesi, s.447; 1316 devlet salnamesi, s.530-1; 1317 devlet salnamesi, s.508; 1319 devlet salnamesi, s.604; 1320 devlet salnamesi, s.624; 1321 devlet salnamesi, s.676; 1322 devlet salnamesi, s.690; 1323 devlet salnamesi, s.762; 1324 devlet salnamesi, s.826; 1325 devlet salnamesi, s.822.

1893-4 ile 1899-1900 yılları arasında ise nahiye sayısında bir değişiklik olmamış, ancak köy sayısı 215'e yükselmiştir. Bunun nedeni de nefsi-i Bartın'da 123, Amasra nahiyesinde ise 92 köy olmasıdır. 1900-1 ile 1907-8 yılları arasında 1 nahiye ile 227 köy vardır. Köylerin 133'ü nefsi-i Bartın'da, 94'ü ise Amasra nahiyesinde.

d-Göynük Kazası

1888-9 ile 1892-3 yılları arasında Göynük kazasının merkez nahiyeye bağlı 119 köyü bulunmaktadır. 1893-4 ile 1907-8 yılları arasında ise bu sayı 78'e düşmüştür.

e-Gerede Kazası

1888-9 ile 1892-3 yılları arasında Gerede kazasında, nefsi-i Gerede'nin 40, Çaga nahiyesinin ise 16 köyü olmak üzere toplam 1 nahiye ve 56 köy vardır. 1893-4 ile 1899-1900 yılları arasında ise, 1 nahiye ve 173 köy bulunmaktadır. Köylerden 87'si nefsi-i Gerede'ye, 86'sı ise Çaga-Mengen nahiyesine bağlıdır. 1900-1 ile 1907-8 yılları arasında da nahiye sayısı aynı olmasına rağmen, köy sayısı 207'ye yükselmiştir. Bu köylerden 170'i nefsi-i Gerede'de, 37'si Çaga-Mengen nahiyesinde.³¹

f-Düzce Kazası

1888-9 ile 1892-3 yılları arasında Düzce kazasında 1 nahiye ve 133 köy olup, köylerden 133'ü nefsi-i Düzce'ye bağlıdır. Akçaşehir nahiyesinde ise hiç köy mevcut değildir. 1893-4 ile 1899-1900 yılları arasında 1 nahiye ve 167 köy bulunmaktadır. Nefsi-i Düzce'ye 135, Akçaşehir nahiyesine 32 köy bağlıdır. 1900-1 ile 1907-8 yılları arasında ise nefsi-i Düzce 208, Akçaşehir nahiyesi 53 köye sahiptir. Bu sebeple kazada toplam 1 nahiye 261 köy vardır.

³¹ 1306 devlet salnamesi, s.492; 1307 devlet salnamesi, s.598-9; 1308 devlet salnamesi, s.590-1; 1309 devlet salnamesi, s.618; 1310 devlet salnamesi, s.626; 1311 devlet salnamesi, s.662; 1312 devlet salnamesi, s.680; 1313 devlet salnamesi, s.710; 1314 devlet salnamesi, s.723; 1315 devlet salnamesi, s.447; 1316 devlet salnamesi, s.447; 1317 devlet salnamesi, s.509; 1318 devlet salnamesi, s.554-5; 1319 devlet salnamesi, s.604-5; 1320 devlet salnamesi, s.624-5; 1321 devlet salnamesi, s.676-7; 1322 devlet salnamesi, s.690-1; 1323 devlet salnamesi, s.762-3; 1324 devlet salnamesi, s.826-7; 1325 devlet salnamesi, s.822-3.

g-Mudurnu Kazası

1888-9 ile 1892-3 yılları arasında Mudurnu kazası merkez nahiyesine bağlı 175 köye sahiptir. 1893-4 ile 1899-1900 yılları arasında 142'ye inen köy sayısı, 1900-1 ile 1907-8 yılları arasında ise 158'e yükselmiştir.

h-Hamidiye Kazası

1888-9 ile 1892-3 yılları arasında Hamidiye kazasında 1 nahiye ve 340 köy bulunmaktadır. Köylerden 340'ı da nefsi-i Hamidiye'ye bağlı olmakla birlikte, Çarşamba nahiyesinde hiç köy yoktur. 1893-4 ile 1899-1900 yılları arasında nahiye sayısında bir değişiklik olmamış, fakat köy sayısı 173'e düşmüştür. 173 köyün, 65'i nefsi-i Hamidiye'ye, 108'i de Çarşamba nahiyesine bağlıdır. 1900-1 ile 1907-8 yılları arasında ise 1 nahiye ile 123 köy olup bu köyler nefsi-i Hamidiye'ye 43, Çarşamba'ya 80 şeklinde dağılmıştır.³²

ı-Zonguldak Kazası

Zonguldak kazası, 1900-1 yılında 69 köyü ile birlikte, Bolu sancağına bağlanmıştır. Zonguldak kazasındaki bu mevcut idari taksimat, 1907-8 yılına kadar aynen devam etmiştir.³³

C-Kengiri Sancağı

Kengiri sancağında 1888-9 ve 1889-90 yıllarında 3 kaza, 7 nahiye, 714 köy; 1890-1 yılında 3 kaza, 6 nahiye, 652 köy; 1893-4 ve 1894-5 yıllarında 3 kaza, 6 nahiye, 531 köy; 1895-6 ile 1899-1900 yılları arasında 2 kaza 6 nahiye, 416 köy; 1900-1 ile 1907-8 yılları arasında 2 kaza, 6 nahiye, 613 köy; 1908 ve 1909 yıllarında 2 kaza, 6 nahiye, 633 köy; 1910 yılında ise yine 2 kaza, 6 nahiye ancak 727 köy bulunmaktadır.

³² 1306 devlet salnamesi, s.493; 1307 devlet salnamesi, s.599-00; 1308 devlet salnamesi, s.591-2; 1309 devlet salnamesi, s.619-0; 1310 devlet salnamesi, s.627; 1311 devlet salnamesi, s.773; 1312 devlet salnamesi, s.681; 1313 devlet salnamesi, s.710-1; 1314 devlet salnamesi, s.724-5, 1315 devlet salnamesi, s.448; 1316 devlet salnamesi, s.531-2; 1317 devlet salnamesi, 510; 1318 devlet salnamesi, s.555; 1319 devlet salnamesi, s.605; 1320 devlet salnamesi, s.625; 1321 devlet salnamesi, s.677; 1322 devlet salnamesi, s.691; 1323 devlet salnamesi, s.763; 1324 devlet salnamesi, s.827; 1325 devlet salnamesi, s.823.

³³ 1318 devlet salnamesi, s.555; 1319 devlet salnamesi, s.605; 1320 devlet salnamesi, 625; 1321 devlet salnamesi, s.677; 1322 devlet salnamesi, s.691; 1323 devlet salnamesi, s.763; 1324 devlet salnamesi, s.827; 1325 devlet salnamesi, s.823..

1888-9 ile 1890-1 yılları arasında Kengiri kazasında merkez kaza dahil 3 (Kalacık, Çerkeş) kaza vardır. 1891-2 yılında Kalacık kazası Ankara vilayetine bağlanmıştır. Ancak yine bu tarihte İskilip kazası Kastamonu sancağından ayrılarak Kengiri sancağına bağlandığından kaza sayısında bir değişiklik olmamıştır. 1895-6 yılında İskilip kazasının sancaktan ayrılmasıyla sancakda merkez kaza ile birlikte Çerkeş kazası kalmıştır.

a-Merkez Kaza

1888-9 ile 1892-3 yılları arasında Kengiri sancağının merkez kazasının 3 nahiyesi, 254 köyü olup, köylerden 88'i nefsi Kengiri de, 64'ü Koçhisarda, 54'ü Şabanözünde, 48'i de Toht nahiyesine bağlıdır. 1893-4 ile 1899-1900 yılları arasında ise 3 nahiye ile birlikte 208 köy bulunmaktadır. Bu köyler nahiyelere, nefsi Kengiri' de 77, Koçhisar'da 50, Şabanözün'de 46, Toht'da 35 şeklinde dağılmıştır. 1900-1 ile 1908-9 yılları arasında nahiye sayısı değişmemiş, ancak köy sayısı 245'e yükselmiştir. Köylerden 112'si Nefsi Kengiri'de, 60'ı Koçhisar'da, 57'si Şabanözü de, 16'sı da Toht nahiyesindedir. 1909 ve 1910 yıllarında ise nefsi Kengiri de 90, Şabanözü de 57, Koçhisar da 65, Toht da 53 köy olmak üzere bu kazada toplam 3 nahiye ile 265 köy bulunmaktadır.

b-Çerkeş Kazası

1888-9 ile 1892-3 yılları arasında Çerkeş kazasında 3 nahiye ve 388 köy vardır. Bu köyler nefsi Çerkeş'de 50, Karacaviran'da 44, Odacık'da 170, Bayındır'da ise 124 şeklinde dağılmıştır. 1893-4 ile 1899-1900 yılları arasında 3 nahiye ve 208 köy bulunmaktadır. 36 köy nefsi Çerkeş'de, 56 köy Karacaviran da, 69 köy Odacık'da, 47 köy de Bayındır'dadır. 1900-1 ile 1907-8 yılları arasında ise nahiye sayısı aynıdır fakat köy sayısı 368'e yükselmiştir. Nefsi Çerkeş'in 60, Karacaviran'ın 49, Odacık'ın 132, Bayındır nahiyesinin ise 127 köyü vardır. 1908-9 ve 1909 yıllarında 368 köyün tamamı Karacaviran nahiyesine bağlıdır. Diğer nahiyelere ise herhangi bir köy bağlı değildir. 1910 yılında ise 362 köyün dağılımı, 50 köy nefsi Çerkeş, 132 köy Odacık, 125 köy Bayındır, 55 köy de Karacaviran nahiyesi şeklindedir.³⁴

³⁴ 1306 devlet salnamesi, s.494-5; 1307 devlet salnamesi, s.601-2; 1308 devlet salnamesi, s.593-4; 1309 devlet salnamesi, s.620-1; 1310 devlet salnamesi, s.628-9; 1311 devlet salnamesi, s.665-6;

c-Kalacık Kazası

1888-9 ve 1889-90 yılları arasında Kalacık kazasının nefsi Kalacık'da 50, İnallu-Ballu nahiyesinde de 22 olmak üzere bu kazada toplam 1 nahiye ile 72 köy bulunmaktadır. 1890-1 yılında ise Keskin kazasından nakl olunan 59 köy ile beraber toplam köy sayısı 131'e yükselmiş, nahiye sayısında ise bir değişiklik olmamıştır. Kalacık kazası bu tarihten yani 1890-1 yılından itibaren Kastamonu vilayetinden ayrılarak, Ankara vilayetinin Ankara Sancağına kaza olarak bağlanmıştır.³⁵

d-İskilip Kazası

Kastamonu sancağından 1890-1 yılında ayrılan İskilip kazası 1891-2 de Kengiri sancağına bağlanmıştır. 1891-2 ve 1892-3 yıllarında İskilip kazasında merkez nahiyeye bağlı 10 köy bulunmaktadır. Bu köy sayısı 1893-4 ve 1894-5 yıllarında 115'e çıkmıştır. 1895-6 yılından itibaren İskilip kazası Kengiri sancağından ayrılmış ve Ankara vilayetinin Çorum sancağına bağlanmıştır.³⁶

D-Sinop Sancağı

Sinop sancağında 1888-9 ile 1892-3 yılları arasında merkez kaza dahil 3 kaza, 3 nahiye ve 204 köy; 1893-4 ile 1895-6 yılları arasında 3 kaza, 3 nahiye, 487 köy; 1896-7 ile 1899-1900 yılları arasında 3 kaza, 3 nahiye, 486 köy; 1900-1 ile 1907-8 yılları arasında 3 kaza, 3 nahiye, 473 köy; 1908-9 yılında 3 kaza, 3 nahiye, 454 köy; 1909 ve 1910 yıllarında ise yine 3 kaza, 3 nahiye, ancak 486 köy vardır.

Sinop sancağında 1888-9 ile 1910 yılları arasında merkez kaza dahil 3 kaza Boyabad ve İstifan (nam-ı diğer Ayancık) bulunmaktadır.

a-Merkez Kaza

Sinop sancağı merkez kazasının 1888-9 ile 1892-3 yılları arasında 1 nahiye ve 65 köyü olup, köylerden 33'ü nefsi Sinop'a, 32'si ise Gereze nahiyesine bağlıdır.

1312 devlet salnamesi, s.682-3; 1313 devlet salnamesi, s.712-3; 1314 devlet salnamesi, s.724; 1315 devlet salnamesi, s.448; 1316 devlet salnamesi, s.532; 1317 devlet salnamesi, s.510; 1318 devlet salnamesi, s.556; 1319 devlet salnamesi, s.606; 1320 devlet salnamesi, s.726; 1321 devlet salnamesi, s.678; 1322 devlet salnamesi, s.692; 1323 devlet salnamesi, s.764; 1324 devlet salnamesi, s.828; 1325 devlet salnamesi, s.834; 1326 devlet salnamesi, s.696-7; 1327 devlet salnamesi s.725; 1328 devlet salnamesi, s.737.

³⁵ 1306 devlet salnamesi, s.494; 1307 devlet salnamesi, s.601; 1308 devlet salnamesi, s.593.

³⁶ 1309 devlet salnamesi, s.620; 1310 devlet salnamesi, s.628; 1311 devlet salnamesi, s.666; 1312 devlet salnamesi, s.682; 1313 devlet salnamesi, s.713.

1893-4 ile 1895-6 yılları arasında nefsi Sinop da 73, Gereze de 72 olmak üzere bu kazada toplam 1 nahiye ile 145 köy bulunmaktadır. 1896-7 yılında nefsi Sinop'a bağlı köy sayısının 72'ye düşmesiyle toplam köy sayısı 144 olmuş, nahiye sayısında ise herhangi bir değişiklik olmamıştır. Bu tarihteki idari taksimat 1899-1900 yılına kadar aynen devam etmiştir. 1900-1 ile 1907-8 yılları arasında nahiye sayısı aynı olmakla birlikte köy sayısı 58'e düşmüştür. Bunun sebebi de nefsi Sinop'da 28, Gereze nahiyesinde ise 30 köyün bulunmasıdır. 1908-9 ile 1910 yılları arasında bu kazada 1 nahiye ile 151 köy olup, köylerin 72'si nefsi Sinop'da, 79'u da Gereze nahiyesinde yer almaktadır.

b-Boyabad Kazası

Boyabad kazasında 1888-9 ile 1892-3 yılları arasında merkez nahiyeye bağlı 50 köy bulunmaktadır. 1893-4 yılında İstıfan (nam-ı diğer Ayancık) kazasına bağlı Durağan nahiyesinin, Boyabad kazasına bağlanmasıyla bu kazada 1 nahiye ile 211 köy vardır. Bu köylerden 172'si nefsi Boyabad'da, 39'u da Durağan nahiyesindedir. Bu mevcut idari taksimat, 1899-1900 yılına kadar aynı kalmıştır. 1900-1 ile 1910 yılları arasında ise nahiye ve köy sayıları bir önceki salnameyle aynı olmasına rağmen, dağılımları, nefsi Boyabad da 171, Durağan nahiyesin de 40 köy şeklindedir.

c-İstıfan Kazası

1888-9 ile 1892-3 yılları arasında İstıfan (nam-ı diğer Ayancık) kazasının 2 nahiyesi ve 39 köyü vardır. Bu köyler nahiyelere nefsi İstıfan'da 53, Durağan'da 16, Çanlı'da 20 şeklinde dağılmıştır. 1893-4 yılında Durağan nahiyesi bu kazadan ayrılarak Boyabad kazasına bağlanmıştır. Böylece bu kazada 1 nahiye kalmıştır. Mevcut 131 köyün ise 86'sı nefsi Ayancık'a, 45'i de Çanlı-Akkaya nahiyesine bağlıdır. Bu durum 1899-1900 yılına kadar devam etmiş, ancak 1900-1 ile 1907-8 yılları arasında nahiye sayısı 1 olmasına rağmen köy sayısı 204'e yükselmiştir. Nefsi Ayancık'da 158, Çanlı-Akkaya nahiyesinde 46 köy bulunmaktadır. 1908-9 yılında yalnız Çanlı ile Akkaya nahiyesine bağlı 92 köy zikr edilmekte, fakat nefsi-

Ayancık'ın ismi dahi zikredilmemektedir. 1909 ve 1910 yıllarında nefsi-i Ayancık da 124 köy olup, Çanlı ile Akkaya nahiyesinde hiç köy yoktur.³⁷

³⁷ 1306 devlet salnamesi, s.495-6; 1307 devlet salnamesi, s.602-3; 1308 devlet salnamesi, s.594; 1309 devlet salnamesi, s.622; 1310 devlet salnamesi, s.630; 1311 devlet salnamesi, s.667; 1312 devlet salnamesi, s.684; 1313 devlet salnamesi, s.714; 1314 devlet salnamesi, s.725-6; 1315 devlet salnamesi, s.449; 1316 devlet Salnamesi, s.533; 1317 devlet salnamesi, s.511; 1318 devlet salnamesi, s.557; 1319 devlet salnamesi, s.607; 1320 devlet salnamesi, s.627; 1321 devlet salnamesi, s.679; 1322 devlet salnamesi, s.693; 1323 devlet salnamesi, s.765; 1324 devlet salnamesi, s.829; 1325 devlet salnamesi, s.825; 1326 devlet salnamesi, s.697-8; 1327 devlet salnamesi, s.726-7; 1328 devlet salnamesi, s.738-9.

II.BÖLÜM

AYDIN EYALETİ

Devlet salnamelerinde vilayetlerle ilgili bilgiler 1272h/1855-6 ile 1306h/1888-9 yılları arasında karışık bir şekilde zikr edildiğinden ayrı ayrı başlıklar altında incelenememiştir. Ancak 1306h/1888-9 yılından itibaren bu konuda detaylı bilgiler vermeye başlanmıştır. Aydın Eyaleti 1855-6'da Saruhan, Sığla, Aydın, Menteşe ve Denizli olmak üzere 5 sancaktan oluşmuştur. Saruhan sancağında 18 kaza vardır. Bu kazalar, Manisa ile nevahi-yi Belen ve Emlak ve Yayaküyü ve Soğanderesi (nam-ı diğer Palamut), Kasaba-i Turgudlu, Nif, Urganlı (nam-ı diğer Ilıca-ı Saruhan), Dağ Marmarası, Sart ile Salihlu ,Atala, Kayacık, Timurcı-i Borlu, Borlu Saruhan ,Gördös, Mendehura ile nahiye-i Göre, Gördük, Aksihar-ı Saruhan, nahiye-i Marmaracık (nam-ı diğer Timurcı-i Saruhan), Güzelhisar-ı Menemen, Menemen ve Foçateyn'dir¹. Sığla sancağındaki 10 kaza ise İzmir ile nevahi-yi Cumaabad ve Burunabad ve Tiryanda ve Ayasefid (nam-ı diğer Kilizman) ve Urla, Karaburun, nahiye-i Çeşme, Sifrihisar-ı Çeşme ile nahiye-i Hereke ve Kale-i Sığacık, Kızılhisar (nam-ı diğer Torbalı), Kuşadası, Aynabad (nam-ı diğer Ezine-i Ayasuluğ), Söke (nam-ı diğer Akçaşehir), Balat ile nahiye-i Baki ve Mandice'dır. Aydın sancağının ise 29 kazası bulunmaktadır. Bu kazalar, Güzel Hisar-ı Aydın ile nahiye-i Karapınar, Ayasluğ, Tire, Bayındır, nahiye-i Kucak, Birgi ile nahiye-i Bademiye, nahiye-i Ödemiş , nahiye-i Gilas, Balyanbolu, Alaşehir, İnegöl-i Aydın, Ortakçı ile Kuyucak, Arpaz, Amasya-yı Aydın, Yenişehir-i Aydın ile Karacasu, Nazilli (nam-ı diğer Kestel), Sultanhisarı, nahiye-i Atça, Köşk, nahiye-i Dalluca, Köşkdere ile Çanlı, Karpuzlu, nahiye-i Yenipazar-ı Aydın, Bozdoğan ile nahiye-i Kiran, Çine, Mazun, Sobice, Şahme, Talma ile Karahayıt (nam-ı diğer Keçiler) ve Bayramlı'dur². Menteşe sancağındaki 25 kaza ise Muğla, Eskihisar, Milas (nam-ı diğer Peçin), Mandalyat, Bodrum, nahiye-i Karaabad, nahiye-i Göreme, Tatya, nahiye-i Gökabad, Tirahiye, Ula, Köyceğiz, Dalaman (nam-ı diğer Pırmaz), Megri, Eşen, Üzümlü, Döğer, nahiye-i Ağrıdos, Tavas, Vakıflar, Bozöyük, Mesusa (Musuli), Sarulus, Kiranıs ve

¹ 1277 devlet salnamesi,s.87-88.

² 1277 devlet salnamesi, s.88.

Yerkesiği'dir. Denizli sancağının 10 kazası vardır. Bunlar Denizli (nam-ı diğer Ladikya), Honaz, Ezine-i Ladikya (nam-ı diğer Sarayköy), Çıharşembe, Ladikya (nam-ı diğer Buldan), Gököyük, Eşme, nahiye-i İnay, nahiye-i Sirke, nahiye-i Selendi, Göre-i Yenişehir'dir³.

Aydın eyaletinin 1855-6'daki bu durumu 1277h/1860-1'e kadar devam etmiştir. Fakat 1275h/1858-9 devlet salnamesi bu konuda benzer detaylar vermemiş, sadece eyalet isimleri ile sancak idarecilerinin isimlerini zikr etmiştir. Bu sebeple 1275h/1858-9 devlet salnamesi ancak sancakların eyalet değişikliği bakımından kontrol edilebilir bir kaynak durumundadır⁴.

1855-6 ile 1860-1 yılları arasında Aydın eyaletindeki mevcut 5 sancak ve 92 kazalı taksimata, 1278h/1861-2'de yeni değişiklikler getirilmiştir. 1278h/ 1861-2 devlet salnamesine göre, Aydın eyaletindeki, sancak ve kazalarda bir takım yenilikler söz konusudur. Şöyle ki, Saruhan sancağındaki Gördös kazası bu tarihte Foçateyn ile beraber nahiye olarak zikr edilmiş, Menemen kazası sancaktan ayrılıp Sığıla sancağına bağlanmış, ayrıca Kula adlı yeni bir kaza da Saruhan sancağına bağlanmıştır. Böylece Saruhan sancağında 17 kaza kalmıştır⁵.

Sığıla sancağındaki mevcut 10 kaza, Saruhan sancağından ayrılarak Sığıla sancağına bağlanan Menemen kazasının ve Aydın sancağından ayrılarak Sığıla sancağına geçen Çanlı kazasının ilave olunması ile 12 olmuştur. Ancak 1278h/1861-2 tarihli devlet salnamesi yanlışlıkla 12 kaza sayısının yerine 17 olarak zikr etmiş ve bu hata 1281h/1864-5 yılına kadar devam etmiştir. Aydın sancağında ise daha önceki salnamelerde diğer kazalarla birlikte ifade edilen Karapınar ve Kuyucak kazaları bu tarihte müstakil olarak belirtildiğinden 29 olan kaza sayısı 31'e yükselmiştir. Menteşe ve Denizli sancaklarındaki idari durum bir önceki salnamedekiyle aynıdır⁶. 1279h/1862-3 ile 1282h/1865-6 yılları arasında Saruhan, Aydın, Menteşe ve Denizli sancağındaki idari taksimat herhangi bir değişime uğramadan aynen tekrar edilmiştir.

³ 1272 devlet salnamesi, s.88-89.

⁴ 1273 devlet salnamesi, s.93-95; 1274 devlet salnamesi, s.101-103; 1275 devlet salnamesi .sayfasız; 1276 devlet salnamesi s.131-133; 1277 devlet salnamesi s 136-138.

⁵ 1278 devlet salnamesi s.137.

⁶ 1278 devlet salnamesi s.138-139.

Ancak Sığla sancağında 1279h/1862-3 ve 1280h/1863-4 yıllarındaki mevcut durum 1278h/1861-2'deki ile aynı olmasına rağmen, 1281h/1864-5 ve 1282h/1865-6 yıllarında Alaçatı adlı yeni bir kaza bu sancağa bağlanmıştır. Böylelikle 1279h/1862-3 ve 1280h/1863-4 yıllarında mevcut toplam kaza sayısı 95, 1281h/1864-5 ve 1282h/1865-6 yıllarında ise 96'dır.⁷

1283h/1866-7 ve 1284h/1867-8 yıllarında Aydın eyaleti ismi yerine İzmir eyaleti zikr edilmeye başlanmıştır. 1283h/1866-7'de İzmir eyaletinde İzmir, Saruhan, Denizli, Aydın ve Menteşe olmak üzere 5 sancak vardır. Daha önceki salnamelerde Sığla sancağı olarak zikr edilen sancak bu tarihte İzmir sancağı olarak kazalarıyla beraber belirtilmeye başlanmıştır. Bu sancakta 14 kaza vardır. Bu kazalar İzmir, Urla (nam-ı diğer Kılızman), Kuşadası, Çanlı, Karaburun, Çeşme, Seferihisar, Akçaşehir (nam-ı diğer Söke), Mandice, Balat, Kızılhisar (nam-ı diğer) Torbalı, Aynabad, nahiye-i Alaçatı, Menemen'dir. Saruhan sancağındaki kaza sayısı ise Palamut kazasının ayrı olarak zikr edilmesinden dolayı, 19 olmuştur. Bu mevcut kazalar ise Manisa, Palamut, Turgudlu, Mandabur, Güzelhisar-ı Menemen, Foçateyn, Kayacık, Marmaracık, Urganlı (nam-ı diğer Ilıca-ı Saruhan), Gördük, Akhisar-ı Saruhan, Nif, Atala, Sarf, Gördös, Borlu, Dağ Marmarası, Kula, Timurcu'dur. Denizli sancağındaki mevcut kazalar yine, Denizli, Honaz, Ezine-i Ladikya (nam-ı diğer Sarayköy), İnay, Serge, Eşme, Göre, Selendi, Gököyük, Çarşamba-i Ladikya (nam-ı diğer Buldan) olmak üzere 10 'dur. Aydın sancağındaki 31 olan kaza sayısı bu tarihte yine aynıdır. Menteşe sancağında, Tatya ve Vakıflar kazalarının sancaktan ayrılıp Aveye adlı yeni bir kazanın sancağa bağlanmasıyla 25 olan kaza sayısı 24 'e inmiştir.⁸ 1284h/1867-8 yıllarındaki idari taksimat 1283h/1866-7 yıllarındaki ile aynıdır.⁹

Devlet salnamelerinde bu zamana kadar "eyalet" ismi kullanılırken 1868-9 yılından itibaren bu kelime yerine "vilayet" kelimesi tercih edilir olmuştur ki bu da 1864 vilayet nizamnamesinin ancak bu tarihten itibaren bu eyalette tatbik edildiğini gösterir. 1285h/1868-9 yılında Aydın vilayetinde Denizli sancağının kazalarının

⁷ 1279 devlet salnamesi s.144-146; 1280 devlet salnamesi s.168-170; 1281 devlet salnamesi.s.172-174; 1282 devlet salnamesi s.160-162.

⁸ 1283 devlet salnamesi, s.163.

⁹ 1284 devlet salnamesi, s.174.

diğer sancaklara dağılması ile 4 sancak ve 94 kaza bulunmaktadır. İzmir sancağında bu tarihteki mevcut idari dağılım ise şöyledir. Nif, Foçateyn, Güzelhisar-ı Menemen kazaları, Saruhan sancağından ayrılarak bu sancağa yani İzmir sancağına bağlanmışlardır. Yine aynı şekilde Tire, nahiye-i Bayındır, Ödemiş, nahiye-i Birgi, nahiye-i Balyanbolu, Ayasluğ, Gilas da Aydın sancağından ayrılarak bu sancağa bağlanmışlardır. Ayrıca bu tarihte Seydiköyü, Avidle, Yamanlar, Karşıyaka, adlı yeni birimlerde bu sancağa bağlı olarak zikr edilmektedir. Diğer mevcut 10 kaza ise daha önceki salnamede 1284h/1867-8'de yer alan İzmir, Torbalı ile Tiryanda, Seferihisar, Menemen, Kuşadası, nahiye-i Çanlı, Karaburun, Çeşme, nahiye-i Alaçatı'dır. Böylelikle İzmir sancağının İzmir kazasında Burunabad, Seydiköy, Torbalı, Teryanda, Nif nahiyeleri; Urla kazasında Seferihisar, Kilizman nahiyeleri; Menemen kazasında Yamanlar, Karşıyaka nahiyeleri; Foçateyn kazasında Güzelhisar-ı Menemen nahiyesi; Kuşadası kazasında Çanlı, Ayasluğ nahiyeleri; Çeşme kazasında Alaçatı, Karaburun nahiyeleri; Tire kazasında Bayındır nahiyesi; Ödemiş kazasında Birgi, Gilas, Balyanbolu nahiyeleri bulunmaktadır.¹⁰ Aydın sancağının kaza sayısı 31'den 22'ye düşmüştür. Bu 31 kazadan, yukarıda ifade edildiği gibi Tire, nahiye-i Bayındır, Ödemiş, nahiye-i Birgi, nahiye-i Balyanbolu, Ayasluğ, Gilas olmak üzere 7'si İzmir sancağına; Alaşehir, İnegöl, olmak üzere 2'si Saruhan sancağına bağlanmıştır. Sultanhisarı kazasının nereye bağlandığı salnamede zikr edilememiştir. Ayrıca bu tarihte Köşkdere ile Kucak kazaları ayrı olarak belirtilmesi gerekirken beraber zikr edilmişlerdir.¹¹ Saruhan sancağındaki mevcut kazalar, Denizli sancağından bağlanan Selendi, Eşme, İnay, Serge, Göre; Aydın sancağından bağlanan Alaşehir, İnegöl; daha önce bu sancakta yer alan Turgudlu, Ilıca, Dağ Marmarası, Kula, Mendehura, Atala, Sarf, Gördös, Borlu, Kayacık, Akhisar, Palamut, Timurcu, kazaları ile Göl Marmarası adlı yeni bir kazadır. Böylelikle

¹⁰ 1285 devlet salnamesi, s.179; Tuncer Baykara, **Anadolu'nun Tarihi Coğrafyasına Giriş, Anadolu'nun İdari Taksimatı**, s.132;1864 ve 1871 vilayet nizamnameleri için bakınız,Düster (I.Tertib), I.cilt, s.608-652. Bu nizamnamelerin yorumu için TÖNİK,Vecihi:**Türkiyede İdari Teşkilatı**,s.171;ORTAYLI,İlber:**Tanzimattan sonra Mahalli İdareler**,s.48-50 ve Engelhard, **Türkiye ve Tanzimat,Devlet-i Osmaniye'nin Tarih-i Islahatı**,s.169-172 ve 485-489.

¹¹ 1285 devlet salnamesi, s.179

Saruhan sancağında 21 kaza bulunmaktadır.¹² Mentеше sancağındaki kaza sayısı ise bu tarihte yani 1285h/1268-9 yılında 27'dir. Denizli sancağından ayrılarak Mentеше sancağına bağlanan Denizli, Sarayköy, Honaz, Buldan kazaları ile Danya (Daniye) adlı yeni bir kaza Mentеше sancağının yeni kazalarıdır. Ayrıca daha önce Mentеше sancağından ayrılan Vakıflar kazası tekrar bu tarihte sancağa bağlı görünmektedir. Yine 1284h/1867-8 yılında zikr edilen Gökabağ, Yerkesiği ve Aveye kazaları sancaktan ayrılmışlardır.

1272h/1855-6 yılından 1306h/1888-9 yılına kadar devlet salnamelerindeki vilayetlerde zikr edilen idari taksimat karışık yani kaza ve nahiyeler ayrılmadan verilmiştir. Dolayısıyla verilen birimlerin hangisinin kaza hangisinin nahiyeye olduğunu ayırt etmek imkansızdır.

1286h/1869-70 ile 1290h/1873-4 yılları arasında Aydın vilayetinin 4 sancağı ve merkez kazalar dahil 28 kazası bulunmaktadır. İzmir sancağının Nefs-i İzmir, Kuşadası, Çeşme, Tire, Ödemiş, Urla, Foçateyn ve Menemen olmak üzere 7; Saruhan sancağının Manisa, Turgudlu, Kula, Atala, Gördös, Akhisar, Eşme, Timurcu, Alaşehir olmak üzere 8; Aydın sancağının Güzelhisar-ı Aydın, Nazilli, Çine, Bozdoğan, Söke, Denizli olmak üzere 6; Mentеше sancağının ise, Muğla, Bozöyük, Milas, Bodrum, Danye, Megri, Tavas, Köyceğiz olmak üzere 7 kazası vardır¹³.

1291h/1874-5 yılında, İzmir sancağına daha önce yine bu sancakta zikr edilen Bayındır kazasının ilave olunmasıyla 7 olan kaza sayısı 8'e yükselmiştir. Saruhan (nam-ı diğer Manisa) sancağında ise mevcut idari durum 1290h/1873-4 yılındaki ile aynıdır. Aydın sancağından bu tarihte Çine kazası ayrılmış ancak yerine Denizli sancağına bağlı iken bu tarihte Aydın Sancağına bağlanan Buldan kazası ilave olmuş bu sebeple kaza sayısında bir değişiklik olmamıştır. Mentеше (nam-ı diğer Muğla) sancağında ise Danye kazasının kazalığına muhtemelen son verilmiş veya bir başka

¹² 1285 devlet salnamesi, s.179-180

¹³ 1286 devlet salnamesi, s.198; 1287 devlet salnamesi, s.219; 1288 devlet salnamesi, s.245-246; 1289 devlet salnamesi s.249; 1290 devlet salnamesi s.248-249.

sancağa bağlanmış ancak bu sancakta Marmaris adlı yeni bir kaza ihdas ile Mentеше санcağına bağlanmıştır.¹⁴

1292h/1875-6 yılında İzmir, Mentеше ve Aydın sancaklarındaki idari durum, 1291h/1874-5 yılındaki ile aynıdır. Ancak Saruhan (nam-ı diğer Manisa) санcağına, Hüdavendigâr vilayetinin kazası iken bu tarihte bu санcağına bağlanan Kırkağaç kazası ile, Bergama adlı yeni bir kazanın bağlanmasıyla mevcut kaza sayısı 8'den 10'a yükselmiştir.¹⁵ 1293h/1876-7 yılındaki sancaklarda mevcut idari dağılım 1292h/1875-6 yılındaki gibidir.¹⁶

1877 yılından itibaren yayınlanan salnamelerin hacmi artmış, dolayısıyla vilayetler hakkında kısmen daha fazla bilgi verilir olmuştur. Bu durum bu vilayet içinde geçerlidir. Bu bilgiler vilayet ve sancakların kaza isimleri yanı sıra, ilgili sancaklardaki nüfus ve idarecilerin isimlerini de kapsamaktadır. Bu doğrultuda 1294h/1877 ile 1301h/1883-4 yılları arasında Aydın vilayeti, yine aynı dört sancaktan oluşmuştur. Bunlar; İzmir, Aydın, Mentеше ve Saruhan'dır. Ancak 1884'de bu vilayete beşinci sancak olarak tekrar Denizli ilave olmuştur.

1294h/1877-8 İzmir санcağında, merkez kaza hariç 6 kaza; Ödemiş, Urla, Çeşme, Menemen, Bayındır ve Kuşadası vardır. 1876 da bu sancakta olan Tire ve Foçateyn 1877'de kazalıktan çıkarılmıştır.¹⁷ 1295h/1878 ile 1297h/1879-80 yılları arasındaki mevcut idari dağılım, bir önceki salnamedekiyle aynıdır.¹⁸ 1298h/ 1880-1 yılında İzmir санcağındaki kaza sayısı 8'e çıkmıştır ki, bu sayı merkez kaza ile beraber 9 yapmaktadır. 1879-80'den farklı olanlar, merkez kazaya ilaveten, Tire ve Foçateyn'dir. Bu kazalar, yukarıda not edildiği gibi, 1876'da yine kaza halindeydiler. Yukarıda belirtildiği üzere, 1298h/1880-1 devlet salnamesi İzmir санcağındaki kaza ve nahiyeleri ayrı ayrı tasnife tabi tutmuştur. Buna göre Urla, Ödemiş, Bayındır, Tire, Çeşme, Foçateyn, Kuşadası, Menemen, İzmir санcağının kazalarını, Alaçatı,

¹⁴ 1291 devlet salnamesi, s.250-251.

¹⁵ 1292 devlet salnamesi, s.248-249.

¹⁶ 1293 devlet salnamesi s.251.

¹⁷ 1294 devlet salnamesi.s.462-463; 1295 devlet salnamesi.s.258-261; 1296 devlet salnamesi, .s.187-8; 1297 devlet salnamesi, s.240; 1298devlet salnamesi s.55-6; 1299 devlet salnamesi .s.60-1; 1300 devlet salnamesi .s.292-3; 1301 devlet salnamesi, s..38-9.

¹⁸ 1295 devlet salnamesi, s.258-261; 1296 devlet salnamesi s.187-8; 1297 devlet salnamesi, s.240-1.

Ayasluğ, Birgi, Burunabad, Nif, Seyidköy, Seferihisar. Karaburun ile Kalas, Balyanbolu ile Torbalı, Sorbanda nahiyelerini meydana getirmişlerdir.¹⁹Bu mevcut idari dağılım 1301h/1882-3 tarihine kadar aynıdır.²⁰ 1302h/1883-4 yılında İzmir sancağında, daha önce nahiye olan Sifrihisar'ın ve Bergama'nın kaza olmasıyla mevcut kaza sayısı 10'a yükselmiştir. Bununla birlikte Ayazmend, Çandarlı, Kozak, Dinili, Ilıca, Sığacık, Katunpay nahiyeleri de bu sancak içerisinde zikr edilmeye başlanmıştır.²¹ 1303h/1884-5 yılında daha önce nahiye olan Burunabad'ın kaza olmasıyla kaza sayısı 11 olmuştur. Nahiyelerde ise bir değişiklik olmamıştır. 1304h/1885-6 ve 1305h/1886-7 yılındaki dağılım 1303h/1884-5'deki ile aynıdır.²²

1294h/1877'de Aydın sancağının merkez kaza hariç 4 kazası vardır. Daha önce bu sancağa bağlı olan Söke, bu tarihte sancaktan ayrılmıştır. Diğer mevcut kazalar ise Buldan, Bozdoğan, Denizli ve Nazillidir.²³ 1295h/1878 yılında Barınlı adlı yeni bir kazanın ilave olmasıyla kaza sayısı 5 e çıkmıştır. Ancak Barınlı isimli bu kaza 1296h/1878-9 yılında sancaktan ayrılmış böylelikle Aydın sancağındaki kaza sayısı 4'e düşmüştür²⁴. 1297h/1879-80 yılında ki idari taksimatta 1296h/1878-9 yılındakiyle aynıdır.

1298h/1880-1 yılında kaza ve nahiyeler ayrı ayrı tasnife tabi tutulmuş ve buna göre Bozdoğan, Buldan, Denizli, Nazilli, ve tekrar Aydın' sancağına bağlanan Söke'den oluşan 5 kaza ile Atça, İneabad, Çine, Honaz, Sultanhisarı, Sarayköy, Supice, Karahayt, Karacasu, Kayacık, Köşk, Gönen, Yenipazar dan oluşan 13 nahiye vardır. 1881-2 yılı taksimatı aynen 1880-1 deki gibidir.²⁵ 1282-3 yılındaki dağılım yine karışıktır. Bu birimler Denizli, Nazilli, Bozdoğan, Söke, Bolvadin, Çine, Güzelhisar, Sarayköy, Şahme, Karacasu, Kapucuk, Köşk, Atça ve İneabad'dır.

1883-4 yılındaki dağılım 1880-1 ve 1881-2 yıllarındaki ile aynıdır. 1884-5 yılında Denizli kazası sancak olup; 1272h /1855-6 yılındaki gibi Aydın vilayetinde

¹⁹ 1298 devlet salnamesi, s.55.

²⁰ 1299 devlet salnamesi s.60; 1300 devlet salnamesi s.292;1301 devlet salnamesi, s.38.

²¹ 1302 devlet salnamesi, s.50.

²² 1303 devlet salnamesi,s.45;1304 devlet salnamesi, s.47-8; 1305 devlet salnamesi, s.43-4.

²³ 1294 devlet salnamesi, s.462.

²⁴ 1295 devlet salnamesi, s.259; 1296 devlet salnamesi, s.187.

²⁵ 1297 devlet salnamesi, s.241-2; 1298 devlet salnamesi, s.55; 1299 devlet salnamesi, s.60.

zıkr edilmeye başlanmıştır. Aydın sancağında zıkr edilen Buldan kazası, Denizli sancağına bağlandığı gibi, Sarayönü nahiyesi de Denizli'nin kazası olmuştur. Ayrıca bu tarihte Çine kazası tekrar Aydın sancağının kazası olarak zıkr edilmeye başlanmıştır. Böylece Aydın sancağı da 4 kaza ve 9 nahiye kalmıştır.²⁶ 1302-h/1384-5 yılındaki bu mevcut idari dağılım 1305h/1886-7 yılına kadar aynıdır.²⁷

Saruhan sancağında 1294h/1877 ve 1295h/1878 yıllarında Atala, Akhisar, Eşme, Gördös ve Manisa olmak üzere 5 kaza vardır. 1296h/1278-9 yılındaki idari taksimat 1290h/1873-4 yılındaki ile aynıdır. Yani mevcut kazalar Atala, Akhisar, Gördös, Turgutlu, Kula, Timurcu ve Alaşehirdir.²⁸ 1297h/1879-80 ve 1298 h/ 1880-1 yıllarında, merkez kaza hariç Atala kazasının nahiye olarak zıkr edilip, Bergama, Salihli, Soma ve Kırkağaç kazalarının sancakta zıkr edilmesiyle kaza sayısı 11'e yükselmiştir. Bu tarihte kaza ve nahiyeler ayrı olarak tasnif edilmiştir. Mevcut nahiyeler ise Atala, Ilıca, Ayazmend, İnegöl, Ayna, Ilıca-ı Bergama, Borlu, Palamud, Çandarlı, Selendi, Dağ Marmarası, Kozak, Gelenbe, Göre, nahiye-i Bergama'dır²⁹. 1299h/1881-2 yılındaki idari taksimat da bir önceki salnamedeki gibidir³⁰. 1300h/1882-3 tarihinde ise merkez kaza Manisa dahil Turgutlu, Alaşehir, Kula, Akhisar, Salihli, Gördös, Timurcu, Eşme, Kırkağaç, Soma olmak üzere 11 kaza; Dağ Marmarası, Ilıca, Selendi, Göre, Akçayır, Çandarlı, Fesleke, Emrudili, Çakırca, Borlu, Marmaracık ve Baş Gelenbe, olarak 12 nahiyesi vardır. Ancak bu tarihte Bergama kazası sancaktan ayrılmış olarak zıkr edilmektedir. 1301h/1883-4 yılında Bergama kazasının tekrar zıkr edilmesiyle bu kaza sayısı merkez kaza dahil 12'ye yükselmiştir. Nahiyelerdeki, idari taksimat ise 1299h/1881-2 yılındaki ile aynıdır. 1302h/ 1884-5 ile 1305 h/ 1887-8 yılları arasında Saruhan sancağında Bergama'nın kazadan ayrılmasıyla merkez kaza dahil 11 kaza kalmıştır. Bu

²⁶ 1300 devlet salnamesi, s.293; 1301 devlet salnamesi, s.38.

²⁷ 1302 devlet salnamesi, s.51; 1303 devlet salnamesi, s.46; 1304 devlet salnamesi, s.48-9; 1305 devlet salnamesi, s.44.

²⁸ 1294 devlet salnamesi, s.423; 1295 devlet salnamesi, s.360; 1296 devlet salnamesi, s.188.

²⁹ 1297 devlet salnamesi, s.242; 1298 devlet salnamesi, s.56.

³⁰ 1299 devlet salnamesi, s.61.

tariflerdeki mevcut nahiyeler ise Atala, Palamut, Ilıca-1 Bergama ,Gelenbe, Ayna, Dağ Marmarasi, Selendi, Borlu, Göre ve İnegöl'dür³¹.

Menteşe sancağında 1294h/1877 ve 1295h/1878 yıllarında Tavas, Köyceğiz ve Marmaris olmak üzere 3 kaza bulunmaktadır. 1296h/1878-9 yılında, Megri, Bodrum, Milas, Muğla, Danye kazalarının tekrar sancağa bağlanmasıyla bu kaza sayısı 8 'e yükselmiştir. 1279h/1880-1 ile 1299h/ 1881-2 yılları arasında Danye kazasının sancaktan ayrılıp, Muğla'nın da merkez kaza olarak zikr edilip, Bozöyük kazasının tekrar sancağa bağlanmasından dolayı kaza sayısı 6 olmuştur. Bu tarihlerde Adala, Davye, Döğer olmak üzere 3 de nahiyeye vardır. 1300h/1882-3 yılında yanlışlıkla olsa gerek Bozöyük kazası yine zikr edilmeye başlanmıştır. Mevcut nahiyeler ise Adala, Davye, Karaabad, Eskihisar ve Baş kazasıdır. 1301h/1883-4 yılındaki idari taksimat 1299h/1881-2 yılındakiyle aynıdır. 1302h/1884-5 yılında Bozöyük kazasının nahiyeye olarak zikr edilip, Tavas kazasının da Denizli sancağına bağlanmasıyla mevcut kaza sayısı merkez kaza hariç Milas, Megri Bodrum, Köyceğiz, Marmaris olmak üzere 5'e düşmüştür. Nahiyeler ise Bozöyük'ün ilave olmasıyla olmuştur. 1303h/1885-6 ile 1305h/1887-8 yılları arasındaki idari taksimat ise bir önceki salnamedeki ile aynıdır.³²

1285h/1868-9 yılında Aydın Vilayetinin sancağı iken bu tarihten sonra mevcut kazaların diğer sancaklara bağlandığı ve sancaklıktan çıkan Denizli sancağı, 1302h/1884-5 yılında tekrar Aydın vilayetine bağlı sancak durumuna gelmiştir. Bu tarihte (1302h/1884-5) Denizli sancağı 1298h/1880-1 yılında Aydın sancağının kazası Buldan ile nahiyesi olarak zikr edilen Sarayköy, 1301h/1883-4 yılında Mentеше sancağından ayrılarak Denizli sancağına bağlanan Tavas ve Çal olmak üzere 4 kazadan oluşmaktadır. Yine daha önceki tarihlerde Aydın sancağında nahiyeye olarak zikr edilen Honaz, Gönen ve Kadı karyesi de bu tarihte (1302h/1884-5) Denizli sancağının nahiyeleri olarak bu sancağa bağlanmışlardır. 1303h/ 1885-6 yılında

³¹ 1300 devlet salnamesi, s.292; 1301 devlet salnamesi, s.39; 1302 devlet salnamesi, s.51; 1303 devlet salnamesi, s.46; 1304 devlet salnamesi, s.48; 1305 devlet salnamesi, s.44.

³² 1294 devlet salnamesi, s.423; 1295 devlet salnamesi, s.321; 1296 devlet salnamesi, s.188; 1297 devlet salnamesi, s.244; 1298 devlet salnamesi, s.56; 1299 devlet salnamesi, s.61; 1300 devlet salnamesi, s.293; 1301 devlet salnamesi, s.39; 1302 devlet salnamesi, s.51-52; 1303 devlet salnamesi, s.47; 1304 devlet salnamesi, s.49; 1305 devlet salnamesi, s.45.

yalnız Baklan nahiyesi sancağa ilave olmuş başka bir değişiklik olmamıştır. Bu mevcut idari taksimat 1305h/1887-8 yılına kadar devam etmiştir.³³

1888-9 ile 1910 yılları arasında Aydın vilayeti, İzmir, Saruhan, Aydın, Menteşe ve Denizli olmak üzere 5 sancaktan müteşekkildir. 1888-9 ile 1894-5 yılları arasında bu vilayete toplam merkez kazalar dahil 39 kaza, 44 nahiye ve 2822 köy vardır. Bu vilayetin kazası 1895-6 yılına kadar 39 kalmış, fakat bu tarihte Aydın sancağının Nazilli kazasına bağlı Karacasu nahiyesinin kaza olmasıyla 40 olmuştur. 40 kazalı Aydın Vilayeti taksimatı 1900 yılına kadar devam etmiştir. Bu tarihte merkez kaza dahil 11 olan İzmir Sancağı'nın kaza sayısı 13'e çıkmış, bu da 40 olan vilayet toplam kaza sayısını 42 yapmıştır. Bu tarihteki mevcut idari taksimat 1910 yılına kadar devam etmiştir.

1888-9 ile 1892 yıllarında Aydın vilayeti toplam nahiye sayısı 44 'tür. 1893 ve 1894 yıllarında bu sayı İzmir sancağındaki nahiye sayısının 20'ye; Saruhan sancağındaki nahiye sayısının 13'e; Menteşe sancağındaki nahiye sayısının 4'e , Denizli sancağındaki nahiye sayısının ise 5'e yükselmesiyle 51 olmuştur. 1895 ile 1899 yıllarında ise Aydın sancağındaki 9 olan nahiye sayısının 8'e inmesiyle vilayetteki toplam nahiye sayısı 50'ye düşmüştür. 1899-1900 yılında 20 olan İzmir sancağı nahiye sayısı 1900-1 de 18 olunca, vilayet toplam nahiyesi 48'e inmiştir ki, bu sayı 1908-9 yılına kadar devam etmiştir. Bu vilayetteki nahiye sayısı daha da azalarak 1909 ve 1910 yılında 47 kalmıştır.

Köylere gelince, 1888-9 ile 1892 yılları arasında 2822, 1893 ve 1894-5 yıllarında 2785, 1895-6 ile 1896-7 yılında 2827, 1897-8 ile 1906-7 yılları arasında 2854, 1907-8 ve 1908-9 yılında 2795 , 1909 ile 1910 yıllarında da 2963 köy, Aydın vilayetinde bulunmaktadır³⁴.

³³ 1302 devlet salnamesi, s.52;1303 devlet salnamesi, s.47;1304 devlet salnamesi, s.49; 1305 devlet salnamesi, s.45.

³⁴ 1306 devlet salnamesi s.520-534; 1307 devlet salnamesi, s.565-580;1308 devlet salnamesi, s.557-572; 1309 devlet salnamesi, s.585-600; 1310 devlet salnamesi, s.593-608; 1311 devlet salnamesi, s.629-643; 1312 devlet salnamesi, s.645-660; 1313 devlet salnamesi, s.674-690; 1314 devlet salnamesi, s.686-691; 1315 devlet salnamesi, s.430-438; 1316 devlet salnamesi, s.503-514; 1317 devlet salnamesi. 484-495; 1318 devlet salnamesi, s.530-541; 1319 devlet salnamesi, s.580-591; 1320 devlet salnamesi, s.601-611; 1321 devlet salnamesi, s.653-663; 1322 devlet salnamesi,

A-İzmir Sancağı

İzmir sancağında 1888-9 ile 1892-3 yılları arasında merkez kaza dahil 11 kaza, 19 nahiye ve 669 köy; 1893-4 ile 1896-7 yılları arasında 11 kaza, 20 nahiye ve 675 köy; 1897-8 ile 1899 yılları arasında 11 kaza, 20 nahiye ve 702 köy; 1900 ile 1906-7 yılları arasında 13 kaza, 18 nahiye ve 702 köy; 1907-8 ve 1908-9 yıllarında 13 kaza, 18 nahiye ve 652 köy; 1909 ve 1910 yıllarında ise 13 kaza, 19 nahiye ve 704 köy bulunmaktadır.

Aydın vilayetinin merkez sancağı olan İzmir'de 1888-9 ile 1899-1900 yılları arasında merkez kaza hariç Kuşadası, Çeşme, Tire, Ödemiş, Urla, Foçateyn, Bayındır, Menemen, Bergama ve Sifrihisar olmak üzere 10 kaza bulunmaktadır. 1899-1900 yılında Nif ve Karaburun nahiyeleri, nahiyelikten çıkıp sancağa bağlı kaza olmalarıyla 10 olan kaza sayısı 12 ye yükselmiştir³⁵.

a-Merkez Kaza

1888-9 ile 1892-3 yılları arasında Aydın Vilayetinin merkez kazasının 5 nahiyesi ve 145 köyü vardır. Nefs-i İzmir'de 8, Nif'de 31, Karaburun'da 22, Seydiköy'de 26, Torbalı ile Tiryân'da 40 ve Burunabad nahiyesinde de 18 köy bulunmaktadır. 1893-4 ile 1899-00 yılları arasında ise nahiye sayılarında bir değişiklik olmamıştır. Köy sayılarına gelince; Torbalı ile Tiryân'daki köy sayısı 43'e yükselmiş , Burunabad'daki köy sayısı da 10'a düştüğünden toplam köy sayısı 140 olmuştur. 1900-1901 yılında bu merkez kazada yer alan Nif ve Karaburun nahiyelerinin İzmir Sancağına bağlı müstakil kaza olmalarıyla merkez kazaya bağlı 3 nahiye ile 87 köy kalmıştır. Bu tarihteki mevcut idari dağılım, 1908-9 yılına kadar aynen devam etmiştir. 1909 ve 1910 yıllarında ise nefsi-i İzmir'de 20, Seydiköy'de

s.667-677; 1323 devlet salnamesi, s.738-748; 1324 devlet salnamesi, s.802-812; 1325 devlet salnamesi s.798-808; 1326 devlet salnamesi, s.547-560; 1327 devlet salnamesi, s.548-563; 1328 devlet salnamesi, s.568-584.

³⁵ 1306 devlet salnamesi, s.520-523; 1307 devlet salnamesi, s.565-569; 1308 devlet salnamesi, s.557-561; 1309 devlet salnamesi, s.585-589; 1310 devlet salnamesi, s.593-597; 1311 devlet salnamesi, s.629-632; 1312 devlet salnamesi, s.645-649; 1313 devlet salnamesi, s.674-679; 1314 devlet salnamesi, s.686-702; 1315 devlet salnamesi, s.430-432; 1316 devlet salnamesi, s.503-506; 1317 devlet salnamesi, s.484-487; 1318 devlet salnamesi, s.530-533; 1319 devlet salnamesi, s.580-583; 1320 devlet salnamesi, s.601-603; 1321 devlet salnamesi, s.653-655; 1322 devlet salnamesi, s.667-669; 1323 devlet salnamesi, s.738-740; 1324 devlet salnamesi, s.802-804; 1325 devlet

39, Torbalı ile Tiryak'da da 44, Burunabad nahiyesinin yeni ismi olan Bornova nahiyesinde ise 13 köy olmak üzere toplam 3 nahije ve 116 köy bulunmaktadır.

b-Kuşadası Kazası

1888-9 ile 1908-9 yılları arasında Kuşadası kazasının 1 nahiyesi ve 28 köyü vardır. Bu köyler merkez nahiyede 15 ve Ayasluğ nahiyesinde ise 13 şeklinde dağılmıştır.

c-Çeşme Kazası

1888-9 ile 1892-3 yılları arasında Çeşme kazasının, 1 nahiyesi ve 13 köyü vardır. Nefs-i Çeşme'nin 10 ve Alaçatı nahiyesinin 3 köyü bulunmaktadır. 1893-4 yılında bu kazaya, Yeni adlı bir nahije bağlanmıştır. Fakat bu nahiyeye bağlı köy mevcut değildir. 1893-4 tarihinde bu kazada 2 nahije ve 13 köy bulunmaktadır. Bu köylerden 10'u nefsi-i Çeşme'de, 3'ü Alaçatı nahiyesinde yer almakla birlikte yine bu tarih de Yeni nahiyesinde köy sayısı zikr edilmemiştir. Bu mevcut idari taksimat 1908-9 yılına kadar devam etmiştir. 1909 ve 1910 yıllarında ise kazada 12 köy kalmıştır. Bu köylerden nefsi-i Çeşme'de 10, Alaçatı nahiyesinde 2 köy bulunmaktadır. Yeni nahiyesinde ise köy yoktur.

d-Tire Kazası

1888-9 ile 1906-7 yılları arasında Tire kazasının merkez kazaya bağlı 76 köyü vardır. Bu köy sayısı 1907-8 ve 1908-9 yıllarında 26 ya düşmüş, 1909-0 ve 1910 yıllarında ise 84'e yükselmiştir.³⁶

e-Ödemiş Kazası

1888-9 ile 1892-3 yılları arasında Ödemiş kazasının 3 nahije ve 112 köy olup bu köyler nefsi-i Ödemiş'e 28, Birgi'ye 35, Kelas'a 25, Balyanbolu'ya 24 şeklinde

salnamesi, s.798-800; 1326 devlet salnamesi, s.547-551; 1327 devlet salnamesi, s.548-552; 1328 devlet salnamesi, s.568-572.

³⁶ 1306 devlet salnamesi, s.520; 1307 devlet salnamesi, s.566; 1308 devlet salnamesi, s.558; 1309 devlet salnamesi, s.586; 1310 devlet salnamesi, s.594; 1311 devlet salnamesi, s.630; 1312 devlet salnamesi, s.646; 1313 devlet salnamesi, s.677; 1314 devlet salnamesi, s.688-9; 1315 devlet salnamesi, s.431; 1316 devlet salnamesi, s.504; 1317 devlet salnamesi, s.485; 1318 devlet salnamesi, s.532; 1319 devlet salnamesi, s.581; 1320 devlet salnamesi, s.601-2; 1321 devlet salnamesi, s.653-4; 1322 devlet salnamesi, s.667-8; 1323 devlet salnamesi, s.738-9; 1324 devlet salnamesi, s.802-3; 1325 devlet salnamesi, s.798-9; 1326 devlet salnamesi, s.548-9; 1327 devlet salnamesi, s.549; 1328 devlet salnamesi, s.569.

dağılmıştır. 1893-4 ile 1896-7 yılları arasında nefis-i Ödemiş'in köy sayısı 30'a yükseldiğinden toplam köy sayısı 114, olmuş nahiyelerde ise herhangi bir değişiklik olmamıştır. 1897-8 ile 1908-9 yılları arasında ise 3 nahiye ile 141 köy bulunmaktadır. Nefis-i Ödemiş'in 30, Birgi'nin 35, Kelas'ın 52 ve Balyanbolu'nun ise 24 köyü vardır. 1909 ve 1910 yıllarında nefis-i Ödemiş'de 34, Birgi'de 12, Kelas'da 20, Balyanbolu'da 16 olmak üzere 3 nahiye ve 82 köy vardır.

f-Urla Kazası

1888-9 ile 1908-9 yılları arasında Urla kazasının merkez nahiyesine bağlı 21 köyü vardır. 1909 ve 1910 yıllarında ise merkeze bağlı köy sayısı 27'ye yükselmiştir³⁷

g-Foçateyn Kazası

1888-9 ile 1910 yılları arasında Foçateyn kazasının merkez nahiyesine bağlı 6 ve Foça-i Cedid nahiyesine bağlı 2 olmak üzere 1 nahiye ile 8 köyü bulunmaktadır.

h-Bayındır Kazası

1888-9 ile 1910 yılları arasında Bayındır kazasının merkez nahiyesine bağlı 44 köyü vardır.

ı-Menemen Kazası

1888-9 ile 1908-9 yılları arasında Menemen kazasının merkez nahiyesine bağlı 45 köyü bulunmaktadır. Bu merkez nahiyesine bağlı köy sayısı, 1909 ve 1910 yıllarında 50'ye yükselmiştir.

i-Bergama Kazası

Bergama kazasının 1888-9 ile 1892-3 yılları arasında 7 nahiyesi ile 163 köyü vardır. Nefis-i Bergama'nın 18, Ilıca-ı Bergama'nın 30, Dikili'nin 16, Çandarlı'nın 9, Ayazmend'in 21, nevahi-yi Bergama'nın 40, Gelisa'nın 14 ve Kozak'ın 15 köyü

³⁷ 1306 devlet salnamesi, s.521; 1307 devlet salnamesi, s.566; 1308 devlet salnamesi, s.558; 1309 devlet salnamesi, s.586-7; 1310 devlet salnamesi, s.594-5; 1311 devlet salnamesi, s.630-1; 1312 devlet salnamesi, s.647; 1313 devlet salnamesi, s.677; 1314 devlet salnamesi, s.688; 1315 devlet salnamesi, s.431; 1316 devlet salnamesi, s.504; 1317 devlet salnamesi, s.486-7; 1318 devlet salnamesi, s.533; 1319 devlet salnamesi, s.582; 1320 devlet salnamesi, s.602; 1321 devlet salnamesi, s.654; 1322 devlet salnamesi, s.668; 1323 devlet salnamesi, s.739; 1324 devlet salnamesi, s.803; 1325 devlet salnamesi, s.799; 1326 devlet salnamesi, s.549; 1327 devlet salnamesi, s.550; 1328 devlet salnamesi, s.570.

bulunmaktadır. 1893-4 ile 1910 yılları arasında ise nefsi-i Bergama'nın 20, Ilıca-1 Bergama'nın 37, Dikili'nin 14, Çandarlı'nın 15, Ayazmend'in 17, nevahe-yi Bergama'nın 37, Gelisa'nın 16 ve Kozak'ın ise 17 köyü olmak üzere burada toplam 7 nahiye ve 173 köy vardır. Ancak 1909 ve 1910 yıllarında nevahe-yi Bergama yerine Kınık, Gelisa yerine ise Reşadiye isimleri zikr edilmiştir.

j-Seferihisar Kazası

1888-9 ile 1892-3 yılları arasında Seferihisar kazasının Sığacık nahiyesine bağlı 14 köyü bulunmaktadır. 1893-4 ile 1910 yılları arasında ise Sığacık nahiyesine bağlı köy sayısı 13 olmuştur³⁸

k-Nif Kazası

1900-1 ile 1908-9 yılları arasında Nif kazasının merkez nahiyesine bağlı 31 köyü vardır. 1909 ve 1910 yıllarında bu köy sayısı 35'e yükselmiştir.

l-Karaburun Kazası

1900-1 ile 1908-9 yılları arasında Karaburun kazasına bağlı 22 köy bulunmaktadır. 1909-0 ve 1910 yıllarında bu kazaya Merzigon adlı yeni bir nahiye bağlanmıştır. Böylelikle nefsi-i Karaburun'da 18 ve Merzigon'da ise 9 olmak üzere 1 nahiye ile 27 köyü vardır³⁹.

B-Saruhan Sancağı

Saruhan sancağı 1888-9 ile 1892-3 yılları arasında merkez kaza dahil 11 kaza, 12 nahiye ve 966 köy, 1893-4 ile 1908-9 yılları arasında 11 kaza, 13 nahiye, ve 943 köy, 1909-0 ve 1910 yıllarında ise 11 kaza, 11 nahiye ve 1002 köye sahiptir. Saruhan sancağında 1888-9 ile 1910 yıllarında merkez kaza hariç 10 kaza vardır. Bunlar

³⁸ 1306 devlet salnamesi, s.522-3; 1307 devlet salnamesi, s.568-9; 1308 devlet salnamesi, s.569-571; 1309 devlet salnamesi, s.587-9; 1310 devlet salnamesi, s.596-8; 1311 devlet salnamesi, s.631-2; 1312 devlet salnamesi, s.646-8; 1313 devlet salnamesi, s.678-9; 1314 devlet salnamesi, s.490-1; 1315 devlet salnamesi, s.431-2; 1316 devlet salnamesi, s.505; 1317 devlet salnamesi, s.486-7; 1318 devlet salnamesi, s.486-7; 1319 devlet salnamesi, s.582-3; 1320 devlet salnamesi, s.602-3; 1321 devlet salnamesi, s.654-5; 1322 devlet salnamesi, s.668-9; 1323 devlet salnamesi, s.739; 1324 devlet salnamesi, s.803-4; 1325 devlet salnamesi, s.799-800; 1326 devlet salnamesi, s.549; 1327 devlet salnamesi, s.550-2; 1328 devlet salnamesi, s.570

³⁹ 1318 devlet salnamesi, s.531; 1319 devlet salnamesi, s.581; 1320 devlet salnamesi, s.601; 1321 devlet salnamesi, s.653; 1322 devlet salnamesi, s.667; 1323 devlet salnamesi, s.738; 1324 devlet salnamesi, s.802; 1325 devlet salnamesi, s.798; 1326 devlet salnamesi, s.548; 1327 devlet salnamesi, s.548; 1328 devlet salnamesi, s.568.

Turgudlu, Alaşehir, Kula, Akhisar, Salihlu, Gördös, Timurcı, Eşme, Kırkağaç ve Soma'dır.⁴⁰

a-Merkez Kaza

1888-9 ile 1892-3 yılları arasında Saruhan sancağı merkez kazasına bağlı 4 nahiye ve bunlara bağlı da toplam 229 köy vardır. Emlak nahiyesi 16, Belek 96, Yonddağı 88 ve Palamut da 29 köye sahiptir. 1893-4 ile 1908-9 yılları arasında merkez kazadan Emlak nahiyesinin ayrılmasıyla burada 3 nahiye ile 196 köy kalmıştır. Bu köylerin dağılımı ise Belek'de 102, Yonddağın'da 61, Palamut'da ise 33 şeklindedir. 1909 ve 1910 yıllarında ise Belek ve Yonddağı'nın merkeze bağlanmasıyla merkez nahiyede 200 köy, Palamut'da ise 35 köy vardır. Böylelikle bu tarihte Saruhan sancağının merkez kazasında 1 nahiye ile 235 köy mevcut bulunmaktadır.

b-Turgudlu Kazası

1888-9 ile 1908-9 yılları arasında Turgudlu (nam-ı diğer Kasaba) kazasında, nefsi-i Tugutlu'nun 10, Ilıca'nın 15, Dağmarmarası'nın ise 8 köyü olmak üzere, toplam 2 nahiye ve 33 köy vardır. 1909 ve 1910 yıllarında ise 2 nahiye ile 31 köy bulunmaktadır. Nefs-i Turgudlu'nun 10, Ilıca'nın 12 ve Dağ Marmarası'nın ise 9 köyü vardır.

c-Alaşehir Kazası

1888-9 ile 1892-3 yılları arasında Alaşehir kazasında 1 nahiye ve 64 köy bulunmaktadır. Nefs-i Alaşehir'de 44 ve İnegöl'de ise 20 köy vardır. 1892-3 ile 1908-9 yılları arasında ise nefsi-i Alaşehir'in 45, İnegöl'ün de 21 olmak üzere toplam

⁴⁰ 1318 devlet salnamesi, s.531;1319 devlet salnamesi, s.581;1320 devlet salnamesi, s.601;1321 devlet salnamesi, s.653;1322 devlet salnamesi, s.667;1323 devlet salnamesi, s.738;1324 devlet salnamesi, s.802 1306 devlet salnamesi, s.524-528;1307 devlet salnamesi, s.570-573;1308 devlet salnamesi, s.562-565;1309 devlet salnamesi, s.590-593;1310 devlet salnamesi, s.598-601;1311 devlet salnamesi, s.633-636;1312 devlet salnamesi, s.650-653;1313 devlet salnamesi, s.680-683; 1314 devlet salnamesi, 692-695;1315 devlet salnamesi, s.432-434; 1316 devlet salnamesi, s.506-509;1317 devlet salnamesi, s.488-490;1318 devlet salnamesi, s.534-586; 1319 devlet salnamesi, s.584-586; 1320 devlet salnamesi, s.604-606;1321 devlet salnamesi, s.606-608;1322 devlet salnamesi, s.670-2;1323 devlet salnamesi, s.741-3;1324 devlet salnamesi, s.805-7;1325 devlet salnamesi, s.801-3;1326 devlet salnamesi, s.552-4;1327 devlet salnamesi, s.553-7;1328 devlet salnamesi, s.573-7.

1 nahiye ve 66 köy mevcuttur. 1909 ve 1910 yıllarında nefsi-i Alaşehir'de 35 ve İnegöl'de ise 20 olmak üzere bu kazada 55 köy vardır⁴¹.

d-Kula Kazası

1888-9 ile 1892-3 yılları arasında Kula kazasında 1 nahiye ve 85 köy bulunmaktadır. Bunlar nefsi-i Kula'da 65, Selendi nahiyesinde 20 köy şeklinde dağılmıştır. 1893-4 yılında bu kazaya Mendehura adlı yeni bir nahiyenin bağlanmasıyla, nahiye sayısı 2'ye yükselmiştir. Nahiyelerden Selendi'nin 22, Mendehura'nın 20, nefsi-i Kula'nın ise 56 olmak üzere toplam 98 köy kazada mevcuttur. Bu yıldaki idari taksimat 1908-9 yılına kadar aynen devam etmiştir. 1909 ve 1910 yıllarında ise nefsi-i Kula'nın 46, Selendi'nin 22, Mendehura'nın 22 köyü olmak üzere toplam 2 nahiye ve 90 köy bu kazada yer almaktadır.

e-Akhisar Kazası

1888-9 ile 1892-3 yılları arasında Akhisar kazasında 1 nahiye ve 58 köy olup; bunlardan 46'sı nefsi-i Akhisar'a , 12'si Marmaracık nahiyesine bağlıdır. 1893-4 ile 1908-9 yılları arasında nefsi-i Akhisar'a 47, Marmaracık nahiyesinde de 13 köy bağlı olduğundan toplam köy sayısı 60'a yükselmiştir. 1909 ve 1910 yıllarında bu sayı 58'e düşmüştür ve nefsi-i Akhisar'da 45, Marmaracık'da ise 13 köy şeklinde dağılmıştır.

f-Salihlu Kazası

Salihlu kazasında 1888-9 ile 1908-9 yılları arasında 1 nahiye ve 86 köy vardır. Bu köylerden 27'si nefsi-i Salihlu, 59'u ise Atala nahiyesindedir. 1909 ve 1910 yıllarında ise nefsi-i Salihlu'da 30, Atala'da ise 54 olmak üzere toplam 1 nahiye ve 84 köy bulunmaktadır.

⁴¹ 1306 devlet salnamesi, s.524-25;1307 devlet salnamesi, s.570;1308 devlet salnamesi, s.562;1309 devlet salnamesi, s.590;1310 devlet salnamesi, s.588;1311 devlet salnamesi, s.633-4;1312 devlet salnamesi, s.650;1313 devlet salnamesi, s.680-1; 1314 devlet salnamesi, s.692-3;1315 devlet salnamesi, s.432-3;1316 devlet salnamesi, s.506-7;1317 devlet salnamesi, s.488-9;1318 devlet salnamesi, s.534; 1319 devlet salnamesi, s.584; 1320 devlet salnamesi, s.604;1321 devlet salnamesi, s.606;1322 devlet salnamesi, s.670;1323 devlet salnamesi, s.741;1324 devlet salnamesi, s.805;1325 devlet salnamesi, s.801;1326 devlet salnamesi, s.552;1327 devlet salnamesi, s.553-4;1328 devlet salnamesi, s.573-4.

g-Gördös Kazası

1888-9 ile 1892-3 yılları arasında Gördös kazasında merkez nahiyeye bağlı 125 köy vardır. 1893-4 yılında Borlu nahiyesinin merkez nahiyeden ayrı bir nahiye olarak zikr edilmesinden dolayı, nefsi-i Gördös'de 81, Borlu'da 54 köy olmak toplam 1 nahiye 135 köy mevcuttur. Bu idari dağılım 1910 yılına kadar da aynen devam etmiştir.⁴²

h-Timürcü Kazası

1888-9 ile 1908-9 yılları arasında Timürcü kazası, merkez nahiyeye bağlı 128 köy vardır. Bu köy sayısı 1909 ve 1910 yıllarında 137'ye yükselmiştir.

ı-Eşme Kazası

1888-9 ile 1892-3 yılları arasında Eşme kazasında 1 nahiye ve 79 köy olup, bunlardan 41'i nefsi-i Eşme'ye, 38'i de Göre'ye bağlıdır. 1893-4 ile 1908-9 yılları arasında ise nefsi-i Eşme'nin 17, Göre'nin 19 köy olmak üzere toplam 1 nahiye ve 36 köy kazaya bağlı bulunmaktadır. 1909 ve 1910 yıllarında da kazaya bağlı 1 nahiye ve 82 köy vardır. Bunlardan 64'ü nefsi-i Eşme'ye, 18'i de Göre nahiyesine bağlıdır.

i-Kırkağaç Kazası

Kırkağaç kazasının 1888-9 ile 1908-9 yılları arasında 1 nahiye ve 23 köyü vardır. Bu köylerden 4'ü nefsi-i Kırkağaç'da, 19'u da Gelenbe nahiyesindedir. 1909 ve 1910 yılında ise nefsi-i Kırkağaç'da 10, Gelenbe'de 24 olmak üzere toplam 1 nahiye ve 34 köy bulunmaktadır.

⁴² 1306 devlet salnamesi, s.525-6;1307 devlet salnamesi, s.571-2,1308 devlet salnamesi, s.563-4;1309 devlet salnamesi, s.591-2;1310 devlet salnamesi, s.599-600;1311 devlet salnamesi, s.633-4; 1312 devlet salnamesi, s.601-2;1313 devlet salnamesi, s.681-2;1314 devlet salnamesi, s.693-4;1315 devlet salnamesi, s.433;1316 devlet salnamesi, s.507-8;1317 devlet salnamesi, s.488-9;1318 devlet salnamesi, s.534-5; 1319 devlet salnamesi, s.584-5,1320 devlet salnamesi s.604-5;1321 devlet salnamesi, s.606-7;1322-670-1;1323 devlet salnamesi, s.741-2;1324 devlet salnamesi, s.805-6;1325 devlet salnamesi, s.801-2; 1326 devlet salnamesi, 552;1327 devlet salnamesi, s.554-5;1328 devlet salnamesi, s.574-5.

j-Soma Kazası

1888-9 ile 1892-3 yılları arasında Soma kazasının merkez nahiyesine bağlı 56 köyü olup bu sayı 1893-4 ile 1908-9 yılları arasında 72'ye yükselmiştir. 1909 ve 1910 yıllarında ise kazadaki köy sayısı 61'dir.⁴³

C-Aydın Sancağı

Aydın sancağında 1888-9 ile 1892-3 yılları arasında merkez kaza dahil 5 kaza, 9 nahiye ve 450 köy; 1893-4 ve 1894-5 yıllarında 5 kaza, 9 nahiye ve 440 köy; 1895-6 ile 1908-9 yılları arasında 6 kaza, 8 nahiye ve 440 köy; 1909-1910 yıllarında ise 6 kaza, 8 nahiye ve 443 köy bulunmaktadır.⁴⁴

a-Merkez Kaza

Aydın sancağının merkez kazasına bağlı 1888-9 ile 1892-3 yılları arasında 4 nahiye ve 158 köy bulunmaktadır. Nefs-i Aydın'ın 32, İneabad'ın 39, Karahayt'ın 19, Köşk'ün 27, Sobice'nin ise 41 köyü vardır. 1893-4 ile 1908-9 yılları arasında yine 4 nahiye zikr edilmektedir. Ancak Köşk nahiyesinin köy sayısının 17'ye düşmesiyle toplam köy sayısı 148 olmuştur. 1909 ve 1910 yıllarında ise mevcut 184 köyün 68'i nefis-i Aydın da, 39 'u İneabad'da, 19'u Karahayt'da, 27'si Köşk'de, 31'i de Sobice'de yer almaktadır.

b-Nazilli Kazası

1888-9 ile 1894-5 yılları arasında Nazilli kazasında, nefis-i Nazilli'nin 44, Karasu nahiyesinin 19, Kuyucak nahiyesinin 14, Sultanhisar nahiyesinin 12, Atça

⁴³ 1306 devlet salnamesi, s.527-8;1307 devlet salnamesi, s.572-3; 1308 devlet salnamesi, s.564-5;1309 devlet salnamesi, s.592-3;1310 devlet salnamesi, s.600-1;1311 devlet salnamesi, s.635-6; 1312 devlet salnamesi, s.652-3;1313 devlet salnamesi, s.682-3;1314 devlet salnamesi, s.694-5;1315 devlet salnamesi, s.433-4;1316 devlet salnamesi, s.508-9;1317 devlet salnamesi, s.489-490;1318 devlet salnamesi, s.535-6;1319 devlet salnamesi, s.585-6;1320 devlet salnamesi, s.671-2;1321 devlet salnamesi, s.671-2; 1321 devlet salnamesi, s.657-8 ; 1322 devlet salnamesi, s.742-2;1322 devlet salnamesi, s.671-2;1323 devlet salnamesi, s.742-3;1324 devlet salnamesi, s.806-7;1325 devlet salnamesi, s.802-3;1326 devlet salnamesi, s.554;1327 devlet salnamesi, s.555-6;1328 devlet salnamesi, s.575-7.

⁴⁴ 1306 devlet salnamesi, s.528-530;1307 devlet salnamesi, s.574-5;1308 devlet salnamesi, s.566-7;1309 devlet salnamesi, s.594-5;1310 devlet salnamesi, s.602-3;1311 devlet salnamesi, s.637-8;1312 devlet salnamesi, s.654-5;1313 devlet salnamesi, s.684-6;1314 devlet salnamesi, s.696-8;1315 devlet salnamesi, s.434-5;1316 devlet salnamesi, s.509-511;1317 devlet salnamesi, s.491-2;1318 devlet salnamesi, s.537-8;1319 devlet salnamesi, s.587-8;1320 devlet salnamesi, s.673-4;1321 devlet salnamesi, s.658-9;1322 devlet salnamesi, s.673-4;1323 devlet salnamesi, s.744-

nahiyesinin ise 4 köyü olmak üzere toplam 4 nahiye ve 93 köy vardır. 1895-6 yılında Karasu nahiyesinin kendisine bağlı 19 köyü ile birlikte kaza olmasıyla, Nazilli kazasında 3 nahiye ve 74 köy kalmıştır. Bu yıldaki mevcut idari taksimat 1908-9 yılına kadar aynen kalmıştır. 1909 ve 1910 yıllarında bu kazada 73 köy ile 3 nahiye olup köylerden 45'i nefsi Nazilli'ye, 15'i Kuyucak'a 11'i Sultanhisarı'na , 2'si de Atça nahiyesine bağlıdır.

c-Bozdoğan Kazası

Bozdoğan kazasının 1888-9 ile 1908-9 yılları arasında 1 nahiyesi ve 53 köyü vardır. Bu kazanın nefsi Bozdoğan'da 40, Yenipazar nahiyesinde ise 13 köyü bulunmaktadır. 1909 ve 1910 yıllarında da nefsi Bozdoğan'da 42 ve Yenipazar'da 12 köy olmak üzere bu kazada toplam 1 nahiye ve 54 köy mevcuttur⁴⁵.

d-Söke Kazası

Söke kazasının 1888-9 ile 1910 yılları arasında merkez nahiyesine bağlı 54 köyü bulunmaktadır.

e-Çine Kazası

1888-9 ile 1908-9 yılları arasında Çine kazasının merkez nahiyesine bağlı 92 köyü olup, bu köy sayısı 1909 ve 1910 yıllarında 57'ye düşmüştür⁴⁶.

5;1324 devlet salnamesi, s.808-9;1325 devlet salnamesi, s.804-5; 1326 devlet salnamesi, s.555-7;1327 devlet salnamesi, s.557-9;1328 devlet salnamesi, s.577-580.

⁴⁵ 1306 devlet salnamesi, s.528-9; 1307-devlet salnamesi, s.574-5,1308 devlet salnamesi, s.566-7;1309 devlet salnamesi, s.594-5;1310 devlet salnamesi, s.603-3;1311 devlet salnamesi, s.637-8;1312 devlet salnamesi, s.654-5;1313 devlet salnamesi, s.684-5;1314 devlet salnamesi, s.696-7,1315 devlet salnamesi, s.435;1316 devlet salnamesi, s.509-510;1317 devlet salnamesi, s.491;1318 devlet salnamesi, s.537;1319 devlet salnamesi, s.586-7;1320 devlet salnamesi, s.607;1321 devlet salnamesi, s.659;1322 devlet salnamesi, s.673;1323 devlet salnamesi, s.744; 1324 devlet salnamesi, s.808;1325 devlet salnamesi, s.804;1326 devlet salnamesi, s.556;1327 devlet salnamesi,s.557-8;1328 devlet salnamesi, s.577-8.

⁴⁶ 1306 devlet salnamesi s.529-530;1307 devlet salnamesi, s.575;1308 devlet salnamesi, s.567;1309 devlet salnamesi, s.595;1310 devlet salnamesi, s.603;1311 devlet salnamesi, s.638;1312 devlet salnamesi, s.655;1313 devlet salnamesi, s.685;1314 devlet salnamesi, s.697;1315 devlet salnamesi, s.435;1316 devlet salnamesi, s.510;1317 devlet salnamesi, s.491-2;1318 devlet salnamesi, s.537;1319 devlet salnamesi, s.587-8; 1320 devlet salnamesi, s.607-8;1321 devlet salnamesi, s.659-660;1322 devlet salnamesi, s.673-4;1323 devlet salnamesi, s.744-5;1324 devlet salnamesi, s.808-9;1325 devlet salnamesi, s.804-5;1326 devlet salnamesi, s.556-7;1327 devlet salnamesi, s.558-9;1328 devlet salnamesi, s.578-9.

f-Karacasu Kazası

1894-5 yılında Nazilli kazasına bağlı nahiye iken 1895-6 yılında kaza olan Karacasu'nun merkez kazaya bağlı bu tarihte 19 köyü bulunmaktadır. 1909 ve 1910 yıllarında bu sayı 21'e yükselmiştir⁴⁷.

D-Menteşe Sancağı

Menteşe (nam-ı değer Muğla) sancağının 1888-9 ile 1901-2. yılları arasında 5 kazası, 3 nahiyesi ve 352 köyü vardır. 1902-3 ile 1908-9 yılları arasında bu sancakta 5 kaza, 4 nahiye ve 352 köy; 1909 ve 1910 yıllarında ise yine 5 kaza, 4 nahiye ve 439 köy bulunmaktadır⁴⁸.

a-Merkez Kaza

1888-9 ile 1908-9 yılları arasında Menteşe sancağının merkez kazasında 2 nahiye ve 55 köy olup, bunlardan 17'si nefsi Muğla, 25'i Bozöyük, 13'üde Ula nahiyesine bağlıdır. 1909-0 ve 1910 yıllarında ise bu kazada 89 köy olup, köylerin 68'i nefsi Muğla'ya ve 21'i de Ula'ya bağlıdır. Bu yıllarda köyü olmayan bir de Bozöyük nahiyesi bulunmaktadır. Böylelikle bu yıllarda bu kazada toplam 2 nahiye ile 89 köy vardır.

b-Milas Kazası

Milas kazasının 1888-9 ile 1908-9 yılları arasında merkez nahiyesine bağlı 95 köyü bulunmaktadır. Bu mevcut köy sayısı 1909 ve 1910 yıllarında 137'ye yükselmiştir.

⁴⁷ 1313 devlet salnamesi, s.686;1314 devlet salnamesi, s.698;1315 devlet salnamesi, s.435;1316 devlet salnamesi, s.511;1317 devlet salnamesi, s.492;1318 devlet salnamesi, s.537-8;1319 devlet salnamesi, s.588;1320 devlet salnamesi, s.608;1321 devlet salnamesi, s.660;1322 devlet salnamesi, s.7-674;1323 devlet salnamesi, s.745;1324 devlet salnamesi, s.809;1325 devlet salnamesi, s.805;1326 devlet salnamesi, s.557;1327 devlet salnamesi, s.559;1328 devlet salnamesi, s.579.

⁴⁸ 1306 devlet salnamesi, s.530-2;1307 devlet salnamesi, s.576-8;1308 devlet salnamesi, s.568-570;1309 devlet salnamesi, s.596-8;1310 devlet salnamesi, s.604-6;1311 devlet salnamesi, s.639-641;1312 devlet salnamesi, s.656-8;1313 devlet salnamesi, s.686-8;1314 devlet salnamesi, s.698-700;1315 devlet salnamesi, s.436;1316 devlet salnamesi, s.511-2;1317 devlet salnamesi, s.492-3;1318 devlet salnamesi, s.538-9;1319 devlet salnamesi, s.588-9;1320 devlet salnamesi, s.608-9;1321 devlet salnamesi, s.600-1;1322 devlet salnamesi, s.674-5;1323 devlet salnamesi, s.809-810;1324 devlet salnamesi, s.805-6;1325 devlet salnamesi, s.805-6;1326 devlet salnamesi, s.557-8;1327 devlet salnamesi, s.560-1;1328-580-1.

c-Megri Kazası

1888-9 ile 1910 yılları arasında Megri kazasında 1 nahiye ile 81 köy olup, bu köyler nefis-i Megri' de 42, Eşen nahiyesinde ise 39 şeklinde dağılmıştır.

d-Bodrum Kazası

Bodrum kazasının 1888-9 ile 1908-9 yılları arasında merkez nahiyeye bağlı 29 köyü vardır. 1909 ve 1910 yıllarında ise bu sayı 43 olmuştur.

e-Köyceğiz Kazası

Köyceğiz kazasında, 1888-9 ile 1909 yılları arasında merkez nahiyeye bağlı 69 köy bulunmaktadır.1910 yılında Yüksekum yani merkez nahiyeye bağlı köy sayısı 96'ya yükselmiştir.

f-Marmaris Kazası

1888-9 ile 1892-3 yılları arasında Marmaris kazasında, merkez nahiyeye bağlı 23 köy vardır. 1893-4 ile 1908-9 yılları arasında Dadya adlı yeni bir nahiyenin bu kazaya bağlanmasıyla mevcut bu 23 köy bu nahiyede zikr edilmeye başlanmıştır. 1909 ve 1910 yıllarında ise 1 nahiye ve 20 köy olup, bunların tamamı nefis-i Marmaris'e bağlıdır. Dadya nahiyesine bağlı ise hiç köy yoktur.⁴⁹

E-Denizli Sancağı

Denizli sancağının 1888-9 ile 1892-3 yılları arasında merkez kaza dahil 6 kaza, 1 nahiye ve 385 köyü, 1893-4 ve 1894-5 yıllarında 6 kaza, 5 nahiye ve 426 köyü; 1896-7 ile 1906-7 yılları arasında 6 kaza, 5 nahiye, 427 köyü; 1907-8 ve 1908-9 yıllarında 6 kaza, 5 nahiye ve 418 köyü; 1909 ve 1910 yıllarında ise 6 kaza, 6 nahiye ve 375 köyü bulunmaktadır.

Denizli sancağında 1888-9 ile 1910 yılları arasında merkez kaza hariç Tavas, Buldan, Sarayköy, Çal, Garbi Karaağaç kazaları vardır.

⁴⁹ 1306 devlet salnamesi, s.531-2;1307 devlet salnamesi, s.577-8;1308 devlet salnamesi, s.569-70;1309 devlet salnamesi, s.597-8;1310 devlet salnamesi, s.605-6;1311 devlet salnamesi, s.639-40;1312 devlet salnamesi, s.657-8;1313 devlet salnamesi, s.687-8,1314 devlet salnamesi, s.699-700;1315 devlet salnamesi, s.436;1316 devlet salnamesi, s.511-2;1317 devlet salnamesi, s.492-3;1318 devlet salnamesi, s.538-9;1319 devlet salnamesi, s.598-9;1320 devlet salnamesi, s.608-9;1321 devlet salnamesi, s.600-1;1322 devlet salnamesi, s.674-5,1323 devlet salnamesi, s.745-6,1324 devlet salnamesi, s.809-10;1325 devlet salnamesi, s.805-6; 1326 devlet salnamesi, s.557-8;1327 devlet salnamesi, s.560-1;1328 devlet salnamesi, s.580-1.

a-Merkez Kaza

Denizli sancağının merkez kazasında 1888-9 ile 1908-9 yılları arasında, merkez kazaya bağlı 91 köy bulunmaktadır.1893-4 ile 1899-1900 yılları arasında merkez kazada 1 nahiyeye ve 123 köy bulunmaktadır. Köylerden 96'sı nefsi-i Denizli'ye, 27'si de Honaz nahiyesine bağlıdır. Daha önceleri Menteşe sancağına bağlı olan Honaz nahiyesi bu tarihte Denizli sancağına bağlı nahiyeye olarak zikr edilmektedir.1909 ve 1910 yıllarında ise nefsi-i Denizli'de 60 ve Honaz nahiyesinde de 25 olmak üzere 1 nahiyeye ve 85 köy bulunmaktadır.

b-Tavas Kazası

1888-9 ile 1892-3 yılları arasında Tavas kazasında, merkez nahiyeye bağlı 78 köy vardır. Bu mevcut köy sayısı 1893-4 ve 1894-5 yıllarında 36'ya düşmüştür. 1895-6 ile 1908-9 yılları arasında merkez nahiyeye bağlı köy sayısı 75 olmuştur. 1909 yılında, bu kazaya Kale-i Tavas adlı yeni bir nahiyeye bağlanmıştır. Bu tarihte kazada toplam 1 nahiyeye ve 74 köy vardır. Bu 74 köyün tamamı ise kaza merkezine bağlıdır. Kale-i Tavas'a bağlı herhangi bir köy yoktur. 1910 yılında ise nefsi-i Tavas'ın 62, Kale-i Tavas'ın 13 köyü olmak üzere toplam 1 nahiyeye ve 75 köy bulunmaktadır⁵⁰.

c-Çal Kazası

Çal kazasının 1888-9 ile 1892-3 yılları arasında merkez nahiyeye bağlı 61 köyü bulunmaktadır. 1893-4 yılında Baklak nahiyesinin merkez nahiyeden ayrı bir nahiyeye olarak zikr edilmesinden dolayı bu kazada 1 nahiyeye ile 61 köy vardır. Bu köylerin dağılımı, ise nefsi-i Çal'da 30 ve Baklak nahiyesinde de 31 köy şeklindedir. Bu mevcut idari dağılım 1894-5 yılında da aynıdır. 1895-6 ile 1908-9 yılları arasında ise 1 nahiyeye ile 63 köy olup, nefsi-i Çal'da 29, Baklak nahiyesinde ise 34 köy bulunmaktadır. 1909 yılında nefsi-i Çal'da 28, Baklak'da 35 olmak üzere toplam 1

⁵⁰ 1306 devlet salnamesi, s.532-4;1307 devlet salnamesi, s.578-0;1308 devlet salnamesi, s.570-2;1309 devlet salnamesi, s.599-600;1310 devlet salnamesi, s.606-8;1311 devlet salnamesi, s.640-2;1312 devlet salnamesi, s.658-661;1313 devlet salnamesi, s.688-90;1314 devlet salnamesi, s.700-2;1315 devlet salnamesi, s.437;1316 devlet salnamesi, s.513-5;1317 devlet salnamesi, s.494-5;1318 devlet salnamesi, s.540-1;1319 devlet salnamesi, s.590-1; 1320 devlet salnamesi, s.610-1,1321 devlet salnamesi, s.662-3,1322 devlet salnamesi, s.676-7,1323 devlet salnamesi, s.747-8;1324 devlet

nahiye ve 63 köy vardır. 1910 yılında bu dağılım 1 nahiye ve 55 köy şeklindedir. Köylerden 27'si nefsi-i Çal'a, 28'i de Baklak nahiyesine bağlıdır.

d-Buldan Kazası

1888-9 ile 1892-3 yılları arasında Buldan kazası merkez nahiyesine bağlı 38 köyü bulunmaktadır. 1893-4 ile 1908-9 yılları arasında, Gönay adlı yeni bir nahiyenin kazaya bağlanmasıyla bu kazada 1 nahiye ve 41 köy mevcuttur. Bunların dağılımı ise, nefsi-i Buldan'da 15 köy ve Gönay'da ise 26 köy şeklindedir. 1909 ve 1910 yılları da ise nefsi-i Buldan'daki köy sayısının 17'ye çıkmasıyla toplam köy sayısı 63 olmuş, nahiye taksimatında ise herhangi bir değişiklik meydana gelmemiştir.

e-Saray Kazası

Saray kazasında 1888-9 ile 1892-3 yılları arasında merkez nahiyeye bağlı 31 köy vardır. 1893-4 ile 1908-9 yılları arasında Kadı nahiyesinin bu kazaya bağlanmasıyla mevcut köylerin 18'i nefsi-i Saray'da, 20'si de Kadı nahiyesinde olmak üzere toplam 1 nahiye ve 38 köy bulunmaktadır. 1909 yılında 1 nahiye ve 36 köy olup, bunlardan 31'i nefsi-i Sarayköy'e, 5'i de Kadı nahiyesine bağlıdır. 1910 yılında ise 1 nahiye ve 33 köy vardır. Nefsi-i Sarayköy'ün 28 ve Kadı nahiyesinde 5 köyü bulunmaktadır⁵¹.

f-Garbi Karaağaç Kazası

1888-9 ile 1894-5 yılları arasında Garbi Karaağaç kazasında 1 nahiye ve 86 köy olup, bu köylerden 43'ü nefsi-i Acıbadem'de, diğer 43'ü de İrle nahiyesinde yer almaktadır. 1895-6 ile 1909 yılları arasında ise toplam 87 köyün tamamı da İrle

salnamesi, s.811-2;1325 devlet salnamesi, s.807-8;1326 devlet salnamesi, s.559-60;1327 devlet salnamesi, s.562-4;1328 devlet salnamesi, s.582-4.

⁵¹ 1306 devlet salnamesi, s.532-3;1307 devlet salnamesi, s.579-80;1308 devlet salnamesi, s.571-2;1309 devlet salnamesi, s.599-600;1310 devlet salnamesi, s.607-8;1311 devlet salnamesi, s.641-2;1312 devlet salnamesi, s.659-660;1313 devlet salnamesi, s.688-9;1314 devlet salnamesi, s.700-1;1315 devlet salnamesi, s.436-7;1316 devlet salnamesi, s.513-4;1317 devlet salnamesi, s.494;1318 devlet salnamesi, s.540-;1319 devlet salnamesi, s.590-;1320 devlet salnamesi, s.610-;1321 devlet salnamesi, s.662-3;1322 devlet salnamesi, s.675-7; 1323 devlet salnamesi, s.747-8; 1324 devlet salnamesi, s.811-2;1325 devlet salnamesi, s.807-8;1326 devlet salnamesi, s.560-1;1328 devlet salnamesi, s.583-4.

nahiyesinde bulunmaktadır. 1910 yılında ise bu kazada yine 1 nahiye vardır. Mevcut 84 köyün ise 42'si nefs-i Acıbadem'de, diğer 42'si de İrle nahiyesindedir⁵².

⁵² 1306 devlet salnamesi, s.533-4;1307 devlet salnamesi, s.581;1308 devlet salnamesi, s.572; 1309 devlet salnamesi, s.600;1310 devlet salnamesi, s.608;1311 devlet salnamesi, s.643;1312 devlet salnamesi, s.660;1313 devlet salnamesi, s.690;1314 devlet salnamesi, s.702;1315 devlet salnamesi, s.437;1316 devlet salnamesi, s.514;1317 devlet salnamesi, s.495;1318 devlet salnamesi, s.540-1;1319 devlet salnamesi, s.590-1; 1320 devlet salnamesi, s.610-1,1321 devlet salnamesi, s.662-3;1322 devlet salnamesi, s.676-7;1323 devlet salnamesi, s.747-8;1324 devlet salnamesi, s.811-2;1325 devlet salnamesi, s.807-8;1326 devlet salnamesi, s.561;1327 devlet salnamesi, s.563;1328 devlet salnamesi, s.583-4.

III.BÖLÜM

HÜDAVENDİGAR VİLAYETİ

Hüdavendigâr vilayeti ile ilgili bilgiler devlet salnamelerinde diğer vilayetlerde olduğu gibi 1272h/1855-6 yılından 1306h/1888-9 yılına kadar genel olarak ifade edilmiştir. Ancak 1306h/1888-9 ile 1328h/1910 yılları arasında detaya girilerek başlıklar halinde verilmeye başlanmıştır. Hüdavendigâr eyaleti 1855-6'da Kocaeli, Hüdavendigâr, Kütahya (nam-ı diğer Germiyan-ı Sultanönü), Karahisar-ı Sahip, Erdek, Biga, Karesi ve Ayvalık olmak üzere 8 sancaktan ibarettir. Bu sancaklardan Kocaeli'ne bağlı 23 kaza vardır. Bu kazalar İzmit ile nevahi-yi Ayvacık ve Bağçecik ve Yeniköy, nahiye-i Karamürsel, nahiye-i Gökbüze, nahiye-i Kartal ile Aydos, nahiye-i Beykoz, nahiye-i Şile, nahiye-i Taşköprü, Beşdivan, nahiye-i Ağaçlı, Akabad, nahiye-i Kaymas, nahiye-i Kandıra ile Gençlü, Şeyhler, Karasu (nam-ı diğer Pazarsuyu), Adapazarı ile Sabanca, Hendek ile Akyazı, İzafi, Sarıçayır, Todırgı, Taraklı Yenicesi, Geyve, Akhisar-ı Geyve ve Yalakabad'dır¹. Hüdavendigâr sancağına bağlı 24 kaza vardır. Bursa, nahiye-i Kehe ile Cebel-i Atik, nahiye-i Mudanya, nahiye-i Tirilye ve Sipki, Gemlik, Karacaşehir, Bilecik, Yenişehir-i Bursa, İznik, Gölpazarı Bursa, Lefke, Pazarcık, nahiye-i Yarhisar, İnegöl-i Bursa, Söğüd, Domaniç, Kepsut ile nahiye-i Belat, Atranos ile nahiye-i Cebel-i Cedit, Harmancık, Gökçedağ, Mihaliç ile nahiye-i Sincan, Kirmasti, Aydıncık (nam-ı diğer Karahisar-ı Biga), nahiye-i Pazarköy ile Görele'dir². Kütahya sancağına Kütahya ile nevahi-yi Etrafşehir ve Tavşanlı ve Virancık ve Gümüş, Armudlu ve Altuntaş ve Gereki, Uşak ile nahiye-i Ulugöbek, Banaz, nahiye-i Mihalgazi, Kula ile Çanırca, Gedos, Süphan, Simav, Dağardı, Eğrigöz (nam-ı diğer Emed), aşiret-i Şuhudlu, aşiret-i Sıraçlı, aşiret-i Havarzm, Eskişehir, Seyidgazi, Bozöyük ile İnönü olmak üzere 17 kaza bağlıdır.³Karahisar-ı Sahip sancağına bağlı 20 kaza vardır. Bu kazalar, Karahisar-ı Afyon, Bolvadin, Çay, nahiye-i Kırarık, Çölabad, Şuhud, Sanduklu, Sıçanlı, Hanbarçınlu (nam-ı diğer Hüsrev Paşa), nevahi-yi Barçınlu, nahiye-i Emirdağ,

¹ 1272 devlet salnamesi, s.85.

² 1272 devlet salnamesi, s.85-6.

³ 1272 devlet salnamesi, s.86.

Danişmendlu Kebir, Ishaklu, Homa, nahiye-i Geyikler, Dazkırı, Baklan, Çal, Işıklı (nam-ı diğer Şeyhler), aşiret-i Bozulusu, aşiret-i Musılca'dır.⁴ Erdek sancağı da Erdek, nahiye-i Kapudağ, nahiye-i Bandırma, Cezire-i İmrâli (nam-ı diğer Mirali), Cezire-i Marmara, Cezire-i Paşalimanı ve nahiye-i Kemer isimli 7 kazadan oluşmuştur.⁵ Biga sancağı ise 9 kazadan ibarettir. Bu kazalar, Kale-i Sultaniye (nam-ı diğer Çanakkale), Lapseki ile Çardak, Güvercinlik (nam-ı diğer Dimotoka), Biga, Çan, Bayramiç, Ayvacık (Kızılca Tuzla), Ezine-i Kazdağı (nam-ı diğer Aynapazarı), nahiye-i Kumkale'dir.⁶ Karesi sancağı, Balıkesir, Sundırgı, Fart ile Şami (nam-ı diğer Susırlığı), Manyas, Gönen-i Karesi, Balye, Avına, İvrindi ile nahiye-i Giresun, Edremid, Kemer-i Edremid, Ayazmend, nahiye-i Çandarlı, nahiye-i Emrüdili, Bergama, nevah-i Bergama, Ilıca-i Bergama, Tarhala ile Soma, nahiye-i Kırkağaç, Baş Gelenbe, Kozak ile Fesleke, Bigadiç, aşiret-i Haremeyn-i Şerifeyn (nam-ı diğer Kildonlu cemaatleri) olmak üzere 22 kazadan oluşmuştur.⁷ Ayvalık sancağındaki 2 kaza ise, Ayvalık ile Kafırağılı ve Yund Adası'dır. Yalnız 1855-6'da belirtilen bu sancaklardaki kazaların bir çoğu görüldüğü üzere nahiye şeklindedir.⁸

Hüdavendigâr eyaletinin 1855-6'daki bu durumu 1277h/1860-1'e kadar devam etmiştir. Fakat 1275h/1858-9 devlet salnamesi bu konuda benzer detaylar vermemiş sadece eyalet isimleri ile sancak idarecilerinin isimlerini zikr etmiştir. Bu sebeple 1275h/1858-9 devlet salnamesi ancak sancakların eyalet değişikliği bakımından kontrol edilebilir bir kaynak durumundadır.⁹

1278h/1861-2 yılında Hüdavendigâr eyaletinin Kocaeli sancağında 23 olan kaza sayısı 27'ye yükselmiştir. Bunun nedeni daha önce Hüdavendigâr sancağına bağlı olan Lefke, Gölpazarı, Pazarköy ile Görele, ve İznik kazalarının bu sancaktan ayrılıp Kocaeli sancağına bağlanmış olmalarıdır. ¹⁰Hüdavendigâr sancağında ise bu kazalarla beraber, Kepsut ile Kasaba-i Bolat'ın Karesi sancağına, Karacaşehir,

⁴ 1272 devlet salnamesi, s.86.

⁵ 1272 devlet salnamesi, s.86.

⁶ 1272 devlet salnamesi, s.86-7.

⁷ 1272 devlet salnamesi, s.87.

⁸ 1272 devlet salnamesi, s.87.

⁹ 1273 devlet salnamesi, s.91-3; 1274 devlet salnamesi, s.99-101; 1275 devlet salnamesi, sayfasız; 1276 devlet salnamesi, s.129-131; 1277 devlet salnamesi, s.134-6.

Bilecik, Söğüd'ün Kütahya sancağına, Aydıncık (nam-ı diğer Karahisar-ı Biga)'ın Erdek sancağına bağlanıp, Gemlik ve Domaniçin de bu sancaktan ayrılmasıyla merkez sancağa (Hüdavendigâr) bağlı kaza sayısı 24'den 13'e inmiştir.¹¹Kütahya sancağında ise bu tarihte belirtilen kaza sayısı yine 17'dir. Ancak bir önceki salnamede belirtilen Tavşanlı, Virancık, Gümüş, Armudlu ve Altuntaş kazaları ayrı olarak ifade edilirken, bu tarihte, yani 1278h/1861-2'de birlikte ifade edilip, Süphan kazası Gedosla, Sıraçlı aşireti de Harzem aşiretiyle beraber zikr edilip, yukarıda da belirtildiği gibi Karacaşehir, Bilecik, Söğüd kazaları da Hüdavendigâr sancağından ayrılarak bu sancağa yani Kütahya sancağına bağlanmıştır.¹²Karahisar-ı Sahip sancağında ise Emirdağ kazasının bu sancaktan ayrılmasıyla 20 olan kaza sayısı 19'a düşmüştür.¹³Erdek sancağındaki kaza sayısı, Aydıncık (nam-ı diğer Karahisar-ı Biga) kazasının Hüdavendigâr sancağından ayrılarak bu sancağa bağlanmasıyla 8'e çıkmıştır.¹⁴Biga sancağındaki durum 1855-6'daki gibi 9 kazadan ibarettir.¹⁵ Bu tarihte Karesi sancağında kaza sayısı Hüdavendigâr sancağından ayrılan Kepsut ile Kasaba-i Bolat'ın bu sancağa bağlanmasıyla 22'den 23'e çıkmıştır.¹⁶ Ayvalık sancağında ise durum aynıdır.¹⁷

Bu 1278h/1861-2'de Hüdavendigâr eyaletindeki idari taksimat, 1280h/1863-4'e kadarki devlet salnamesinde tekrar edilmiştir.¹⁸

1281h/1864-5 yılında Hüdavendigâr eyaletinde toplam 77 kaza mevcuttur. Bu yılda Kocaeline bağlı kaza sayısı 27'den 11'e düşmüştür. Ancak 1280h/1863-4 tarihli salnameyle karşılaştırdığımızda kaza isimlerinde hiç bir değişiklik yoktur. Yalnız Geyve kazası zikr edilmemektedir. Bunun sebebi de mevcut kazaların nahiye olarak gösterilmesidir.¹⁹Hüdavendigâr sancağına bağlı kaza sayısı 13'den 6'ya düşmüştür. Daha önceki tarihle kıyasladığımızda burada da Kocaeli sancağındaki durum

¹⁰ 1278 devlet salnamesi, s.135.

¹¹ 1278 devlet salnamesi, s.135.

¹² 1278 devlet salnamesi, s.135-6.

¹³ 1278 devlet salnamesi, s.136.

¹⁴ 1278 devlet salnamesi, s.136.

¹⁵ 1278 devlet salnamesi, s.137.

¹⁶ 1278 devlet salnamesi, s.136.

¹⁷ 1278 devlet salnamesi, s.137.

¹⁸ 1280 devlet salnamesi, s.166-7.

gözümüze çarpmaktadır.²⁰Kütahya sancağındaki kaza sayısı ise Kula ile Çakırca ve Mihalgazi'nin sancaktan ayrılmasıyla, Banaz kazasının Ulugöbek ile, Karacaşehir'in Söğüd ile beraber ifade edilmesinden dolayı 17'den 12'ye düşmüştür.²¹Karahisar-ı Sahip sancağındaki kaza sayısı 16'dır. Bu sancak taksimatının 1863 tarihindekiler ile karşılaştırdığımızda, Barçınlu nahiyesinin Hanbarçınlu ile, Geyikler ve Dazkırı'nın Homa kazası ile birlikte ifade edilmesi sonucu kaza sayısında değişiklik meydana gelmiştir. Ayrıca bu tarihte, 1281h/1864-5'de, Aşiret-i Meskun Cebel-i Amire ve Çiflikat-ı Çifteler adlı kaza teşkil olunarak bu sancağa ilave olunmuştur.²²Erdek sancağı ise bu tarihte 7 kazası (Erdek, nahiye-i Kapudağ, nahiye-i Bandırma, Cezire-i İmralı, Cezire-i Marmara, Cezire-i Paşalimanı ve Aydınçık) ile birlikte Karesi sancağına bağlanmıştır. Bir önceki tarihte Erdek sancağına bağlı olan Kemer kazası, 1281h/1864-5'de Biga sancağına bağlanmıştır.²³ Biga sancağında mevcut kaza sayısı 8'dir. Kumkale kazası, Aynapazarı'yla beraber ifade edilirken, Kemer bu tarihte Erdek sancağından ayrılarak Biga sancağına bağlanmış ve buradaki kaza sayısı da 9 olmuştur.²⁴ Karesi sancağında ise Erdek sancağındaki kazalarında ilave edilmesiyle kaza sayısı 23'den 30'a yükselmiştir. Ancak bu tarihte Karesi sancağı başlığı altındaki kazaları saydığımızda bunun 30 değil, 22 olduğu görülecektir ki bu da yazım hatasından kaynaklanmış olabilir.²⁵ Ayvalık sancağı ise yine 2 kazasıyla aynı durumunu korumaktadır.²⁶

1282h/1865-6 devlet salnamesi ile 1281h/1864-5 tarihli devlet salnamesinin Hüdavendigâr eyaletine dair verdikleri bilgiler karşılaştırıldığında çok fazla değişiklik yoktur. Kocaeli sancağındaki kaza sayısı 11, Hüdavendigâr sancağına da, daha önce Erdek sancağına bağlı olan Cezire-i İmralı (Mirali) kazasının ilave

¹⁹ 1281 devlet salnamesi, s.170.

²⁰ 1281 devlet salnamesi, s.170-1.

²¹ 1281 devlet salnamesi, s.171.

²² 1281 devlet salnamesi, s.171.

²³ 1281 devlet salnamesi, s.171.

²⁴ 1281 devlet salnamesi, s.172.

²⁵ 1281 devlet salnamesi, s.172.

²⁶ 1281 devlet salnamesi, s.172.

edilmesiyle 7, Kütahya sancağı aynı kalarak 12, Karahisar-ı Sahip 16, Biga 9, Karesi 22 ve Ayvalık sancağında 2 kazadan ibarettir.²⁷

1282h/1865-6 tarihli devlet salnamesinde Hüdavendigâr eyaletine bağlı sancaklarda toplam 77 kaza varken bu sayı 1283h/1866-7'de 119 çıkmıştır. Ancak bu tarihte ki kazaları saydığımızda bu sayının 117 olduğu görünmektedir. 1866-7 devlet salnamesinde Kocaeli sancağına bağlı kaza sayısı 11'den 23'e yükselmiştir. Bu tarihte Manyas kazası Karesi sancağına bağlı görünmesine rağmen, Kocaeli sancağında da zikr edilmektedir. Geyve kazası da bu sancağa bağlanmış (1280'e kadar yine bu sancağa bağlı idi.) ayrıca Keymanlı ve Kazra adlı iki yeni kaza kurularak bu sancağa ilave edilmiştir. Diğer kaza adları da aynı olmasına rağmen Yalakabad, Beşdivan, Ağaçlı, Akabad, Taraklıyencesi, Todırgı, Gölpazarı, Pazarköyü, İzafi, Sarıçayır ayrı olarak (tek bir kazaya bağlı olmadan) ifade edilip, Kaymas, Kandıra, Gençlü, Karasu daha önceki salnamede Şeyhler kazası ile, Görele Pazarköyü kazası ile, Hendek de İzafi kazası ile sayılırken bu tarihte isimleri sancakta yer almamaktadır.²⁸ Hüdavendigâr sancağında ise kaza sayısı 14'e yükselmiştir. Bunun sebebi de daha önce Kirmasti, Yarhisar, İnegöl Bursa, Harmancık, Gökçedağ gibi kazaların tek bir kaza altında sayılırken, bu tarihte ayrı ayrı olarak ifade edilmeleri ve ayrıca Gemlik ve Domaniç kazalarının da tekrar eklenmesiyle bu sayı artmıştır.²⁹ Kütahya sancağındaki kaza sayısı ise 13'dür. Ancak bu sancağı da bir önceki salnameyle karşılaştırdığımızda büyük farklılıklar göze çarpmaktadır; 1282h/1865-6 yılındaki salnamede Karacaşehir, Söğüd ile Banaz, Uşak ile, Eğrigöz, Dağardı ile birlikte ifade edilip, Bozöyük, Aşiret-i Şuhudlu ve Aşiret-i Havarzm kaza olarak sayılmıştır. Oysa ki, 1283h/1866-7'de Karacaşehir, Banaz ve Eğrigöz ayrı ayrı kaza şeklindedir. Yine bu tarihte Bozöyük, İzmir eyaletinin Menteşe sancağına bağlanmış ve Aşiret-i Şuhudlu ile Haverzem de, bu sancaktan ayrılmıştır. Bu tarihte Kütahya'ya bağlı nahiyeler gösterilmemiştir. Diğer kaza adlarında herhangi bir değişiklik yapılmamış ve yeni bir kaza da ilave

²⁷ 1282 devlet salnamesi, s.158-161.

²⁸ 1283 devlet salnamesi, s.162.

²⁹ 1283 devlet salnamesi, s.161.

olunmamıştır.³⁰ Karahisar-ı Sahip sancağında kaza sayısı 16'dan 24'e yükselmiştir. Bunun sebebi 1283h/1866-7'de Emirdağ kazasının ilave edilmesi ayrıca 1282h/1865-6 'da Aşiret-i Meskun Cebel-i Amire ve Çiftlikat-ı Çifteler ve Musilca ve Bozulusu Aşiretinin yerine (ki bu tek bir aşiret olarak ifade ediliyor), Aşiret-i Murasa, Aşiret-i Muzram, Aşiret-i Taburunki, Aşiret-i Emir ve Geyikle ve Mudanlı cemaatlerinin yazılmış böylece kaza sayısı artmıştır.³¹ Biga sancağında Kara Biga karyesinin eklenip, Kemer'in ayrı bir kaza olarak adlandırılmasından dolayı bu sayı 9'dan 11'e yükselmiştir.³² Karesi sancağında ki kaza sayısı ise 30 olmuştur. 1865-6'da nahiye olarak ifade edilen Çandarlı, Kırkağaç, Bolat ve Armudili 1866-7'de kaza olmuş, ayrıca Bandırma, Giresun, Kemer-i Edremid, Manyas, Ilıca-i Bergama ayrı ayrı olarak ifade edilmiştir. Ancak 1282h/1865-6'daki salnamede yer alan Kozak ile Fesleke burada yer almamaktadır.³³ Ayvalık sancağı da mevcut 2 kazasıyla bu tarihte bir önceki yıl gibidir.³⁴

1284h/1867-8 devlet salnamesindeki idari dağılım 1866-7'deki ile aynıdır. Diğer bir ifadeyle bu tarihte Hüdavendigâr eyaletinde toplam 119 kaza gösterilmektedir. Ancak bunları saydığımızda kaza sayısı 117'dir. Bunların dağılımı ise Kocaeli'de 23, Hüdavendigâr'da 14, Kütahya'da 13, Karahisar-ı Sahip'de 24, Biga'da 11, Karesi'de 30, Ayvalık'da 2 şeklindedir.³⁵

Devlet salnamelerinde bu zamana kadar "eyalet" ismi kullanılırken, 1868-9 yılından itibaren bu kelime yerine "vilayet" kelimesi tercih edilir olmuştur ki, bu da 1864 vilayet nizamnamesinin ancak bu tarihten itibaren burada tatbik edilebildiğini gösterir. 1285h/1868-9 devlet salnamesi Hüdavendigâr vilayetindeki idari taksimatı karışık, yani yalnız Hüdavendigâr, Karesi ve Kocaeli sancaklarını ayırarak kaza ve nahiyeleri ise ayırmadan vermiştir. Dolayısıyla verilen birimlerin hangisinin kaza ve hangisinin de nahiye olduğu belirli değildir. Bu salnamede zikr edilen birimler Kocaeli sancağında, İzmid ile nahiye-i Karasu, Adapazarı nahiye-i Akyazı ile beraber

³⁰ 1283 devlet salnamesi, s.161.

³¹ 1283 devlet salnamesi, s.161-2.

³² 1283 devlet salnamesi, s.161.

³³ 1283 devlet salnamesi, s.162.

³⁴ 1283 devlet salnamesi, s.162.

³⁵ 1284 devlet salnamesi, s.172-3.

Hendek, İzafi ile beraber Sarıçayır, nahiye-i Sabanca, Geyve, Akhisar-ı Geyve, Taraklu ile nahiye-i Todırgı ve Keymanlı ile beraber Ferze, Kandıra ile Manyas, Kaymas, Şeyhler, Akabad ile Beşdivan ve Ağaçlı'dır. Hüdavendigâr sancağı, Bursa, Gemlik, Pazarköy, Mudanya, Yalova, Karamürsel, Tirilye, Bilecik, Lefke, Karacaşehir, Gölpazarı ile beraber Sancak, Kirmasti, İnegöl ile nahiye-i Yarhisar, İznik, Pazarcık, nahiye-i Harmancık ile Domaniç, nahiye-i Atranos ile Cebel-i Cedid'dir.³⁶Karesi sancağında ise kazaların sayısından tam olarak emin olamasak da, yazılanlar doğrultusunda 26 olduğu görülmektedir.³⁷

1272h/1855-6 yılından 1299h/1881-2 yılına kadar sancaklarda kaza ve nahiyelerin net bir şekilde ayırt edilmesi pek mümkün değildir.

1286h/1869-70 yılında bu vilayete bağlı sancaklardaki toplam kaza ve sancaklara ait kazaların sayısı gösterilmemeye başlanmış, yalnız adları ifade edilmiştir. Bu tarihte Kocaeli sancağına bağlı kazalar, İzmid, Adapazarı, Geyve, Akhisar-ı Geyve, Taraklı, Kandıra, Kaymas, Şeyhler, Akabad ile Beşdivan, Ağaçlı olmak üzere 10 tanedir.³⁸ Hüdavendigâr sancağındaki kaza sayısı ise Bursa, Gemlik, Pazarköy, Mudanya, Yalova, Karamürsel, Tirilye, Bilecik, Lefke, Gölpazarı, Söğüd, Mihaliç ile Sancak Kirmasti, İnegöl ile nahiye-i Yarhisar, İznik ve Pazarcık olmak üzere 15'dir.³⁹ Ayrıca Söğüd kazası daha önce (1284h/1867-8'de) Kütahya sancağına bağlı iken, bu tarihte Hüdavendigâr sancağına bağlanmıştır. 1284h/1867-8 tarihli salname ile 1286h/1869-70 tarihini kıyasladığımızda 1867-8'de Kütahya sancağına bağlı olan Bilecik kazası 1869-70'de Hüdavendigâr sancağına bağlanmıştır. Bu sebeple Kütahya sancağındaki kaza sayısında bir takım değişiklikler olmuştur. Şöyle ki; daha önce 13 olan kaza sayısı 1869-70'de 16'ya yükselmiştir. Çünkü, Göbek ve Seyhan adlı yeni kazalarla birlikte daha önceleri Kütahya'nın nahiyeleri olarak

³⁶ 1285 devlet salnamesi, s.178. 1864 ve 1871 vilayet nizamnameleri için bakınız, Düstur (1. Tertib), I.cilt,s.s.608-652. Bu nizamnamelerin yorumu için Vecihi Tönik, Türkiye'de İdare Teşkilatı, s.171; İlber Ortaylı, Tanzimattan sonra Mahalli İdareler (Ankara,1974),ss.48-50 ve Engelhard, Türkiye ve Tanzimat, Devlet-i Osmaniye'nin Tarih-i Islahatı, (İstanbul 1328),ss.169-172 ve 485-489.

³⁷ 1285 devlet salnamesi, s.178.

³⁸ 1286 devlet salnamesi, s.198.

³⁹ 1286 devlet salnamesi, s.198.

adlandırılan Gümüş ve Tavşanlı bu tarihte kaza olarak sayılmaktadırlar.⁴⁰ Karahisar-ı Sahip sancağında ise mevcut kazalar, Karahisar-ı Sahip, Sandıklı, Şeyhlü ile Danişmendlü, Geyikler, Çan, Bolvadin, Ishaklu, Şuhud, Musılca'dır.⁴¹ Biga sancağı ise 1285h/1868-9 yılından sonra Cezire-i Bahr-i Sefid vilayetine bağlanmıştır. Ayvalık sancağı ise bu tarihten itibaren Karesi sancağına bağlanmıştır. Karesi sancağında 1284h/1867-8'deki kaza adları bu tarihte 1286h/1869-70'de aynı olmakla birlikte Harmaneyn-i Şerifeyn ve Yorkat, Kapudağ, Cezire-i Marmara ve Cezire-i Paşalimanı kazaları bu tarihte sancakta ifade edilmemektedir.⁴²

1287h/1870-1 tarihinde de Hüdavendigâr vilayetine bağlı sancaklar 5'dir. Bunlar, Kocaeli, Hüdavendigâr, Kütahya, Karesi ve Karahisar-ı Sahip'dir. Bu sancaklardaki kaza adları ve buldukları yerler 1869-70'dekilerle aynıdır.⁴³

1288h/1871-2 tarihinde sancak sayısı önceden mevcut 5 sancaktır. Hüdavendigâr sancağındaki kazalardan Yalova ve Karamürsel bu tarihte Kocaeli sancağına bağlı görünmektedir. Diğer kazaları ise Hüdavendigâr sancağının 1287h/1870-1'deki gibidir.⁴⁴Karesi, Karahisar-ı Sahip ve Kütahya sancaklarında durum 1287h/1870-1'deki özelliğini korumaktadır.⁴⁵Kocaeli sancağında ise 1284h/1867-8 devlet salnamesinde de yer alan Hendek, İzafi, Sarıçayır, Todırgı kazalarının tekrar ilave edilmesiyle, aynı durumunu korumaktadır. Yalnız Kocaeli sancağı bu tarihte yanı sıra Cezayir-i Sefid vilayetinin bir sancağı olarak görülmektedir.⁴⁶

1289h/1872-3 yılını bir önceki yıl olan 1288h/1871-2 yılı ile karşılaştırdığımızda, Kocaeli sancağında bir değişiklik olmamıştır. Hüdavendigâr sancağında ise Pazarköyü ve Tirilye kazaları bu sancaktan ayrılmışlardır. Karesi sancağında ise Bergama, Ayazmend, Çandarlı ile Fesleke, Kozan, Ilıca-i Bergama, Giresun ve Gelenbe kazaları bu tarihte sancak dahilindedir. Karahisar-ı Sahip

⁴⁰ 1286 devlet salnamesi, s:199.

⁴¹ 1286 devlet salnamesi, s.198.

⁴² 1286 devlet salnamesi, s.198.

⁴³ 1287 devlet salnamesi, s.218-9.

⁴⁴ 1288 devlet salnamesi, s.244.

⁴⁵ 1288 devlet salnamesi, s.244-5.

⁴⁶ 1288 devlet salnamesi, s.244.

sancağında ise Ahvan ve Taşkırta adlı yeni kazaların eklenip, bir önceki salnamede olmayan Baklan, Çay, Çölabad, Hanbarçinlu kazalarının da ilave edilmesiyle kaza sayısı 7'den 13'e çıkmıştır. Kütahya sancağında da 15 olan kaza sayısı Karacaşehir'in Hüdavendigâr sancağına bağlanıp, Süphan ve Gümüş kazalarının ifade edilmemesiyle 12'ye inmiştir.⁴⁷ 1290h/1873-4 tarihli salnamedeki dağılım 1289h/1872-3 tarihindekiyle aynıdır.⁴⁸

1291h/1874-5 tarihindeki salname daha önceki salnamelerden farklı olarak daha önce kaza olarak gösterilen yerlerin bir kısmını nahiye olarak ayırmıştır. Hüdavendigâr sancağında Bursa, Gemlik, Mudanya, Mihaliç, Bilecik, İnegöl, Yenişehir, Harmancık, Karacaşehir kaza, Lefke, Gölpazarı, Söğüt, Gökçedağ, İznik, Pazarcık, Atranos, Tirilya, Pazarköyü, Yarhisar ve Domaniç nahiye; Karesi sancağında Balıkesir, Ayvalık, Edremid, Erdek, Giresun, Kapudağ, Marmara Ceziresi, Emrudabad, Avına, Balya, Kemer-i Edremid, İvrindi, Bigadiç, Sundırgı, Bolat, Kırkağaç, Soma, Aydınçık kaza, Bandırma, Gönen, Fart ve Manyas nahiye; Kütahya sancağında Uşak, Gödes, Eskişehir, Simav, Etrafşehir, Gümüş, Armudlu ve Altuntaş, Gergi, Virancık, Süphan, Göbek kaza, Banaz, Seyidgazi, Eğrigöz, Dağardı ve Tavşanlı nahiye; Karahisar-ı Sahip sancağında ise Sandıklı, Çal, Bolvadin, Musilca kaza, Şeyhlü, Baklan, Geyikler, Ishaklu, ve Şuhud ise nahiye olarak gösterilmiştir.⁴⁹ Bu durum 1292h/1875-6 yılı için de geçerlidir.⁵⁰

1293h/1876-7 yılında Hüdavendigâr sancağı kaldırılarak Bursa kazası sancak olmuş ve daha önce merkez kaza olarak zikr edilen Bursa, bundan sonra Bursa sancağı olarak ifade edilir olmuştur. 1292h/1875-6 tarihinde Hüdavendigâr sancağı olarak adlandırılan bölümdeki mevcut kaza sayısı 9'dur. Bu tarihte yani 1876-7 de ifade edilen kaza sayısı 6'dır. Bursa sancak olduktan sonra daha önce kaza olarak ifade edilen Harmancık ve Karacaşehir bu tarihte kaza olarak gözükmemektedir.⁵¹ Kocaeli sancağı 1876-7 yılından sonra salnamelerde müstakil İzmid sancağı olarak

⁴⁷ 1289 devlet salnamesi, s.248-9.

⁴⁸ 1290 devlet salnamesi, s.247-8.

⁴⁹ 1291 devlet salnamesi, s.249-0.

⁵⁰ 1292 devlet salnamesi, s.247-8.

⁵¹ 1293 devlet salnamesi, s.248.

zikir edilmiştir. Karesi sancağında ise Ayvalık, Erdek, Edremid, Bigadiç, Soma ve Kemer-i Edremid olmak üzere 6 kaza vardır. Daha önceki salnamede bulunan mevcut kazalardan Giresun, Sivas vilayetinin Karahisar-ı Şarki sancağına, Kırkağaç Aydın vilayetinin Saruhan sancağına bağlanmış, diğer kazaların ise isimlerine rastlanılmamıştır.⁵² Karahisar-ı Sahip sancağında 1875-6 yılında gösterilen kazalardan Sandıklı, Bolvadin, Çay ve Musılca bu tarihte de aynıdır ancak nahiyeleri zikir edilmemektedir.⁵³ Kütahya sancağındaki ifade edilen kazalar Uşak, Eskişehir, Simav ve Gödes olmak üzere 4'dür. 1875-6'da kaza olarak ifade edilen yerler daha sonraki salnamelerde nahiyeye olarak adlandırılmaktadırlar.⁵⁴

1294h/1877-8 yılından itibaren yayınlanan salnamelerin hacmi artmış dolayısıyla vilayetler hakkında kısmen daha fazla bilgi verilir olmuştur. Bu bilgiler vilayet ve sancakların kaza isimleri yanı sıra ilgili sancaklardaki emakin, nüfus ve idarecilerin isimlerini de kapsamaktadır. Bu doğrultuda 1877 ile 1880-1 yılları arasında Hüdavendigâr vilayeti yine aynı dört sancaktan oluşmuştur. Bunlar, Bursa, Karesi, Karahisar-ı Sahip ve Kütahya'dır. Ancak 1881'de Karesi sancağı bu vilayetten ayrılarak daha önce kazası olan Balıkesir vilayetine bağlanmıştır. 1303h/1885-6 tarihinde de bu vilayete Ertuğrul adlı yeni bir kaza ilave olmuştur.

1877'de Bursa sancağında merkez kaza hariç 6 kaza İnegöl, Bilecik, Gemlik, Mudanya, Mihaliç ve Yenişehir vardır. 1878'de Bursa sancağındaki kaza sayısı'ye çıkmıştır ki, bu da merkez kazanın ilave olunmasıyla oluşmuştur. 1295h/1878 ve 1296h/1878-9 yılları salnameleri Bursa sancağındaki nahiyelerin sayısını Atranos ile Cebel-i Cedid ve Atik, Kirmasti ve Harmancık olarak 3 gösterilmiştir.⁵⁵ 1297h/1879-80 ile 1299h/1881-2 yılları arasında devlet salnameleri Bursa sancağındaki kaza ve nahiyeleri ayrı ayrı tasnife tabi tutmuşlardır. Buna göre; İnegöl, Gemlik, Mudanya, Mihaliç, Yenişehir Bursa sancağının kazalarını, İznik, Atranos, Pazarcık, Pazarköy, Tirilye, Harmancık, Domaniç, Söğüd, Karacaşehir, Kirmasti, Gökçedağ, Gölpazarı, Lefke, Yarhisar, Yenice-i Gayr-i Müslim; Yeniköy ve Ishaklu (ki daha önce

⁵² 1293 devlet salnamesi, s.248; 1306 devlet salnamesi, s.709.

⁵³ 1293 devlet salnamesi, s.248

⁵⁴ 1293 devlet salnamesi, s.248.

⁵⁵ 1294 devlet salnamesi, s.458; 1295 devlet salnamesi, s.354; 1296 devlet salnamesi, s.184.

Karahisar-ı Sahip sancağındaki kazalara bağlı idi) ise nahiyelerini meydana getirmişlerdir.⁵⁶ 1300h/1882-3 tarihli salnamede de Bursa sancağındaki kaza ve nahiyeler karışık bir şekilde verilmiştir. Hatta Kirmasti ve Atranos nahiyeleri kaza olarak gösterilmiştir. Diğer nahiyelerde herhangi bir değişiklik söz konusu olmamıştır. 1301h/1883-4 tarihindeki Bursa sancağına ait idari dağılım 1299h/1881-2'deki gibidir. 1302h/1884-5 yılında Bursa sancağındaki kaza sayısı 6'dan, daha önce nahiyeye olan Kirmasti, Söğüd ve Atranos'un kaza olmasıyla, 9'a yükselmiştir. Bursa sancağındaki mevcut bu idari taksimat 1305h/1887-8 yılına kadar hiç bir değişiklik olmadan devam etmiştir.⁵⁷

1877'de Karesi sancağının 1876'daki gibi merkez kaza hariç Ayvalık, Erdek, Edremid, Bigadiç, Soma ve Kemer-i Edremid olmak üzere 6 kazası mevcuttur. Karesi sancağında 1292h/1875-6 yılında kaza olarak ifade edilip de yanlışlıkla dahi olsa 1293h/1876-7 ve 1294h/1877-8 yıllarında ismi zikr edilmeyen Balıkesir kazası 1295h/1878'de nahiyeleri ile birlikte yazılmıştır. Bu sebeple Karesi sancağındaki kaza sayısı 7'ye yükselmiştir. Bu tarihte ki kaza ve nahiyelerin dağılımı şöyledir; Balıkesir (İvrindi, Balya, Fart ve Giresun'un tekrar ilave olunmasıyla), Erdek (Kapudağ, Paşalimanı, Marmara, Emirali, Aydıncık, Bandırma, Gönen), Edremid (Avına), Kemer-i Edremid, Ayvalık, Soma, Bigadiç (Sundırgı ve Bolat)'dır. Bu tarihteki mevcut idari dağılım 1296h/1878-9 ve 1297h/1879-0 yıllarında da aynıdır.⁵⁸ 1298h/1880-1 devlet salnamesinde Karesi sancağındaki kaza sayısı , Erdek kazasına bağlı olan Bandırma nahiyesinin bu tarihte kaza olması ve Soma ile Balıkesir kazalarının zikr edilmemesiyle 6'dır. Geyikler, Emirali, Emrudabad, Avına, Ayvacık, İvrindi, Balya, Bolat, Paşalimanı, Sundırgı, Fart, Kapudağ, Kepsut, Gönen, Giresun, Manyas ve Marmara da belirtilen nahiyelerdir. 1299h/1881-2 yılında ki dağılım 1298'dekinden farklıdır. Çünkü daha önce Karesi sancağının bir kazası olan Balıkesir vilayet olmuş ve Karesi sancağı da bu vilayete bağlanmıştır. Bu mevcut durum

⁵⁶ 1297 devlet salnamesi, s.333; 1298 devlet salnamesi, s.68; 1299 devlet salnamesi, s.59.

⁵⁷ 1300 devlet salnamesi, s.289; 1301 devlet salnamesi, s.37; 1302 devlet salnamesi, s.48; 1303 devlet salnamesi, s:43-4; 1304 devlet salnamesi, s.45-6; 1305 devlet salnamesi, s.41-2.

⁵⁸ 1294 devlet salnamesi, s.459; 1295 devlet salnamesi, s.354; 1296 devlet salnamesi, s.184; 1297 devlet salnamesi, s.334-5.

1305h/1887-8 yılına kadar, yani, Karesi sancağının tekrar Hüdavendigâr vilayetine bağlanmasına kadar devam etmiştir.⁵⁹

Karahisar-ı Sahip sancağında 1875-6 tarihinde Sandıklı, Bolvadin, Çay ve Musılca kazalarına 1877'de daha önce Kocaeli sancağına bağlı olan Ağaçlı ve Akabad kazaları ilave olunmuş ve bu kaza sayısı 4'den 6'ya yükselmiştir. 1295h/1878 tarihinde daha önce kaza olarak zikr edilen Sandıklı bu tarihte merkez kazaya bağlı nahiye olarak yanlışlıkla ifade edilmiştir. Ayrıca daha sonradan ilave edilen Ağaçlı ve Akabad kazaları da sancakta zikr edilmemektedir. 1296h/1878-9 ve 1297h/1279-80 yılında ki dağılım merkez kazaya bağlı görünen Sandıklı'nın nahiye olarak gösterilmesindeki yanlışlık düzeltilerek kaza olarak ifade edilmesinin dışında 1295h/1878 ile aynıdır.⁶⁰ 1298h/1880-1 tarihli devlet salnamesinde ise mevcut kazalar yani Bolvadin, Çay, Sandıklı, Aziziye (Musılca) aynı olup, Baklan, Bolaşlı, Hanbarçin ve Şeyhlü nahiye olarak Karahisar-ı Sahip sancağına bağlı görünmektedir. 1299'daki idari dağılımda 1298 yılı salnamesindeki gibidir. 1300h/1882-3 yılı salnamesindeki kaza ve nahiyelerin dağılımı ise; Sandıklı, Bolvadin, Çay, Aziziye, Emirdağ (nevahi), Hanbarçin, Hüsrevpaşa, Karamık, Çölabad, Sıraçlı, Soma, Geyikler, Çal ile Laklak, Dazkırı, Aşiret-i Bozulus, Havarzm, Şuhud şeklinde karışık şekilde zikr edilmiştir. 1301 yılındaki idari dağılım ise 1299 tarihli salnamedekiyle aynıdır. 1302h/1884-5 devlet salnamesinde Karahisar-ı Sahip sancağında Çay kazasının sancaktan ayrılmasıyla 4 olan kaza sayısı 3'e düşmüş; nahiyelerde ise Geyikler'in Karesi sancağına geçmesinden başka bir değişme olmamıştır. Bu sancaktaki mevcut son durum 1305h/1887-8 yılına kadarda devam etmiştir.⁶¹

1877 yılında Kütahya sancağında 1876'daki gibi merkez kaza hariç Uşak, Eskişehir, Simav ve Gödes olmak üzere 4 kaza 22 nahiye mevcuttur. 1295h/1878 de ise merkez kaza ile birlikte bu sayı 5'e yükselmiştir. Kütahya (Tavşanlı, Virancık,

⁵⁹ 1298 devlet salnamesi, s.68-9; 1299 devlet salnamesi, s.59-0; 1300 devlet salnamesi, s.286-7; 1301 devlet salnamesi, s.37-8; 1302 devlet salnamesi, s.39; 1303 devlet salnamesi, s.45; 1304 devlet salnamesi, s.47; 1305 devlet salnamesi, s.42-3.

⁶⁰ 1294 devlet salnamesi, s.459; 1295 devlet salnamesi, s.354; 1296 devlet salnamesi, s.184; 1297 devlet salnamesi, s.335.

Görece, Gümüş, Altuntaş ve Etrafşehir), Simav (Eğrigöz, Dağardı), Gödes (Sencan), Uşak (Banaz, Gönen), Eskişehir (Seyidgazi, İnönü)'dir. 1296h/1878-9 ile 1299h/1881-2 tarihleri arasında ki dağılımda 1295 yılındaki ile aynıdır. Yalnız 1298 de Seyidgazi, Gereki ve Lanik adlı yeni nahiyeler ilave olmuştur. 1300h/1882-3 tarihli devlet salnamesinde kaza ve nahiyeler isimleri aynı olmasına rağmen karışık bir şekilde zikr edilmiştir ki şöyle; Uşak, Eskişehir, Simav, Gödes, Tavşanlı, Sultanönü, Altuntaş, Seyidgazi (nevahi) Eğrigöz, Dağardı, Armudili, Şabhane, Gereki, Gümüş, Virancık, İnönü, Bozöyük, Etrafşehir ve Banaz şeklindedir. 1301h/1883-4'deki idari taksimat 1300h/1882-3 yılındaki ile aynıdır. 1302h/1884-5 de ise Göpek adlı yeni bir nahiyenin ilave olmasının dışında sancakta herhangi bir değişiklik olmamıştır ve bu idari dağılım 1305h/1887-8 yılına kadar aynen devam etmiştir.⁶²

1303h/1885-6 tarihinde sancak olan Ertuğrul sancağının 1306h/1888-9 tarihine kadar kazaları ile ilgili olarak mülhakatı henüz ta'yin edilmediği zikr edilmiştir.⁶³

1306h/1888-9 yılından itibaren müstakil sancak olarak salnamelerde ifade edilen Kocaeli sancağının idari dağılımı daha sonraki sayfalarda müstakil sancaklar başlığı altında incelenecektir.

1306h/1888-9 ile 1318h/1910 yılları arasında Hüdavendigâr vilayeti Bursa, Karahisar-ı Sahip, Kütahya, Ertuğrul ve bu tarihte tekrar vilayete katılan Karesi ile birlikte 5 sancaktan müteşekkildir. 1888-9 ve 1889-0 yıllarında bu vilayette toplam 15 kaza, 31 nahiyeler ve 2155 köy vardır. Bu vilayetin kaza sayısı 1308h/1890-1 yılına kadar 15 kalmış, fakat bu tarihte Karesi sancağının kazalarının da ilave olmasıyla 24'e yükselmiştir. Bu sayı 1893-4 yılına kadar aynı kalmış, 1893-4 tarihinde ise Bursa sancağına Pazarköy kazasının ilave olunmasıyla 25 olmuştur. 1894-5 yılında ise Karesi sancağındaki kaza sayısı merkez kaza ile birlikte 9'dur. Ancak bu tarihten itibaren bu kaza sayısı 8 olarak zikr edildiğinden toplam kaza sayısı 24 olmuştur. Bu kaza sayısındaki mevcut durum 1900-1 tarihine kadar devam etmiş ancak bu tarihte

⁶¹ 1298 devlet salnamesi, s.69; 1299 devlet salnamesi, s.59; 1300 devlet salnamesi, s.289-0; 1301 devlet salnamesi, s.37; 1302 devlet salnamesi, s.48-9; 1303 devlet salnamesi, s.44; 1305 devlet salnamesi, s.42.

⁶² 1301 devlet salnamesi, s.42; 1302 devlet salnamesi, s.48; 1303 devlet salnamesi, s.44; 1304 devlet salnamesi, s.46; 1305 devlet salnamesi, s.42.

toplam kaza sayısının 26 olarak verilmesine rağmen verileri saydığımızda bu sayının 25 olduğunu görmekteyiz. Bu durum 1319h/ 1901-2 yılında da aynıdır. 1902-3 tarihinde ki devlet salnamesinde kazaların toplamındaki yanlışlık düzeltilmiş ve 25 olarak zikr edilmiştir. 1321h/1903-4 tarihinde toplam kaza sayısı 29 olarak yazılmış olmasına karşın kazaları saydığımızda merkez kaza hariç 25'dir. 1904-5 yılındaki kaza durumu 1900-1 tarihli salnamedekiyle aynıdır ve mevcut sayı 1326h/1908-9 tarihine kadar devam etmiştir. Ayrıca 1908-9 ile 1910 yılları arasında ise kazaların toplamı verilmemiştir. Ayrıca 1908-9 tarihli devlet salnamesinde Karahisar-ı Sahip ve Karesi sancakları zikr edilmemektedir. 1327h/1909-0 yılında Karesi sancağının dışında mevcut sancaklardaki kaza sayısı merkez kaza dahil Bursa'da 7, Ertuğrul'da 4, Kütahya'da 5, Karahisar-ı Sahip'de 3 olmak üzere 19'dur. 1328h/1910 tarihinde ise Geyikler nahiyesinin kaza olarak Karahisar-ı Sahip sancağında yer alması ile bu sayı 20'ye yükselmiştir.

1306h/1888-9 yılında Hüdavendigâr vilayetinde toplam nahiye sayısı 31'dir. 1307h/1889-0 yılında ise 1888-9 yılında Kütahya sancağında nahiye sayısı 11 iken bu tarihte 1 olarak gösterilmesinden dolayı 21 olması gerekirken yanlışlıkla 27 gösterilmiştir. 1308h/1890-1 de ise Karesi sancağının ilave olunmasıyla 14 nahiye daha eklenmiş ve bu sayı 35 olmuştur. Bu tarihli salnamedeki mevcut durum 1311h/1893-4 yılına kadar aynı kalmış ancak bu tarihte Bursa sancağındaki bir kazanın eksilmesinden dolayı bu sayı 34'e düşmüştür. Bu vilayetteki nahiye sayısı daha da artarak 1312h/1894-5 ile 1317h/1899-00 yılları arasında 48, 1318h/1900-1 yılında 49 yazılmasına rağmen saydığımızda 50, 1319h/1901-2 ve 1320h/1902-3 tarihinde bu hata düzeltilerek doğrusu olan 50, 1321h/1903-4 ile 1325h/1907-8 yılları arasında 51, 1907-8'de 48 nahiye kalmıştır. 1908-9'da 19, 1909 yılında 32, 1910 tarihinde ise 34 nahiye mevcuttur.

Köylere gelince, 1306h/1888-9 ve 1307h/1889-90 tarihinde 2155, 1308h/1890-1 ile 1311h/1893-4 yılları arasında 3059, 1312h/1894-5 ile 1315h/1897-8 yılları arasında 3300, 1316h/1898-9 yılında 3327, 1317h/1899-00 yılında 3091, 1318h/1900-1 ve 1319h/1901-2 yıllarında 3450, 1320h/1902-3 ve 1321h/1903-4

⁶³ 1303 devlet salnamesi, s.44; 1304 devlet salnamesi, s.46; 1305 devlet salnamesi, s.42.

yıllarında 3455, 1322h/1904-5 yılında 3419, 1323h/1905-6 ve 1324h/1906-7 yıllarında 4220, 1907-8 yılında 3607, 1908-9 yılında 1888, 1909 yılında 2369 ve 1910 yılında ise 2745 köy bulunmaktadır.

A-Bursa Sancağı

Bursa sancağı 1888-9 yılında merkez kaza hariç 5 kaza, 4 nahiye ve 411 köy; 1889-90 ve 1890-1 yıllarında 5 kaza, 6 nahiye, 411 köy; 1891-2 ve 1892-3 yıllarında 5 kaza, 7 nahiye ve 411 köy; 1893-4 yılında 6 kaza, 6 nahiye, ve 411 köy; 1894-5 ile 1897-8 yılları arasında 6 kaza, 6 nahiye, 599 köy; 1898-9 yılında 6 kaza, 6 nahiye, 626 köy; 1899-1900'de kaza ve nahiye sayısı aynı 627 köy; 1900-1 ve 1901-2 yıllarında 6 kaza, 6 nahiye ve 628 köy; 1902-3 ve 1903-4 yıllarında 6 kaza, 6 nahiye ve 633 köy; 1904-5 ile 1906-7 yılları arasında 6 kaza, 6 nahiye ve 635 köy; 1907-8 yılında 6 kaza, 5 nahiye ve 664 köy; 1908-9 yılında 6 kaza, nahiye mevcut değil ve 685 köy; 1909 ve 1910 yıllarında ise 6 kaza, 6 nahiye ve 683 köy bulunmaktadır. 1888-9'da vilayetin merkez sancağı olan Bursa'ya merkez kaza hariç 5 kaza (Gemlik, Mihaliç, Mudanya, Kirmasti, Atranos), 4 nahiye ve 411 köy bağlıdır. Bu dağılım 1887-8 ve 1888-9 yıllarında da aynıdır. 1888-9 yılında 4 olan nahiye sayısı 1889-90 ve 1891-2 yılında 6'ya çıkmıştır. 1892-3 yılında 7 olan nahiye sayısı 1893-4 tarihinden 1910 yılına kadar 6 olarak kalmıştır. 1893-4'den itibaren de 5 olan kaza sayısı Pazarköy kazasının ilave olunmasıyla 1910 yılına kadar 6 olmuştur. Köylere gelince 1888-9 ile 1894-5 yılları arasında 411, 1894-5 ile 1897-8 yılları arasında 599, 1898-9 yılında 626, 1899-1900 yılında 627; 1900-1 ve 1901-2 yıllarında 628; 1902-3

a-Merkez Kaza

1888-9 ile 1910 yılları arasında Bursa vilayeti merkez kazasının nahiyeleri zikr edilmemekle beraber, 1888-9 ile 1897-8 yılları arasında 135 köy, 1898-9 yılında 157 köy, 1899-1900 ile 1901-2 yılları arasında 155 köy; 1902-3 ile 1906-7 yılları arasında ise 153 köy, 1907-8 ve 1908-9 yılında 158; 1909 ve 1910 yılında da 157 köy bulunmaktadır.

b-Gemlik Kazası

1888-9 ile 1892-3 yılları arasında Gemlik kazasının 2 nahiyesi ve 43 köyü vardır. Bu köyler nahiyelere, Pazarköy'de olmamakla beraber, Cedid nahiyesinde 43 köy şeklinde dağılmıştır. 1893-4 yılından 1898-9 yılına kadar ise Pazarköy nahiyesinin kaza olması ile birlikte Cedid nahiyesinde 21 köy mevcuttur. 1899-1900 ile 1906-7 yılları arasında ise Cedid nahiyesinde 31 köy vardır. 1907-8'de 31 köy, 1908-9 yılında 33 köy, 1909 ve 1910 yıllarında ise Armudili nahiyesine bağlı 33 köy vardır.⁶⁵

c-Mihaliç Kazası

1888-9 ile 1898-9 yılları arasında Mihaliç kazasının nahiyeleri zikr edilmemekle beraber 81 köy, 1899-1900 ile 1906-7 yılları arasında 73 köy, 1907-8 yılında 72 köy, 1908-9 ile 1910 yılları arasında ise 95 köy şeklinde dağılmıştır.⁶⁶

⁶⁵ 1306 devlet salnamesi, s.464; 1307 devlet salnamesi, s.524; 1308 devlet salnamesi, s.516; 1309 devlet salnamesi, s.544; 1310 devlet salnamesi, s.552; 1311 devlet salnamesi, s.584; 1312 devlet salnamesi, s.700; 1313 devlet salnamesi, s.632; 1314 devlet salnamesi, s.644Ü; 1315 devlet salnamesi, s.402; 1316 devlet salnamesi, s.466; 1317 devlet salnamesi, s.452; 1318 devlet salnamesi, s.498; 1319 devlet salnamesi, s.548; 1320 devlet salnamesi, s.570; 1321 devlet salnamesi, s.622; 1322 devlet salnamesi, s.636; 1323 devlet salnamesi, s.706; 1324 devlet salnamesi, s.770; 1325 devlet salnamesi, s.766; 1326 devlet salnamesi, s.625; 1327 devlet salnamesi, s.635; 1328 devlet salnamesi, s.653.

⁶⁶ 1306 devlet salnamesi, s.464; 1307 devlet salnamesi, s.524; 1308 devlet salnamesi, s.516; 1309 devlet salnamesi, s.544; 1310 devlet salnamesi, s.552; 1311 devlet salnamesi, s.585; 1312 devlet salnamesi, s.701; 1313 devlet salnamesi, s.633; 1314 devlet salnamesi, s.6465; 1315 devlet salnamesi, s.402; 1316 devlet salnamesi, s.466; 1317 devlet salnamesi, s.452; 1318 devlet salnamesi, s.499; 1319 devlet salnamesi, s.549; 1320 devlet salnamesi, s.570; 1321 devlet salnamesi, s.622; 1322 devlet salnamesi, s.636; 1323 devlet salnamesi, s.706; 1324 devlet salnamesi, s.770; 1325 devlet salnamesi, s.766; 1326 devlet salnamesi, s.626; 1327 devlet salnamesi, s.636; 1328 devlet salnamesi, s.654.

d-Mudanya Kazası

1888-9 ile 1890-1 yılları arasında Mudanya kazasının 1 nahiyesi ve 18 köyü vardır. Bu köy nahiyyeye Tirilye 18 şeklinde dağılmıştır. 1891-2 ile 1901-2 yılları arasında Tirilyede ki köy sayısı aynı olmakla birlikte ikinci bir nahiye olan Emirali nahiyesi eklenmiş ancak köy sayısı belirtilmemiştir. 1902-3 ile 1906-7 yılları arasında yine 2 nahiye vardır ve Tirilyede ki köy sayısı da 28'e yükselmiştir. 1907-8 yılında nahiyyeler aynı ancak Tirilyede ki köy sayısı 24'e düşmüştür. 1908-9 yılında ise nahiyyeler zikr edilmeyerek köy sayısı 25'dir. 1909 ve 1910 yıllarında ise Tirilye ve Emirali nahiyyeleri ve 25 köy şeklinde ifade edilmiştir.⁶⁷

e-Kirmasti Kazası

1888-9 ile 1906-7 yılları arasında Kirmasti kazasının Sencan olmak üzere 1 nahiyesi ve 139 köyü vardır. 1907-8 ile 1910 yılları arasında ise nahiye ismi zikr edilmeden köy sayısının 146'ya yükseldiği görülmektedir.

f-Atranos Kazası

1888-9 yılında Atranos kazasında nahiye ve köy zikr edilmemiştir. 1889-1890 ve 1890-1 yıllarında ise isimleri olmayan iki nahiye, 1891-2 ile 1893-4 yılları arasında ise yalnız Gökçedağ ve Harmancık nahiyyelerinin isimleri zikr edilmektedir. 1894-5 ile 1898-9 yılları arasında toplam 2 nahiye ve 187 köy bulunmaktadır. Bunların dağılımı ise nefsi-i Atranosta 105, Gökçedağ'da 42, Harmancıkta 40 şeklindedir. 1899-1900 ile 1906-7 yılları arasında ise nefsi-i Atranosta 110, Gökçedağ'da 40, Harmancıkta 43 olmak üzere toplam 2 nahiye 193 köy mevcuttur. 1907-8 yılında köylerin dağılımı Atranosta 118, Gökçedağ'da 40, Harmancıkta 43'dür. 1908-9'da yalnız köy sayısı 199, 1909 ve 1910 yıllarında da Atranos (merkez

⁶⁷ 1306 devlet salnamesi, s.664-5; 1307 devlet salnamesi, s.524-5; 1308 devlet salnamesi, s.516-7; 1309 devlet salnamesi, s.544-5; 1310 devlet salnamesi, s.552-3; 1311 devlet salnamesi, s.585; 1312 devlet salnamesi, s.601; 1313 devlet salnamesi, s.633; 1314 devlet salnamesi, s.645; 1315 devlet salnamesi, s.402; 1316 devlet salnamesi, s.4678; 1317 devlet salnamesi, s.453; 1318 devlet salnamesi, s.499; 1319 devlet salnamesi, s.549; 1320 devlet salnamesi, s.571; 1321 devlet salnamesi, s.623; 1322 devlet salnamesi, s.637; 1323 devlet salnamesi, s.706; 1324 devlet salnamesi, s.771; 1325 devlet salnamesi, s.766; 1326 devlet salnamesi, s.626; 1327 devlet salnamesi, s.636-7; 1328 devlet salnamesi, s.654-5.

kaza) 199, Gökçedağ ve Harmancıkta ise köy sayısı belirtilmemekle beraber 2 nahiye 199 köy vardır.⁶⁸

g-Pazarköy Kazası

1893-4 ile 1898-9 yılları arasında Pazarköy kazasının nahiyesi zikr edilmemekle beraber yalnız 23 köyü mevcuttur. 1899-1900 ile 1905-6 yılları arasında ise bu köy sayısı 18'e düşmüştür. 1906-7 yılında ise nahiye olarak zikr edilen Cedid'de 18, 1907-8'de 31, 1908-9 da 28, 1909 ve 1910 yıllarında ise bu mevcut nahiyede 28 köy bulunmaktadır.⁶⁹

B-Ertuğrul Sancağı

Ertuğrul sancağı 1888-9 yılında merkez kaza dahil 4 kaza, 11 nahiye ve 456 köyden müteşekkildir. Bu dağılım 1893-4 yılına kadar devam etmiştir. 1894-5 yılında ise yalnız köy sayısı 460'a yükselmiş ve bu mevcut durum 1898-9 yılına kadarda aynı kalmıştır. 1899-1900 yılında da 3 kaza, 11 nahiye ve 507 köy vardır. Bu tarihteki mevcut durumda 1906-7 yılına kadar aynıdır. 1907-8'de 3 kaza ve 11 nahiye olmakla birlikte köy sayısı 527'ye yükselmiştir. 1908-9 yılında yalnız merkez kazada belirtilen nahiye sayısı 5'dir. Köy sayısı ise 485 olarak zikr edilmektedir. 1909 ve 1910 yıllarında ise kaza sayısı yine 3 olmakla birlikte nahiye sayısı 10, köy sayısı ise yine 485'dir.⁷⁰

⁶⁸ 1306 devlet salnamesi, s.465; 1307 devlet salnamesi, s.525; 1308 devlet salnamesi, s.517; 1309 devlet salnamesi, s.545; 1310 devlet salnamesi, s.553; 1311 devlet salnamesi, s.585-6; 1312 devlet salnamesi, s.602; 1313 devlet salnamesi, s.634; 1314 devlet salnamesi, s.646; 1315 devlet salnamesi, s.402; 1316 devlet salnamesi, s.467; 1317 devlet salnamesi, s.453; 1318 devlet salnamesi, s.499; 1319 devlet salnamesi, s.549; 1320 devlet salnamesi, s.571; 1321 devlet salnamesi, s.623; 1322 devlet salnamesi, s.637; 1323 devlet salnamesi, s.706; 1324 devlet salnamesi, s.771; 1325 devlet salnamesi, s.766; 1326 devlet salnamesi, s.626; 1327 devlet salnamesi, s.637; 1328 devlet salnamesi, s.655.

⁶⁹ 1311 devlet salnamesi, s.584; 1312 devlet salnamesi, s.600-1; 1313 devlet salnamesi, s.632-3; 1314 devlet salnamesi, s.644-5; 1315 devlet salnamesi, s.402; 1316 devlet salnamesi, s.466; 1317 devlet salnamesi, s.452; 1318 devlet salnamesi, s.498; 1319 devlet salnamesi, s.248; 1320 devlet salnamesi, s.570; 1321 devlet salnamesi, s.622; 1322 devlet salnamesi, s.636; 1323 devlet salnamesi, s.706; 1324 devlet salnamesi, s.770; 1325 devlet salnamesi, s.766; 1326 devlet salnamesi, s.625; 1327 devlet salnamesi, s.636; 1328 devlet salnamesi, s.654.

⁷⁰ 1306 devlet salnamesi, s.466-7; 1307 devlet salnamesi, s.526-7; 1308 devlet salnamesi, s.518-9; 1309 devlet salnamesi, s.546-7; 1310 devlet salnamesi, s.554-6; 1311 devlet salnamesi, s.586-8; 1312 devlet salnamesi, s.602-4; 1313 devlet salnamesi, s.634-6; 1314 devlet salnamesi, s.646-8; 1315 devlet salnamesi, s.403-4; 1316 devlet salnamesi, s.468-9; 1317 devlet salnamesi, s.454-5; 1318 devlet salnamesi, s.500-1; 1319 devlet salnamesi, s.550-1; 1320 devlet salnamesi, s.582-3;

a-Merkez Kaza

1888-9 yılında Ertuğrul sancağının merkez kazasında nefsi-i Bilecik'e bağlı köy sayısı 23'dür. Diğer nahiyelerin adları ve köy dağılımları ise şöyledir; Köpli 10, Pazarcık 21, Yarhisar 26, Lefke 25, Gölpazarı 71 olmak üzere 5 nahiye ve 176 köy mevcuttur. Bu dağılım 1893-4 yılına kadar aynı kalmıştır. 1894-5 yılında ise nahiyeler aynıdır ancak merkez kazaya bağlı köy sayısı 23'den 32'ye çıkmıştır. Böylelikle bu tarihte köy sayısı 185'e yükselmiş ve bu mevcut durum 1898-9 yılına kadar devam etmiştir. 1899-1900 yılında 5 nahiye yine aynı olmasına rağmen köy dağılımında değişiklikler olmuş, merkez kazaya bağlı köy 32'den 24'e düşmüş, Pazarcık 21'den 23'e, Yarhisar 26'dan 31'e, Lefke 25'den 27'ye, Gölpazarı 71'den 73'e yükselerek toplam köy sayısı 188 olmuştur. Bu dağılım 1906-7 yılına kadar devam etmiş ancak 1907-8 yılında nahiyelerde bir değişiklik söz konusu olmamasına rağmen köy sayılarında nefsi-i Bilecik'de 24'den 25'e, Köpli'de 10'dan 11'e, Pazarcık'dan 23'den 25'e, Yarhisar'dan 31'den 32'ye yükselerek 193 olmuştur. 1908-9 yılında ise 5 nahiye 214 köy vardır. Bu köyler merkez kazaya bağlı 36, Gölpazarı'nda 71, Yarhisar'da 33, Lefke'de 29, Pazarcık'da 24, Köpli'de 11'dir. Bu idari dağılım 1909 ve 1910 yıllarında da aynıdır.

b-Söğüd Kazası

1888-9 ile 1898-9 yılları arasında Söğüd kazasında 3 nahiye ve 85 köy olup bu köyler nefsi-i Söğüd de 28, İnönü'de 13, Bozöyük'de 29, Mihalgazi'de ise 15 şeklinde dağılmıştır. 1899-1900 yılında mevcut sayılar aynıdır ancak köylerdeki dağılımlarda değişiklik olmuştur. Şöyle ki; nefsi-i Söğüd 33, İnönü 13, Bozöyük 27, Mihalgazi 12 olmak üzere 3 nahiye ve 85 köydür. Bu durum 1906-7 yılına kadar devam etmiştir. 1907-8'de ise mevcut değişim yalnız Mihalgazi'de ki köy sayısının 12'den 15'e yükselerek toplam köy sayısının 88 olmasıdır. 1908-9 yılında nahiyeler ve bunlara bağlı köyler zikr edilmemiş yalnız toplam köy sayısının 90 olduğu belirtilmiştir. 1909 yılında ise İnegöl, Bozöyük, Mihalgazi nahiyelerinin isimleri zikr

1323 devlet salnamesi, s.708-9; 1324 devlet salnamesi, s.772-3; 1325 devlet salnamesi, s.768-9; 1326 devlet salnamesi, s.627-8; 1327 devlet salnamesi, s.638-9; 1328 devlet salnamesi, s.656-7.

edilmiş ama bağlı olan köy sayıları belirtilmeden toplam köy sayısının yine 90 olduğu zikr edilmiştir. 1910 yılında ise durum aynıdır.⁷¹

c-İnegöl Kazası

1888-9 ile 1898-9 yılları arasında İnegöl kazasında 2 nahiye 105 köy olup bu köyler nefs-i İnegöl'de 65, Yenice'de 3, Domaniç'de 37 şeklinde dağılmıştır. 1899-1900 yılında ise nahiyeler aynı fakat köylerin dağılımı farklıdır. Şöyle ki; nefs-i İnegöl'de 79, Yenice'de 3, Domaniç'de 40 olmak üzere toplam 122 köy vardır. Bu mevcut dağılım 1906-7 yılına kadar aynı kalmaktadır. 1907-8 yılında merkez kazaya bağlı (nefs-i İnegöl) 88, Yenice 3, Domaniç 41 olmak üzere 122 olan köy sayısı 132'ye yükselmiştir. 1908-9 yılında nahiye ve köylerin dağılımı zikr edilmemekte yalnız toplam köy sayısı 131 olarak belirtilmektedir. 1909 yılında ise mevcut 2 nahyedeki köy dağılımı gösterilmemiş ancak merkeze bağlı 131 köy sayısı zikr edilmiştir. Bu dağılım 1910 yılında da aynıdır.⁷²

d-Yenişehir Kazası

1888-9 yılında Yenişehir kazasında 1 nahiye, 90 köy vardır. Bu köy sayısı merkez kazaya bağlı 50, İznik 40 şeklinde dağılımı yapılmıştır. Bu tarihteki mevcut dağılım 1892-3 yılına kadar aynıdır. 1893-4 yılında ise İznik'e bağlı köy sayısı 35'e düştüğünden toplam köy sayısı 85 olmuştur. 1898-9 yılına kadar da bu dağılım aynı kalmıştır. 1899-1900 yılında 1 nahiye 112 köy bulunmaktadır. Köylerin dağılımı nefs-i Yenişehirde 59, İznik'de 53 köy şeklindedir. 1906-7 yılına kadar bu durum aynı

⁷¹ 1306 devlet salnamesi, s.466-7; 1307 devlet salnamesi, s.526-7; 1308 devlet salnamesi, s.518-9; 1309 devlet salnamesi, s.546-7; 1310 devlet salnamesi, s.554-5; 1311 devlet salnamesi, s.586-7; 1312 devlet salnamesi, s.602-3; 1313 devlet salnamesi, s.634-5; 1314 devlet salnamesi, s.646-7; 1315 devlet salnamesi, s.403; 1316 devlet salnamesi, s.468; 1317 devlet salnamesi, s.454; 1318 devlet salnamesi, s.500; 1319 devlet salnamesi, s.550; 1320 devlet salnamesi, s.582; 1321 devlet salnamesi, s.624; 1322 devlet salnamesi, s.638; 1323 devlet salnamesi, s.708; 1324 devlet salnamesi, s.772; 1325 devlet salnamesi, s.768; 1326 devlet salnamesi, s.627; 1327 devlet salnamesi, s.638; 1328 devlet salnamesi, s.656.

⁷² 1306 devlet salnamesi, s.466-7; 1307 devlet salnamesi, s.527; 1308 devlet salnamesi, s.519; 1309 devlet salnamesi, s.547; 1310 devlet salnamesi, s.555; 1311 devlet salnamesi, s.587; 1312 devlet salnamesi, s.603; 1313 devlet salnamesi, s.235; 1314 devlet salnamesi, s.647; 1315 devlet salnamesi, s.403; 1316 devlet salnamesi, s.468; 1317 devlet salnamesi, s.454; 1318 devlet salnamesi, s.501; 1319 devlet salnamesi, s.551; 1320 devlet salnamesi, s.572; 1321 devlet salnamesi, s.624; 1322 devlet salnamesi, s.638; 1323 devlet salnamesi, s.708; 1324 devlet salnamesi, s.772; 1325 devlet salnamesi, s.768; 1326 devlet salnamesi, s.627; 1327 devlet salnamesi, s.639; 1328 devlet salnamesi, s.656.

kalmıştır. 1907-8 yılında Yenişehir kazasının 1 nahiyesi, 114 köyü vardır. Köylerden 60'ı nefsi Yenişehir'de , 54'ü de İznik nahiyesinde yer almaktadır.1908-9 yılında ise nahiye zikr edilmeden yalnız toplam 70 olan köy sayısı verilmiştir. 1909 ve 1910 yıllarında da mevcut durum aynıdır.⁷³

C-Kütahya Sancağı

Kütahya sancağı 1888-9 ile 1892-3 yılları arasında merkez kaza dahil Eskişehir, Uşak, Gödes, Simav olmak üzere 5 kaza, 11 nahiye ve 851 köyden oluşmaktadır. 1893-4 yılında 5 kaza, 12 nahiye 848 köy vardır. 1894-5 yılında kaza ve nahiye sayısı aynı olmakla birlikte köy sayısı 850'ye çıkmıştır. 1895-6'da yine 5 kaza 12 nahiye bulunmaktadır ve köy sayısı 951'e yükselmiştir. Bu dağılım 1898-9 yılına kadarda aynı kalmıştır. 1899-1900 yılında ise Kütahya sancağının 5 kazası, 13 nahiyesi ve 905 köyü bulunmaktadır. 1900-1 ile 1906-7 yılları arasında Kütahya sancağındaki mevcut idari dağılım 1899-1900 yılındakiyle aynıdır. 1907-8 yılında 5 kaza, 13 nahiye bulunmakla birlikte köy sayısı 983 olmuştur. 1908-9 yılında ise 5 kaza, 8 nahiye ve 969 köy zikr edilmektedir. Daha önce 13 olan nahiye sayısı bu tarihte yalnız merkez kazaya bağlı nahiyelerin gösterilmiş olmasıyla 8 olarak belirtilmiştir. 1909 ve 1910 yıllarında ise 5 kaza, 12 nahiye ve 1005 köy bulunmaktadır.

a-Merkez Kaza

1888-9 ile 1898-9 yılları arasında Kütahya sancağının merkez kazasının 8 nahiye ve 340 köyü vardır. Etrafşehir nahiyesinin 62, Altuntaş'ın 38, Gereki'nin 38, Virancık'ın 39, Gümüş'ün 43, Armudili'nin 24, Tavşanlı'nın 32, Eğrigöz nahiyesinin ise 64 köyü bulunmaktadır. Yalnız 1891-2 yılından itibaren Armudili nahiyesi, Gümüş nahiyesinin dışında Armudili Gümüş olarak zikr edilmeye başlanmıştır. 1899-1900 ile 1906-7 yılları arasında da Etrafşehir'de 72, Altuntaş'da 42, Gereki'de

⁷³ 1306 devlet salnamesi, s.467; 1307 devlet salnamesi, s.528; 1308 devlet salnamesi, s.520; 1309 devlet salnamesi, s.548; 1310 devlet salnamesi, s.556; 1311 devlet salnamesi, s.588; 1312 devlet salnamesi, s.604; 1313 devlet salnamesi, s.636; 1314 devlet salnamesi, s.648; 1315 devlet salnamesi, s.404; 1316 devlet salnamesi, s.469; 1317 devlet salnamesi, s.455; 1318 devlet salnamesi, s.501; 1319 devlet salnamesi, s.551; 1320 devlet salnamesi, s.573; 1321 devlet salnamesi, s.625; 1322 devlet salnamesi, s.639; 1323 devlet salnamesi, s.709; 1324 devlet salnamesi, s.773; 1325 devlet salnamesi, s.769; 1326 devlet salnamesi, s.628; 1327 devlet salnamesi, s.639; 1328 devlet salnamesi, s.656.

41, Virancık'da 38, Gümüş'de 59, Armudili Gümüş'de 32, Tavşanlı'da 31, Eğrigöz'de 58 olmak üzere toplam 8 nahiyeye ve 373 köy vardır. 1907-8 yılında Gümüş nahiyesini dışında diğer mevcut 7 nahiyede birer köy arttığından toplam köy sayısı 380 olmuştur. 1908-9 yılında ise 8 nahiyeye ve 381 köy bulunmaktaydı. 1909-0 ve 1910 yıllarında da Gümüş ve Armudili'nin tek bir nahiyeye olarak zikr edilip, Etrafşehir'in belirtilmemesiyle 6 nahiyeye ve 381 köy kalmıştır.

b-Eskişehir Kazası

1888-9 ile 1892-3 yılları arasında Eskişehir kazasının nahiyeleri zikr edilmemekle beraber 152 köy mevcuttur. 1893-4 ile 1898-9 yılları arasında ise Eskişehir kazasının 1 nahiyeye 152 köyü vardır. Nefs-i Eskişehir'in 112, Seyidgazi nahiyesinin ise 40 köyü bulunmaktadır. 1899-00 ile 1906-7 yılları arasında ise 1 nahiyeye ve 169 köy bulunmaktadır. Bu köylerden 116'sı nefsi Eskişehir'de, 53'ü de Seyidgazi'de yer almaktadır. 1907-8 yılında nefsi Eskişehir'de 159, Seyidgazi'de 58 olmak üzere toplam 1 nahiyeye 217 köy vardır. 1908-8 yılında nahiyeye zikr edilmemekle beraber yalnız köy sayısı olan 212 sayısı belirtilmiştir. 1909-0 ve 1910 tarihlerinde de 1 nahiyeye ve 212 köy bulunmaktadır. Ancak bunların dağılımı yalnız nefsi Eskişehir'de 212 olarak zikr edilmekte, Seyidgazi'de ise belirtilmemektedir.

c-Uşak Kazası

Uşak kazasının 1888-9 ile 1898-9 yılları arasında 2 nahiyesi ve 158 köyü bulunmaktadır. Nefs-i Uşak'ın 111, Banaz'ın 38, Göbek nahiyesinin ise 9 köyü vardır. 1899-1900 ile 1906-7 yılları arasında kazada toplam 2 nahiyeye ve 153 köy vardır. Köylerden 112'si nefsi Uşak'da, 34'ü Banaz'da, 7'si de Göbek nahiyesinde yer almaktadır. 1907-8 yılında ise 2 nahiyeye ve 165 köy bulunmaktadır. Nefs-i Uşak'da 118, Banaz'da 38, Göbek'de 9 köy vardır. 1908-9 yılında yalnız toplam köy sayısı verildiğinden bu sayı 164 olarak zikr edilmektedir. 1909 ve 1910 yıllarında Karahallu adıyla ifade edilen yeni bir nahiyenin ilave olunmasıyla nahiyeye sayısı 3'e çıkmıştır. Mevcut 164 köyde merkez nahiyeye olan nefsi Uşak'da belirtilmiştir.⁷⁴

⁷⁴ 1306 devlet salnamesi, s.468; 1307 devlet salnamesi, s.529; 1308 devlet salnamesi, s.521; 1310 devlet salnamesi, s.557; 1311 devlet salnamesi, s.589; 1312 devlet salnamesi, s.605-6; 1313 devlet salnamesi, s.605-6; 1314 devlet salnamesi, s.649-0; 1315 devlet salnamesi, s.404-5; 1316 devlet

d-Gödes Kazası

1888-9 ile 1898-9 yılları arasında Gödes kazasında nahiye zikr edilmemekte yalnız 76 köyün olduğu belirtilmektedir. 1899-1900 ile 1906-7 yılları arasında ise 1 nahiye 87 köy vardır. Nefs-i Gödes'in 84, Şabhane nahiyesinin ise 3 köyü bulunmaktadır. 1907-8 yılında Gödes kazasında 1 nahiye 96 köy yer almaktadır. Köylerden 92'si nefsi-i Gödes'e, 4'ü de Şabhane nahiyesindedir. 1908-9 yılında zikr edilen köy sayısı 88'dir. 1909 ve 1910 yıllarında kazada 1 nahiye 124 köy vardır. Bunların dağılımı nefsi-i Gödes de 124 'dür. Şabhane ise nahiye olarak zikr edilmesine rağmen köy sayısı belirtilmemiştir.

e-Simav Kazası

Simav kazasının 1888-9 ile 1893-4 yılları arasında 1 nahiyesi ve 125 köyü bulunmaktadır. Nefs-i Simav da 125 köy zikr edilmiş, kazanın nahiyesi olan Dağardı da ise mevcut köy sayısı yazılmamıştır. 1894-5 tarihli devlet salnamesinde toplama hatası yapılarak köy adedini 225 yazacağı yerde 125 olarak belirtmiştir. Diğer yıllarda yani 1895-6 ile 1898-9 yılları arasındaki köy sayısı 225'dir ve nahiye sayısı yine 1'dir. Bunun dağılımı ise Nefs-i Simav'da 125, Dağardı nahiyesinde 100'dür. 1899-1900 ile 1906-7 yılları arasında ise burada 123 köy kalmıştır. Bunun 74'ü nefsi-i Simav'da ve 49'u da Dağardı nahiyesindedir. 1907-8 ve 1908-9 tarihlerinde bu kazada yine 1 nahiye ve 124 köy bulunmaktadır. Bu köylerden 75'i nefsi-i Simav'da, 49'u da Dağardı nahiyesinde yer almaktadır. 1909 ve 1910 yıllarında da Dağardı nahiyesinde köy sayısı zikr edilmemekte birlikte, nefsi-i Simav'da 124 köyün olduğu belirtilmektedir.⁷⁵

salnamesi, s.469-0; 1317 devlet salnamesi, s.655-6; 1318 devlet salnamesi, s.502; 1319 devlet salnamesi, s.552; 1320 devlet salnamesi, s.574;1321 devlet salnamesi, s.626; 1322 devlet salnamesi, s.640; 1323 devlet salnamesi, s.710; 1324 devlet salnamesi, s.774; 1325 devlet salnamesi, s.770; 1326 devlet salnamesi, s.628; 1327 devlet salnamesi, s.640-1; 1328 devlet salnamesi, s.658-9.

⁷⁵ 1306 devlet salnamesi, s.469; 1307 devlet salnamesi, s.530; 1308 devlet salnamesi, s.522; 1309 devlet salnamesi, s.550; 1310 devlet salnamesi, s.558; 1311 devlet salnamesi, s.590; 1312 devlet salnamesi, s.606; 1313 devlet salnamesi, s.638; 1314 devlet salnamesi, s.650; 1315 devlet salnamesi, s.405; 1316 devlet salnamesi, s.470-1; 1317 devlet salnamesi, s.456; 1318 devlet salnamesi, s.502-3; 1319 devlet salnamesi, s.552-3; 1320 devlet salnamesi, s.574; 1321 devlet salnamesi, s.626; 1322 devlet salnamesi, s.640; 1323 devlet salnamesi, s.710; 1324 devlet salnamesi, s.774; 1325 devlet salnamesi, s.770; 1326 devlet salnamesi, s.629; 1327 devlet salnamesi, s.642; 1328 devlet salnamesi, s.659-0.

D-Karahisar-ı Sahip Sancağı

Karahisar-ı Sahip sancağı 1888-9 ile 1893-4 yılları arasında merkez kaza dahil 4 kaza, 5 nahiye ve 437 köy; 1894-5 ile 1898-9 yılları arasında ise 4 kaza, 6 nahiye ve 437 köy; 1899-1900 yılında 4 kaza, 7 nahiye ve 499 köy vardır ve bu mevcut idari durum 1907-8 yılına kadar devam etmektedir. 1908-9 ve 1909 tarihli devlet salnamelerinde ise bu sancağa ait bilgiler sayfa eksikliğinden dolayı zikr edilmemiştir. 1910 yılında ise 5 kaza, 6 nahiye ve 572 köy mevcuttur.

1888-9 ile 1909 yılları arasında bu sancakta Bolvadin, Sandıklı ve Aziziye kazaları vardır. 1910 yılında Sandıklı kazasına bağlı Geyikler nahiyesinin kaza olmasıyla 3 olan kaza sayısı 4'e yükselmiştir.

a-Merkez Kaza

1888-9 ile 1892-3 yılları arasında merkez kazanın nahiyesi zikr edilmemekle birlikte yalnız 138 köyü mevcuttur. 1893-4 ile 1898-9 yılları arasında ise Şuhud nahiyesine bağlı 138 köy bulunmaktadır. 1899-1900 ile 1906-7 yılları arasında da kazada 2 nahiye ve 154 köy yer almaktadır. Köylerden 84'ü nefs-i Karahisar-ı Sahip'e, 38'i Şuhud'a, 32'si de Sencanlı nahiyesine bağlıdır. 1907-8 yılında ise nefs-i Karahisar-ı Sahip'de 81, Şuhud'da 38, Sencanlı'da 34 olmak üzere köy sayısı 153'e düşmüştür. 1908-9 yılında merkez kazaya yine 153 köy bağlıdır. 1909 ve 1910 yıllarında da Şuhud ve Sencanlı nahiyeleri zikr edilmelerine rağmen mevcut 153 köy merkez kaza olan nefs-i Karahisar-ı Sahip'e bağlıdır.

b-Bolvadin Kazası

Bolvadin kazasının 1888-9 ile 1898-9 yılları arasında Nefs-i Bolvadin'de 16, Ishaklu'da 13 olmak üzere 1 nahiyesi 29 köyü bulunmaktadır. 1899-1900 ile 1906-7 yılları arasında ise yine bir nahiye vardır ancak köylerin dağılımında şu şekilde bir değişiklik zikr edilmektedir. Nefs-i Bolvadin'de 23, Ishaklu'da 15 köy bulunduğundan toplam köy sayısı 38'e yükselmiştir. 1907-8 yılında 35 köy kalmıştır. Bunun 20'si nefs-i Bolvadin'e ve 15'i de Ishaklu nahiyesindedir. 1908-9 tarihli salnamedeki idari dağılımda bir önceki devlet salnamesiyle aynıdır. 1909 ve 1910 yıllarında bu kazaya Çay nahiyesinin de bağlanmasıyla mevcut nahiye sayısı 2

olmuştur. Bu tarihlerde Çay ve Ishaklu nahiyelerinin köyü bulunmamakta, mevcut 38 köy ise nefis-i Bolvadin'e bağlı görülmektedir⁷⁶

c-Sandıklı Kazası

1888-9 ile 1894-5 yılları arasında Sandıklı kazasının 3 nahiyesi ve 215 köyü vardır. Bu kazanın nefis-i Sandıklı'da 74, Şeyhlü nahiyesinde 56, Geyikler nahiyesinde 52 ve Dazkırı nahiyesinde ise 33 köyü bulunmaktadır. 1895-6 ile 1898-9 yılları arasında yine 3 nahije vardır ancak Şeyhlü nahiyesinden 10 köyün ayrılmasıyla köy sayısı 205'e düşmüştür. Sandıklı kazasının 1899-1900 ile 1906-7 yılları arasında ise, nefis-i Sandıklı da 82, Şeyhlü'de 53, Geyiklerde 58, Dazkırı'da 44 olmak üzere toplam 3 nahiyesi 237 köyü yer almaktadır. 1907-8 yılında nefis-i Sandıklı'da 90, Şeyhlü'de 58, Geyiklerde 63, Dazkırı'da 49 köy vardır. Böylelikle nahije sayısında değişiklik olmadan mevcut köy sayısı 260'a yükselmiştir. 1908-9 ve 1909 yıllarında kazadaki idari durum da bir önceki yıldaki gibidir. 1910 yılında Geyikler ve Dazkırı nahiyelerinin müstakil kaza olmasıyla Sandıklı kazasında 1 nahije 148 köy kalmıştır. Bu mevcut köy sayısı da nefis-i Sandıklı'ya bağlı görülmektedir. Şeyhlü nahiyesine ise bağlı köy yoktur.⁷⁷

d-Aziziye Kazası

Aziziye kazasının 1888-9 ile 1898-9 yılları arasında 1 nahiyesi ve 55 köyü vardır. Nefis-i Aziziye'de 43, Hanbarçin nahiyesinde 12 köyü bulunmaktadır. 1899-1900 ile 1907-8 yılları arasında da nefis-i Aziziye'de 48, Hanbarçin'de 22 olmak

⁷⁶ 1306 devlet salnamesi, s.469-471; 1307 devlet salnamesi, s.530-532; 1308 devlet salnamesi, s.522-4; 1309 devlet salnamesi, s.550-2; 1310 devlet salnamesi, s.558-0; 1311 devlet salnamesi, s.590-2; 1312 devlet salnamesi, s.606-8; 1313 devlet salnamesi, s.638-0; 1314 devlet salnamesi, s.650-2; 1315 devlet salnamesi, s.405-6; 1316 devlet salnamesi, s.471-2; 1317 devlet salnamesi, s.4457-9; 1318 devlet salnamesi, s.503-4; 1319 devlet salnamesi, s.553-4; 1320 devlet salnamesi, s.575-6; 1321 devlet salnamesi, s.627-8; 1322 devlet salnamesi, s.641-2; 1323 devlet salnamesi, s.711-2; 1324 devlet salnamesi, s.775-6; 1325 devlet salnamesi, s.771-2; 1326 devlet salnamesi, s.629; 1327 devlet salnamesi, s.642-4; 1328 devlet salnamesi, s.660-2.

⁷⁷ 1306 devlet salnamesi, s.470; 1307 devlet salnamesi, s.531; 1308 devlet salnamesi, s.523; 1309 devlet salnamesi, s.551; 1310 devlet salnamesi, s.559; 1311 devlet salnamesi, s.591; 1312 devlet salnamesi, s.607-8; 1313 devlet salnamesi, s.639-0; 1314 devlet salnamesi, s.651-2; 1315 devlet salnamesi, s.406; 1316 devlet salnamesi, s.471; 1317 devlet salnamesi, s.458; 1318 devlet salnamesi, s.504; 1319 devlet salnamesi, s.554; 1320 devlet salnamesi, s.575-6; 1321 devlet salnamesi, s.628; 1322 devlet salnamesi, s.641-2; 1323 devlet salnamesi, s.711-2; 1324 devlet salnamesi, s.775-6; 1325 devlet salnamesi, s.772; 1326 devlet salnamesi, s.427; 1327 devlet salnamesi, s.644; 1328 devlet salnamesi, s.661.

üzere 1 nahiye 70 köyü mevcuttur. 1908-9 ile 1910 yılları arasında kazadaki idari dağılım 1907-8 yılındakiyle aynıdır. 1910 yılında ise Hanbarçin'de köy sayısı belirtilmediğinden mevcut 144 köy nefsi-i Aziziye bağlı görünmektedir.⁷⁸

e-Geyikler Kazası

1910 yılında daha önceki tarihlerde Sandıklı kazasına bağlı olan Geyikler nahiyesi kaza olmuştur. Bu sebeple 1910 yılında Geyikler kazasında Dinar merkez nahiyesinde 89 köy vardır.⁷⁹

E-Karesi Sancağı

Hüdavendigâr vilayetinin son sancağı olan Karesi sancağından 1888-9 ile 1889-0 yıllarında defter alınamadığından yalnız memurin-i esamisi umumi kaydından ishirc edilmiştir. Bu yıllarda yalnız bu sancağa bağlı olan Ayvalık, Erdek, Edremid, Sundırgı, Bigadiç, Kemer-i Edremid, Bandırma ve Gönen kazalarının isimleri zikr edilmiştir. 1890-1 yılında Karesi sancağına bağlı merkez kaza dahil 9 kaza, 14 nahiye 904 köy bulunmaktadır. 1891-2 ve 1892-3 yıllarında 9 kaza, 13 nahiye ve 877 köy kazada yer almaktadır. Ancak bu tarihli salnamede toplamlarda yanlışlık yapılarak 14 nahiye 904 köy yazılmıştır. 1893-4 ile 1896-7 yılları arasında 9 kaza, 13 nahiye ve 953 köy vardır yalnız 1893-4 yılında toplam köy sayısı salnamede yanlışlıkla 904 olarak zikr edilmiştir. Ayrıca 1896-7 yılından itibaren Kemer-i Edremit nahiyesinin ismi yerine Burhaniye ismi zikr edilmeye başlanmıştır. 1897-8 ve 1898-9 yılında 9 kaza , 13 nahiye ve 963 köy vardır. Ancak bu yıllardaki devlet salnamelerinde yine toplama hatası yapılarak köy adedini 963 yazacağı yerde 953 olarak belirtmişlerdir. 1899-1900 yılında Karesi Sancağına Balya adlı yeni bir kazanında ilave olunmasıyla 10 kaza , 13 nahiye , 882 köy vardır. 1900-1901 yılında ise 10 kaza , 12 nahiye ve 881 köy bulunmaktadır. 1901-2 yılında 10 kaza , 12 nahiye , 926 köy ; 1902-3

⁷⁸ 1306 devlet salnamesi, s.471; 1307 devlet salnamesi, s.532; 1308 devlet salnamesi, s.524; 13089 devlet salnamesi, s.552; 1310 devlet salnamesi, s.1311 devlet salnamesi, s.592; 1312 devlet salnamesi, s.608; 1313 devlet salnamesi, s.640; 1314 devlet salnamesi, s.652; 1315 devlet salnamesi, s.406; 1316 devlet salnamesi, s.472; 1317 devlet salnamesi, s.458; 1318 devlet salnamesi, s.504; 1319 devlet salnamesi, s.554; 1320 devlet salnamesi, s.576; 1321 devlet salnamesi, s.628; 1322 devlet salnamesi, s.642; 1323 devlet salnamesi, s.712; 1324 devlet salnamesi, s.776; 1325 devlet salnamesi, s.772; 1326 devlet salnamesi, s.428; 1327 devlet salnamesi, s.575; 1328 devlet salnamesi, s.662.

⁷⁹ 1328 devlet salnamesi, s.661-2.

yılında 10 kaza, 12 nahiye 826 köy; 1903-4 yılında Bigadiç kazasının müstakil olmasıyla 9 kaza , 13 nahiye , 774 köyü vardır. Ancak 1902-1903 tarihli devlet salnamesi toplamda 13 nahiye , 911 köy olarak yanlışlıkla göstermiştir. Yine 1903-4 tarihli salnamede yine toplama hatası yaparak nahiye ve köy adedini 14 nahiye ve 911 köy olarak belirtmiştir. 1904-5 ile 1906-7 yılları arasında Karesi sancağında 9 kaza , 13 nahiye ve 874 köy bulunmaktadır. 1907-8 yılında ise 9 kaza , 12 nahiye, 916 köy vardır. Bu tarihte müstakil olan Bigadiç kazası merkez kazaya bağlanıp nahiye olarak zikr edilmektedir. 1908-9 ile 1910 yılları arasında Karesi sancağı müstakil olduğundan bu sancak hakkında bilgiler müstakil sancaklar başlığında zikr edilecektir. ⁸¹

a-Merkez Kaza

1888-9 ile 1889-1890 yıllarında Karesi sancağının merkez kazasının defteri alınamadığından dolayı nahiye ve köy sayıları belirtilmemektedir. Ancak muhtemelen 1890-1 tarihli salnamede zikr edildiği gibidir. 1890-1 yılında 6 nahiye, 423 köy bulunmaktadır. Bunlar merkez nahiyede 102, Balya nahiyesinde 85, İvrindi nahiyesinde 67, Giresun nahiyesinde 24, Kepsut nahiyesinde 75, Fart nahiyesinde 31, Bolat nahiyesinde ise 39 köy şeklinde dağılmıştır. Bu mevcut idari durum 1898-9 yılına kadar aynen devam etmiştir. 1899-1900 yılında ise köy sayısı aynı olmasına rağmen nahiyelere dağılımın da bir takım değişiklikler vardır. Şöyle ki ; Karesi sancağının bu tarihten itibaren merkez nahiyesi olan nefsi Balıkesir'de 109, Balya'da 86, İvrindi'de 65, Giresun'da 18, Kepsut'da 76, Fart'da 29, Balat'da 40 köy bulunmaktadır. 1900-1 ile 1906-7 yılları arasında Balya nahiyesinin kazadan ayrılmasıyla, merkez kazada nahiye ve köy sayısı zikr edilmemiş, nefsi Balıkesir'de 109, İvrindi'de 65, Giresun'da 18, Kepsut'da 76, Fart'da 29, Balat'da 40 olmak üzere 5 nahiye, 337 köy kalmıştır. 1907-8 yılında İvrindi nahiyesi kazadan ayrılmış, daha

⁸¹ 1306 devlet salnamesi, s.471-473 ;1307 devlet salnamesi , s.532-534 ; 1308 devlet salnamesi ,s.424-426 ; 1309 devlet salnamesi, s.553-555 ; 1310 devlet salnamesi, s.561-563 ; 1311 devlet salnamesi, s.594-596 ; 1312 devlet salnamesi,s.611-613 ; 1313 devlet salnamesi, s.641-643 ; 1314 devlet salnamesi,s.653-656 ; 1315 devlet salnamesi , s.406-409 ; 1316 devlet salnamesi,s.473-475 ; 1317 devlet salnamesi,s.459-461; 1318 devlet salnamesi, s.506-508 ; 1319 devlet salnamesi, s.555-557; 1320 devlet salnamesi,s.576-578 ; 1321 devlet salnamesi, s.629-631;1322 devlet salnamesi, s.643-645;1323 devlet salnamesi, s.713-715;1324 devlet salnamesi, s.777-779; 1325 devlet salnamesi,s.773-775

önce kaza olan Bigadiç ise bu yıldan itibaren merkez kazaya bağlanan nahiye olarak zikr edilmeye başlanmıştır. Böylelikle bu tarihte , nefs-i Balıkesir’de 113, Bigadiç’te, 52, Giresun’da 18, Kepsut’da 76 , Fart’da 29, Balat’da 40 köy bulunarak toplam 5 nahiye 328 köy vardır.

b-Ayvalık Kazası

1888-9 ile 1889-1890 yıllarında defter alınmadığından Ayvalık kazasının nahiye ve köyleri hakkında bilgi mevcut değildir. 1890-1 yılında ise bu kazaya bağlı 1 köy vardır. 1891-2 ile 1898-9 yılları arasında ise 41 köy, 1899-1900 ile 1907-8 yılları arasında da 1 köy bulunmaktadır. Ancak bu tarihlerde , Ayvalık kazasına bağlı nahiye zikr edilmemektedir.

c-Kemer-i Edremit Kazası

Kemer-i Edremit kazası 1890-1 ile 1898-9 yılları arasında 41 köyden oluşmaktadır. 1896-7 yılından itibaren bu kaza Burhaniye ismini almaktadır. 1899-1900 yılı ile 1902-3 yılları arasında bu kazaya bağlı 10 köy vardır. 1903-4 ile 1906-7 yılları arasında ise 1 nahiye , 71 köy bulunmaktadır. Bu Emrudabad nahiyesinde 71 köy olarak zikr edilmiştir. 1907-1908 yılında köy sayısı 55’e inmiş, nahiye ismi ve sayısında ise hiçbir değişiklik olmamıştır.⁸²

d-Edremit Kazası

1890-1 yılında Edremit kazasında 2 nahiye , 123 köy vardır. Merkez kaza (Nefs-i Edremit) da 47 köy , Emrudabad nahiyesinde 24, Avinye nahiyesinde ise 52 köy bulunmaktadır. Bu mevcut idari durum 1898-9 yılına kadar devam etmektedir. 1899-1900 ile 1902-3 yılları arasında , nefs-i Edremit’de 51 , Emrudabad’da 61, Avinye’de 52 olmak üzere 164 köy vardır. Ancak 1899-1900 ile 1900-1 yıllarında toplama hatası yapılarak 164 yerine 119 yazılmıştır. 1903-4 yılından itibaren Emrudabad nahiyesi , Edremit kazasından ayrılarak Burhaniye (Kemer-i Edremit)

⁸² 1306 devlet salnamesi, s.471-472; 1307 devlet salnamesi, s.532-533; 1308 devlet salnamesi, s.525; 1309 devlet salnamesi,s.553; 1310 devlet salnamesi, s.561; 1311 devlet salnamesi,s.593 ;1312 devlet salnamesi, s.609; 1313 devlet salnamesi, s.641 ; 1314 devlet salnamesi, s.653; 1315 devlet salnamesi, s.406-407; 1316 devlet salnamesi, 473; 1317 devlet salnamesi, 459; 1318devlet salnamesi , 505 ; 1319 devlet salnamesi, 555; 1320 devlet salnamesi, s.577; 1321 devlet salnamesi, s.629; 1322 devlet salnamesi, s.643; 1323 devlet salnamesi, s.713; 1324 devlet salnamesi, s.777; 1325 devlet salnamesi, s.773

kazasına geçmiştir. Bu sebeple 1903-4 ile 1906-7 yılları arasında Edremit kazasında 1 nahiye, 103 köy kalmıştır. Bu, nefsi Edremit’de 51, Avinye nahiyesinde ise 52 köy şeklinde dağılmıştır. 1907-8 yılında ise, nefsi Edremit’de 51, Avinye nahiyesinde 51 olmak üzere 1 nahiye, 102 köy vardır.

e-Erdek Kazası

Erdek kazasının 1888-9 ile 1889-1890 yıllarında, nahiye ve köy adedi kesin olarak verilmemişse de salnamede isimleri zikr edildiği üzere, nefsi Erdek’de 9 köy mevcuttur. Diğer nahiyelerin ise yalnız isimleri belirtilmiştir. Bu nahiyeler, Marmara, Paşalimanı, Kapudağ şeklinde 3 tanedir. 1890-1 ile 1893-4 yılları arasında 3 nahiye, 34 köy vardır. Bunlar, merkez kaza (nahiye)’ya 5, Kapudağ nahiyesine 12, Paşalimanı nahiyesine 9, Marmara nahiyesine ise 8 köy şeklinde dağılmıştır. 1893-4 ile 1898-9 yılları arasında ise Marmara nahiyesine 10 köyün daha ilave edilmesiyle mevcut köy sayısı 44’e yükselmiş, diğer nahiyelerde ise hiçbir değişiklik olmamıştır. 1899-1900 ile 1902-3 yılları arasında da nefsi Erdek’te 10, Kapudağ’da 5, Paşalimanın da 7, Marmara’da 5 köy olmak üzere , Erdek kazasında bu tarihlerde 3 nahiye, 27 köy bulunmaktadır. 1903-4 yılında daha önce bu kazaya bağlı olan Kapudağ nahiyesi Bandırma kazasına dahil olmuş , bu kazada ki yani Bandırma kazasında ki Aydıncık nahiyesi de Erdek kazasına geçmiştir. Böylelikle 1903-4 ile 1907-8 yılları arasında nefsi Erdek ‘de 10, Aydıncık’da 24, Paşalimanın’da 7, Marmara’da 5 köy vardır, yani bu tarihlerde 3 nahiye, 46 köy mevcuttur.

f-Sındırgı Kazası

Sındırgı kazasında 1890-1 ile 1898-9 yılları arasında 67 köy, 1899-1900 ile 1902-3 yılları arasında ise 71 köy vardır. 1903-4 yılından itibaren 1906-7 yılına kadar salnameler 1 nahiye, 71 köy olarak zikr etmelerine rağmen, nahiyenin ismi belirtilmemiştir. 1907-8 yılında yalnız köy adedi olan 71 bulunmaktadır.⁸³

⁸³ 1306 devlet salnamesi, s.473;1307 devlet salnamesi, s.532-533 ;1308 devlet salnamesi, s.525-527; 1309 devlet salnamesi, s.554-555 ; 1310 devlet salnamesi, s.562-563;1311 devlet salnamesi, s.593-594 ;1312 devlet salnamesi, s:610-611;1313 devlet salnamesi, s.642-643;1314 devlet salnamesi, s.654-655;1315 devlet salnamesi, s.407-408 ; 1316 devlet salnamesi, s.473-475 ; 1317 devlet salnamesi, s.459-461 ;1318 devlet salnamesi, s.506-508 ; 1319 devlet salnamesi, s.555-557;1320 devlet salnamesi, s.577-578 ; 1321 devlet salnamesi, s.629-930 ; 1322 devlet salnamesi,

g-Bigadiç Kazası

Bigadiç kazasında 1890-1 ile 1896-7 yılları arasında merkez nahiyede 51 köy , 1897-8 ve 1898-9 yıllarında 61 köy, 1899-1900 ile 1902-3 yılları arasında ise 52 köy bulunmaktadır. 1903-4 yılından itibaren ise Bigadiç kazası müstakil olmuştur. Bu kaza ile bilgiler daha sonraki sayfalarda müstakil sancaklar başlığı altında incelenecektir.

h-Bandırma Kazası

1890-1 yılında Bandırma kazasının 3 nahiye ve 90 köyü vardır. Merkez nahiyenin 3, Aydıncık'ın 23, Manyas'ın 63, Emirali 'nin 1 köyü bulunmaktadır. 1891-2 ile 1898-9 yılları arasında Emrali nahiyesinin kazadan ayrılmasıyla, Bandırma kazasında 2 nahiye, 89 köy kalmıştır. Diğer nahiye ve köy sayılarında ise bir değişiklik olmamıştır. 1899-1900 ile 1902-3 yılları arasında bu kazada 102 köy ile beraber 2 nahiye bulunmaktadır. 11 köy nefsi Bandırma , 23 köy Aydıncık ve 68 köy Manyas nahiyesindedir. 1903-4 ile 1906-7 yılları arasında 3 nahiye, 83 köy vardır. Bu tarihlerde Aydıncık nahiyesinin yerine Kapudağ nahiyesi bu kazaya bağlanmıştır. Böylelikle nefsi Bandırma'ya 11, Kapudağ'a 4 , Manyas'a 68 köy bağlıdır. 1907-8 yılında ise Manyas nahiyesindeki köy sayısının 65'e inmesiyle mevcut köy sayısı toplam 80 olmuş, nahiyelerde ise bir değişiklik olmamıştır.

ı-Gönen Kazası

Gönen kazasında 1890-1 ile 1898-9 yılları arasında merkez kazada (nahiyede) 73 köy bulunmaktadır. 1899-1900 ile 1906-7 yılları arasında ise bu mevcut sayı 76'ya yükselmiştir. 1907-8 yılında ise merkez kazasında 75 köy mevcuttur. 75 köy vardır.⁸⁴

s.643-644 ; 1323 devlet salnamesi, s.713-714; 1324 devlet salnamesi, s.777-778; 1325 devlet salnamesi, s.773-774

⁸⁴ 1306 devlet salnamesi, s.472-473 ;1307 devlet salnamesi, s.533-534;1308 devlet salnamesi, s.526-527; 1309 devlet salnamesi,s.554-555; 1310 devlet salnamesi, s.562-563 ;1311 devlet salnamesi, s.595; 1312 devlet salnamesi, s.611;1313 devlet salnamesi, s.643; 1314 devlet salnamesi, s.655; 1315 devlet salnamesi, s.408; 1316 devlet salnamesi, s.474; 1317 devlet salnamesi, s.460; 1318 devlet salnamesi, s.506; 1319 devlet salnamesi, s.556-557; 1320 devlet salnamesi, s.578; 1321 devlet salnamesi, s.630; 1322 devlet salnamesi, s.644; 1323 devlet salnamesi, s.714; 1324 devlet salnamesi, s.778; 1325 devlet salnamesi, s.775

i-Balya Kazası

1899-1900 yılında Karesi sancağına Balya adlı yeni bir kaza bağlanmıştır. 1899-1900 yılında, bu kazanın köy ve nahiyeleri hakkında hiçbir bilgi zikr edilmemiştir. 1900-1 ve 1906-7 yılları arasında 86 köy, 1907-8 yılında ise 108 köy Balya kazası merkez nahiyeye bağlıdır.⁸⁵

⁸⁵ 1317 devlet salnamesi, s.461; 1318 devlet salnamesi, s.507; 1319 devlet salnamesi, s.557; 1320 devlet salnamesi, s.578; 1321 devlet salnamesi, s.631; 1322 devlet salnamesi, s.645; 1323 devlet salnamesi, s.715; 1324 devlet salnamesi, s.779; 1325 devlet salnamesi, s.775

IV.BÖLÜM

BOZOK VİLAYETİ

Vilayetlerin idari taksimatında bize yardımcı olan devlet salnameleri 1306h/1888-9 yılına kadar karışık bir şekilde ifade edildiğinden dolayı bu tarihe kadar tek bir başlık altında ele alınmıştır. 1306h/1888-9 yılından itibaren ise idari taksimat detaylı olarak ifade edilmektedir. Bozok eyaleti 1272h/1855-6 ile 1277h/1860-1 yılları arasında Kayseriye, Bozok, Ankara ve Kengiri olmak üzere 4 sancaktan oluşmuştur. Bu tarihte eyalette toplam 69 kaza bulunmaktadır. 7 kazalı Kayseriye sancağında Kayseriye, nahiye-i Sarıoğlan, nahiye-i Karahisar Develu, Develu, İncesu ile nahiye-i Kozanlı, Zamantı, Nahiye-i Köstere kazaları; 11 kazalı Bozok sancağında Yozgat, Kızılkocalar, Akdağ ile Madenciyan, Boğazlıyan, Karahisar-ı Behramşah ile Kabile-i Çepni ve İhsan haneleri, Surgın-ı Bozok, Selmanlu ile Avcılar, Süleymanlu, Hüseyinabad, Aşiret-i Mamalu, Cebel-i Kozan Şarki Kaymakamlığı kazaları¹; 33 kazalı Ankara sancağında Ankara, nahiye-i Kasaba-i Zir, nahiye-i Kasaba-i Bala, nahiye-i Konrı ile Cısr-i Çaşnigir, Sungırlı (nam-ı diğer Budaközü), Denek-i Keskini (nam-ı diğer Maden), Çubukabad, Murtaziabad ile nahiye-i Istanoz, Yorgan-ı Ankara, Yabanabad ile nahiye-i Berçin, Şorba ile nahiye-i Semerözü, Günyüzü, Beypazarı, Kori-pazar -ı Nallu, Ayaş ile nahiye-i Gödel ve Yenice-i Güney , Kalacık-i Keskin, Haymanateyn, Aşiret-i Tabanlı ve Bozulus, nahiye-i Mihaliçcik, Akköprü (nam-ı diğer Kori-i Hümayun), Sifrihisar, aşiret-i Yenili Kaymakamlığı, Karahisar-ı Nallu, Aşiret-i Cihanbeyli Kaymakamlığı, Şeyhanlu, Mikailü, Gil, Sencanlı, Atmaatlu, Mor-atlu, Türkanlu, Zivelü, Cemyatlu kazaları; 18 kazalı Kengiri sancağında, Kengiri, Şabanözü, nahiye-i Karıpazarı, Milan, nahiye-i Korıpazarı, Çerkeş Güney, nahiye-i Boğaz, Karacaviran, Koçhisar, Biçurova, Koşanlı, Tosya, Ögiz, Kargı, Toht, Kalacık, Nallu Aşireti, İnallu-Ballu kazaları bulunmaktadır.²1278h/1861-2 tarihinde Kayseriye sancağına

¹ 1272 devlet salnamesi, s.92-3; 1273 devlet salnamesi, s.98-9; 1274 devlet salnamesi, s.106-7; 1275 devlet salnamesi sayfasız; 1276 devlet salnamesi, s.136-7; 1277 devlet salnamesi , s.141-2.

² 1272 devlet salnamesi, s.93-4; 1273 devlet salnamesi, s.99-100; 1274 devlet salnamesi, s.107-8; 1275 devlet salnamesi, sayfasız; 1276 devlet salnamesi, s.137-8; 1277 devlet salnamesi, s.142-3.

bağlı kaza sayısı 7'dir. Ancak bu tarihte sancakta nahiye-i Köstere, Kayseriyye kazası ile birlikte zikr edilip, Selmanlı-ı Kebir adlı yeni bir kaza bu sancağa yani Kayseriyye sancağına bağlanmıştır. Bu sebeple sancakta yer akan kazalar, Kayseriyye ile nahiye-i Köstere, nahiye-i Sarıoğlan, nahiye-i Karahisar-ı Develu, Develu, İncesu ile nahiye-i Kozanlı, Samantı, Selmanlı-ı Kebir' dir. Bozok sancağına bağlı bir önceki salnamede 11 kaza varken, bu tarihte Çorum, Aşiret-i Nadirli, aşiret-i Efşar, Aşiret-i Reşvan adlı yeni kazaların sancağa bağlanmasıyla 15'e yükselmiştir. Ankara sancağındaki mevcut kaza sayısı ise 33'den 35'e çıkmıştır. Bu tarihte sancaktan Cihanbeyli kazası ayrılarak Koçgirli sancağına bağlanmıştır. Ayrıca sancağa Emirler adlı yeni bir kazada bağlı bulunmaktadır. Daha önceki yıllarda, Kengiri sancağına bağlı olan Kadıpazarı kazası da bu tarihte Ankara sancağına bağlanmıştır. Bu tarihte sancakta pek çok kaza da ayrı ayrı zikr edilmeye başlanmıştır. Ankara sancağındaki mevcut kazalar; Ankara, nahiye-i Kasaba-i Zir, nahiye-i Kasaba-i Bala, Kadıpazarı, Kugir, Cisir-i Çeşnigir, Sungırlı (nam-ı diğer Budaközü), Günyüzü, Denek Keskini (nam-ı diğer Maden) ile Sencanlu, Murtazabad ile nahiye-i Estanos, Çubukabad, Yörükan-i Ankara, Yabanabad ile nahiye-i Berçin, Şorba ile nahiye-i Semerözü, Beypazarı, Karıpazarı ile Nalluhan, Ayaş ile nevah-ı Güdül, Yenice-i Güney , Kalacık-ı Keskin, Haymanateyn ile Aşiret-i Muzaplu ve Çalış ve Tabaklu, Tabanlı ve Bozulus, Mihaliçcik, Akköprü (nam-ı diğer Kuri Hümayun), Sivrihisar, Karahisar-ı Nallu, Şehhanlu, Minallu, Gil, Atmalu, Türkanlu, Ziyavlu, Hamyonlu, Emirler, Aşiret-i Yeniili kaymakamlığı, Aşiret-i Cihanbeyli kaymakamlığı'dır.³ Kengiri sancağındaki kaza sayısı 18'den 19'a yükselmiştir. Bunun sebebi bu tarihte yani 1278h/1861-2'de Kadıpazarı kazası Ankara sancağına bağlanmış, Tosya kazası sancaktan ayrılmış ayrıca Kuşlı Aşireti, Aksaçlı Aşireti, Harmin aşireti ve Pernik ve Tufallu adlı yeni kazalarda sancağa bağlanmıştır.⁴

1278h/1861-2 yılında eyalete Koçgirli adlı yeni bir sancak bağlanmış ve böylece eyaletteki sancak sayısı 5'e yükselmiştir. Bu sancakta ki mevcut 6 kaza ise; Sivasili, Görmüşlü, Beydağı, Çin, Ays, Karabil ile Aşiret-i Ginli ve Zara ve

³ 1278 devlet salnamesi, s.142-3.

⁴ 1278 devlet salnamesi, s.142-3.

Balyacablı ve Ankara sancağından ayrılarak bu sancağa bağlanan Cihanbeyli'dir.⁵ 1279h/1862-3 ve 1280h/1863-4 yıllarında ki eyaletteki mevcut idari taksimat da bir önce ki salnamedekiyle aynıdır.⁶1281h/1864-5 yılında Ankara, Koçgiri, Kengiri sancaklarında ki idari taksimat 1280h/1863-4 yılında ki gibidir. Ancak Bozok sancağına Behramşah adlı yeni bir kazanın bağlanmasıyla 1280h/1863-4 yılında ki 15 olan kaza sayısı bu tarihte yani 1281h/1864-5'de 16'ya yükselmiştir. Kayseriye sancağında ise bu yılda 7 olan kaza sayısı 9 olmuştur. Bunun sebebi de Saidabad ve Mesudiye adlı yeni kazaların sancağa bağlanmış olmasıdır.⁷1282h/1865-6 yılında ise Ankara, Kayseriye, Bozok, Koçgiri sancaklarında ki idari taksimat 1281h/1864-5 yılındakiyle aynıdır. Fakat bu tarihte Kengirli sancağı Ankara eyaletinden ayrılarak Kastamonu eyaletine bağlanmış böylelikle eyalette 4 sancak kalmıştır.⁸

1283h/1866-7 yılında Ankara sancağında yer alan kazaların çoğu birlikte zikr edilmeye başlanmıştır. Sancakta ki bu mevcut kazalar ise; Ankara ile nahiye-i Zir ve Bala ve Aşiret-i Hicbanlu-i Ankara, Ayaş, Beypazarı, Sivrihisar, Yabanabad ile nahiye-i Akkebri, Kuru-i Hümayun, Kur-ı Pazar-u Nallu, Çubukabad, Karahisar-ı Nallu, Kalacık-i Keskin, Sungırlı (nam-ı diğer Budaközü), Günyüzü, Şorba, Tabanlı ile nahiye-i Istanoz, Murtazabad, Yörükân-i Ankara, Kugir, Cihanbeyli Aşireti, Aşiret-i Şeyhanlu, Aşiret-i Atmaatlu, Minallu Aşireti, Sabkanlu, Çecane olmak üzere 24'dür. Bozok sancağında 1282h/1865-6 yılında yer alan Aşiret-i Nadırlu, Aşiret-i Efşar, Behramşah, Cebel-i Kozan Şarki Kaymakamlığı kazaları bu yılda yani 1283h/1866-7 yılında sancaktan ayrılmıştır. Ayrıca daha önceki salnamede beraber yazılan Akdağ ile Madenciyan kazaları bu tarihte ayrı, Hüseyinabad ile Aşiret-i Mamalu kazaları da birleşik yazıldığından 1282h/1865-6 yılında 16 olan kaza sayısı 1283h/1866-7'de 13'e düşmüştür. Bu 13 kaza ise Yozgat, Kızılkocalar, Sorgun, Boğazlıyan, Süleymanlı, Selmanlı, Akdağ, Madenciyan, Karahisar-ı Behramşah, Hüseyinabad ve Memalu, Çorum, Reşvan (nam-ı diğer Mecidiye) ve sancağa yeni bağlanan Badallu Harka kazasıdır. Kayseriye sancağında ise 1282h/1865-6 yılında

⁵ 1278 devlet salnamesi, s.143.

⁶ 1279 devlet salnamesi, s.149-150; 1280 devlet salnamesi, s.173-4.

⁷ 1281 devlet salnamesi, s.177-8.

⁸ 1282 devlet salnamesi, s.165-6.

sancağa bağılı olan Sarioğlan, Saidabad, Samantı, Mesudiye kazaları 1283h/1866-7'de Sivas eyaletinin Aziziye sancağına bağılanmıştır. Yine bu yılda Selmanlı Kebir kazası da sancaktan ayrıldığından 1282h/1865-6 yılında 9 olan kaza sayısı 4 olmuştur. Bu kazalar Kayseriye ile nahiye-i Kōstere, Karahisar-ı Develu, İncesu, Saidabad-ı Develu'dur. 1283h/1866-7 'de Koçgirler sancağının Sivas vilayetine bağılanmasıyla bu tarihte eyalet de toplam 3 sancak 41 kaza kalmıştır. Ayrıca 1283h/1866-7 yılına kadar Bozok eyaleti içerisinde idari taksimata tabi tutulan bōlgeler, bu yıldan itibaren Ankara eyaleti içerisinde incelenmeye başlanmışlardır.⁹1284h/1867-8 yılında ki idari taksimat da aynı 1283h/1866-7 yılında ki gibidir.¹⁰

1285h/1868-9 yılında Ankara sancađından Kuru-i Hūmayun, Yōrūkan-i Ankara, Cihanbeyli ařireti, ecane kazaları ayrılmıř, Sungırlı (nam-ı diđer Budakōzū) kazası da bu tarihte sancaktan ayrılıp, Bozok sancađına bağılanmıřtır. Ayrıca sancağa Yūrek adlı yeni bir kazada bağılanmıř bulunmaktadır. Bu yılda sancakta yer alan kazalar, Ankara, nahiye-i Bala ile Istanoz ve Murtazıabad, Zir, nahiye-i ubukabad, Beypazarı, nahiye-i Mihaliçcik, nahiye-i Kur-ı Pazaru Nallu, nahiye-i Karahisar-ı Nallu, Ayař, nahiye-i Yabanabad, nahiye-i řorba, Sifrihisar, nahiye-i Gūnyūzū, nahiye-i Yūrek, Haymana ile ařiret-i Bōrnk ve Tūrkanlı, nahiye-i Tabanlı ile ařiret-i Hicabanlı ve Atmanlı, nahiye-i řeyhanlı ile Nevkallı ve Mudanlı ve Minallu ařiretleri, Kalacık-i Keskin ile ařiret-i Sabkahanlı, nahiye-i Degli Keskin, nahiye-i Konrı olmak üzere 20'dir.¹¹ Bozok sancađından 1285h/1868-9 da Selmanlı, Mecidiye, Badallu Harka kazalarının ayrılıp, Ankara sancađından ayrılarak bu yılda Bozok sancađına bağılanan Budakōzū'nūn ilave olmasıyla mevcut kaza sayısı 13'den 11'e dūřmūřtur. Kayseriye sancađında ki kaza sayısı ise Kōstere'nin Kayseri'den ayrı olarak zikr edilmesinden dolayı 5'e yūkselmiřtir. Bu kazalar, Kayseriye, Develu, İncesu, nahiye-i Kōstere, nahiye-i Karahisar'dır.¹²

⁹ 1283 devlet salnamesi, s.165-6.

¹⁰ 1284 devlet salnamesi, s.176-7.

¹¹ 1285 devlet salnamesi, s.181.

¹² 1285 devlet salnamesi, s.182.

Devlet salnamelerinde bu zamana kadar “eyalet” ismi kullanılırken 1868-9 yılından itibaren bu kelime yerine “vilayet” kelimesi tercih edilir olmuştur ki bu da 1864 vilayet nizamnamesinin ancak bu tarihten itibaren tatbik edilebildiğini gösterir.

1286h/1869-0 ile 1288h/1871-2 yılları arasında Ankara vilayetinde 3 sancak bulunmaktadır. Bunlar Ankara, Bozok ve Kayseriye sancaklarıdır. Ankara sancağında bu tarihler arasında yer alan mevcut kazalar Ankara, Beypazarı, Ayaş ile Akköprü, Sivrihisar, Haymana, Kalacık-i Keskin olmak üzere 6’dır. 1285h/1868-9 yılında sancağa bağlı olan kazaların çoğu bu tarihlerde sancaktan ayrılmışlardır. Bozok sancağındaki kaza sayısı da 11’den 4’e düşmüştür. Bu kazalar Bozok, Çorum, Budaközü, Maden’dir. Kayseriye sancağında ise yalnız bu tarihler arasında merkez kaza vardır.¹³ 1289h/1872-3 ve 1290h/1873-4 yıllarında Ankara sancağında ki kaza sayısı 11’e yükselmiştir. Bunun sebebi de 1285h/1868-9 yılında sancakta zikr edilip, 1286h/1869-0 ile 1288h//1871-2 yılları arasında zikr edilmeyen Zir, Kur-i pazarı, Mihaliçcik, Yabanabad, Çubukabad, Bala kazalarının 1289h/1872-3 ve 1290h/1873-4 yıllarında tekrar sancakta belirtilmesinden dolayıdır. Ayrıca Kalacık-i Keskin kazası 1289h/1872-3 ve 1290h/1873-4 yıllarında sancaktan ayrılmıştır. Bozok sancağında ise Maden kazası sancaktan ayrılmış, Boğazlıyan ve Karamağra kazaları sancağa bağlanmıştır. Bundan dolayı bu tarihlerde Bozok sancağına bağlı kaza sayısı 4’den 5’e yükselmiştir. 1285h/1868-9 yılında Kayseriye sancağına bağlı bulunan ancak 1288h/1871-2 yılına kadar sancakta zikr edilmeyen Develu ve İncesu kazaları 1289h/1872-3 ve 1290h/1873-4 yılında yine sancağa bağlı bulunmaktadır. 1289h/1872-3 yılında vilayete bağlanan yeni Kırşehir sancağında Keskin, Mecidiye, ve Avanos olmak üzere 3 kaza vardır. Kırşehir sancağındaki bu idari durum 1290h/1873-4 yılında da aynıdır.¹⁴

1291h/1874-5 ve 1292h/1875-6 yıllarında Ankara vilayetinde 1289h/1872-3 yılında Kırşehir adlı yeni bir sancağın bağlanmasıyla sancak sayısı 4’e yükselmiştir.

¹³ 1286 devlet salnamesi, s.199-200; 1287 devlet salnamesi, s.219-220; 1288 devlet salnamesi, s.246-7;1864-1871 vilayet nizamnameleri için bakınız,Düstur (I.Tertib),I.cilt,s.608-652. Bu nizamnamelerin yorumu için TÖNİK,Vecihi:Türkiyede İdari Teşkilatı, s.171; ORTAYLI, İlber:Tanzimattan sonra Mahalli İdareler, (Ankara,1974),s.48-50 ve Engelhard,Türkiye ve Tanzimat,Devlet-i Osmaniye’nin Tarih-i Islahatı, (İstanbul,1328) s.169-172 ve 485-489.

¹⁴ 1289 devlet salnamesi, s.250-1; 1290 devlet salnamesi, s.249-0.

Bu tarihlerde ki kaza sayısı da 23'dür. 1291h/1874-5 ve 1292h/1875-6 yıllarında Ankara sancağından Mihaliçcik kazasının ayrılmasıyla 11 olan kaza sayısı 10 olmuştur. Bozok sancağına Akdağ (nam-ı diğer Sorgun) kazası bağlanmış bu da 5 olan kaza sayısını 6'ya yükseltmiştir. Bu tarihlerdeki Kayseriye sancağındaki idari durum bir önceki salnamedekiyle aynı özelliği taşımaktadır. Kırşehir sancağında ise 3 olan kaza sayısı Mecidiye kazasının sancaktan ayrılmasıyla 2 olmuştur.¹⁵ 1293h/1876-7 yılında Bozok ve Kayseriye sancaklarında ki mevcut idari dağılım 1292h/1875-6'daki gibidir. Ancak Ankara sancağına Mihaliçcik, Kırşehir sancağına da Mecidiye kazaları bağlanmıştır.¹⁶ 1294h/1877-8'de Ankara sancağında yer alan kazalar, Ankara, Ayaş, Beypazarı, Çubukabad, Haymana, Zir, Sivrihisar, Kur-i pazarı, Mihaliçcik, Nallu (Karahisar) olmak üzere 10'dur. Bu tarihte 1293h/1876-7 yer alan Bala ve Yabanabad kazaları 1294h/1877-8'de sancakta zikr edilmediği gibi bu tarihte Nallu (Karahisar) kazası sancağa bağlanmıştır. Yozgat (nam-ı diğer Bozok) sancağında zikr edilen 6 kaza Akdağ Madeni (Sorgun), Boğazlıyan, Çorum, Budaközü (Sungırlı)'dur. Bir önce ki salnamede zikr edilen Karamağra kazası bu tarihte sancaktan ayrılmış gözükmektedir. Kayseriye ve Kırşehir sancaklarında ki mevcut idari dağılım da 1293h/1876-7 yılındakiyle aynıdır.¹⁷ 1295h/1878 ile 1297h/1879-0 yılları arasında sancaklarda daha detaylı bilgiler verilmeye başlanmıştır. Ankara sancağında bir önce ki salnamede yer alan Zir ve Kur-ı Pazarı 1295h/1878 ile 1297h/1879-1880 yılları arasında sancaktan ayrılmış, Bala kazası ise bu tarihler arasında tekrar sancağa bağlanmıştır. Bu tarihlerde sancakta yer alan kazalar Ankara, Ayaş (Güdül nahiyesi), Beypazarı, Sivrihisar (Kürek, Günyüzü nahiyeleri), Nalluhan, Haymana (Şeyhanlu nahiyesi), Bala (Tabanlı nahiyesi), Çubukabad (Şorba nahiyesi), Mihaliçcik (Akköprü nahiyesi) olmak üzere 9'dur. Yozgat sancağında ise Sorgun (Akdağ) kazası nahiyeler olarak zikr edildiğinden dolayı kaza sayısı 5'e düşmüştür. Bu kazalar ve bağlı olan nahiyeler ise Yozgat (Sorgun, Hüseyinabad, Karamağra, Kızılkocalar, Süleymanlu nahiyeleri), Çorum, Sungırlı (Budaközü), Maden, Boğazlıyan (Mucur nahiyesi)'dir. Kayseriye ve Kırşehir

¹⁵ 1291 devlet salnamesi, s.251; 1292 devlet salnamesi, s.249.

¹⁶ 1293 devlet salnamesi, s.248.

¹⁷ 1294 devlet salnamesi, s.464-5.

sancaklarındaki kazalar ise 1294h/1877-8 yılındaki gibidir. Yani Kayseriye sancağında, Kayseriye, Develu (Köstere nahiyesi), İncesu (Karahisar nahiyesi); Kırşehir sancağında Kırşehir, Keskin (Kugir nahiyesi), Avanos, Mecidiye kazaları bulunmaktadır.¹⁸

1298h/1880-1 yılında Ankara sancağında, 10 kaza 5 nahiye bulunmaktadır. Bu mevcut kazalar Ayaş, Bala, Beypazarı, Çubukabad, Haymana, Sivrihisar, Mihaliçcik, Nalluhan ve bu tarihte sancağa bağlanan Zir ve Yabanabad'dır. Akköprü, Şeyhanlu, Şorba, Tabanlı, Günyüzü ise nahiye olarak zikr edilmiştir. 1299h/1881-2 yılında Zir kazası sancaktan ayrılmış nahiyelerde ise bir değişiklik olmamıştır. 1300h/1882-3 ve 1301h/1883-4 yıllarında ise mevcut idari dağılım 1299h/1881-2 yılındaki gibidir. 1302h/1884-5 ile 1305h/1887-8 yılları arasında Zir kazası tekrar sancağa bağlandığı gibi Güdül nahiyesi de yer almaktadır. Bu nedenle sancakta bu tarihlerde 1298h/1880-1 ile 1305h/1887-8 yılları arasında, 2 kaza 3 nahiye vardır. Bu kazalar Keskin., Mecidiye, nahiyeler ise Hacıbektaş, Kugir, Mucur'dur. 1298h/1880-1 ile 1305h/1887-8 yılları arasında Kayseriye sancağında Develu ve İncesu olmak üzere 2 kaza, Köstere ve Karahisar da nahiye olarak zikr edilmektedir. Yozgat sancağında ise 4 kaza 6 nahiye bulunmaktadır. Mevcut kazalar Boğazlıyan, Çorum, Sungırlı, Maden, nahiyeler ise Akdağ, Hüseyinabad, Selmanlı, Sorgun, Karamağra, Kızılkocalar'dır.¹⁹

Ankara vilayeti, 1888-9 ile 1893-4 yılları arasında Ankara, Kırşehir, Kayseriye ve Yozgat olmak üzere 4 sancaktan müteşekkildir. 1894-5 yılında Çorum kazasının sancak olmasıyla bu sayı 5'e yükselmiş ve bu mevcut idari durum 1910 yılına kadar devam etmiştir. 1888-9 ve 1889-1890 yıllarında merkez kaza dahil bu vilayette toplam 23 kaza,15 nahiye ve 2448 köy vardır. Bu vilayetin kaza sayısı 1890-1 yılına kadar 23 olarak kalmış fakat bu tarihte Kastamonu vilayetinin Kengiri sancağına bağlı bulunan Kalacık kazasının bu vilayete bağlanmasıyla 24 olmuştur. Bu mevcut kaza sayısı 1894-5 yılına kadar devam etmiş, 1895-6 ile 1902-3 yılları

¹⁸ 1295 devlet salnamesi, s.362; 1296 devlet salnamesi,s.189-0; 1297 devlet salnamesi, s.196-7.

¹⁹ 1298 devlet salnamesi, s.59; 1299 devlet salnamesi, s.63; 1300 devlet salnamesi, s.298-9; 1301 devlet salnamesi, s.41; 1302 devlet salnamesi,s.54-5; 1303 devlet salnamesi, s.49; 1304 devlet salnamesi, s.51; 1305 devlet salnamesi, s.46-7.

arasında ise Çorum kazasının sancak olup, bu sancağa Kastamonu vilayetinden İskilip kazası ile Osmancık adlı yeni bir kazanın bağlanmasıyla 26'ya yükselmiştir. 1903-4 ile 1907-8 yılları arasında Ankara sancağına bağlı bulunan Zir ve Çubukabad kazalarının sancaktan ayrılıp, Kayseriye sancağındaki İncesu kazasının da merkeze bağlı nahiye olmasıyla mevcut kaza sayısı 23 olmuştur. 1908-9 yılında ise İncesu nahiyesi tekrar Kayseriye bağlı kaza olmuş, böylelikle mevcut toplam kaza sayısı da 1910 yılına kadar 23 olmuştur.

1888-9 ile 1890-1 yılları arasında, Ankara vilayeti toplam nahiye sayısı 15'dir. 1891-2 ve 1892-3 yıllarında bu sayı 16'ya 1893-4 ve 1894-5 yıllarında 17'ye yükselmiştir. 1895-6 yılında 18, 1896-7 ve 1897-8 yıllarında 22, 1898-9 ve 1899-1900 yıllarında 23, 1900-1 ile 1905-6 yılları arasında 19, 1906-7 yılında 20, 1907-8 ve 1908-9 yılında 21, 1909 ve 1910 yılında da 20 nahiye kalmıştır.

Köylere gelince 1888-9 ve 1889-1890 yıllarında 2448, 1890-1 yılında 2402, 1891-2 ve 1892-3 yıllarında 2533, 1893-4 yılında 2560, 1894-5 yılında 2574, 1895-6 yılında 2861, 1896-7 yılında 2827, 1897-8 yılında 2828, 1898-9 ve 1899-1900 yıllarında 2775, 1900-1 yılında 2804, 1901-2 yılında 2805, 1902-3 yılında 2890, 1903-4 yılında 2667, 1904-5 ile 1906-7 yılları arasında 2669, 1907-8 yılında 2719, 1908-9 yılında 2694, 1909 yılında 2785, 1910 yılında ise 2788 köy Ankara vilayetine bağlı bulunmaktadır.

A-Ankara Sancağı

Ankara sancağında merkez kaza dahil 1888-9 ile 1890-1 yılları arasında 11 kaza, 6 nahiye, 893 köy; 1891-2 ve 1892-3 yıllarında 12 kaza, 7 nahiye 1024 köy; 1893-4 yılında 12 kaza, 8 nahiye, 1024 köy; 1894-5 yılında 12 kaza, 8 nahiye, 1028 köy; 1895-6 ile 1897-8 yılları arasında 12 kaza, 8 nahiye, 1128 köy; 1898-9 ile 1901-2 yılları arasında 12 kaza, 8 nahiye, 1029 köy; 1902-3 yılında 12 kaza, 8 nahiye, 1115 köy; 1903-4 yılında 10 kaza, 8 nahiye, 855 köy; 1907-8 ve 1908-9 yıllarında 10 kaza, 9 nahiye, 905 köy; 1909 ve 1910 yıllarında ise 10 kaza, 8 nahiye ve 910 köy bulunmaktadır.

1888-9 ile 1890-1 yılları arasında Ankara sancağına bağlı merkez kaza dahil 11 kaza (Ayaş, Beypazarı, Sivrihisar, Nalluhan, Haymana, Bala, Zir, Çubukabad, Yabanabad, Mihaliç) bulunmaktadır. 1891-2 ile 1902-3 yılları arasında Kastamonu vilayetinin Kengiri sancağına bağlı bulunan Kalacık kazasının Ankara vilayetine bağlanmasıyla mevcut toplam kaza sayısı merkez kaza dahil 12 olmuştur. 1903-4 ile 1910 yılları arasında Zir ve Çubukabad kazalarının sancaktan ayrılmasıyla kaza sayısı 10'a düşmüştür. Ancak 1907-8 ile 1910 yılları arasında bu kazalar Ankara sancağının merkez kazasına bağlı nahiyeler olarak zikr edilmektedir.

a-Merkez Kaza

1888-9 ile 1893-4 yılları arasında Ankara vilayeti merkez kazasının yani Ankara sancağının merkez kazaya bağlı 39 köyü bulunmaktadır. Bu köy sayısı 1894-5 ile 1903-4 yılları arasında 43'e yükselmiştir. 1904-5 ile 1906-7 yılları arasında ise kazadaki köy sayısı 45 olmuştur. 1907-8 yılında ise 1903-4 yılında sancaktan ayrılan Çubukabad, ve Zir kazaları bu yılda yani 1907-8'de merkez kazaya bağlı nahiye olarak zikr edilmektedir. Bu sebeple 1907-8 ile 1910 yılları arasında merkez kazaya bağlı 2 nahiye ve 45 köy bulunmaktadır. Köylerden 30'u Çubukabad'a, 15'i de Zir'e bağlıdır.²⁰

b-Ayaş Kazası

1888-9 ile 1894-5 yılları arasında Ayaş kazasında 1 nahiye ve 42 köy vardır. Nefs-i Ayaş'ta 1, Güdül nahiyesinde ise 41 köy bulunmaktadır. 1895-6 ile 1910 yılları arasında da yalnız Güdül nahiyesine bağlı 41 köy vardır.

c-Beyazarı Kazası

1888-9 ile 1893-4 yılların arasında Beyazarı kazasında merkez kazaya bağlı 46 köy bulunmaktadır. 1894-5 yılında kazaya Çiftlik adlı yeni bir nahiye bağlandığından kazada 1 nahiye 46 köy vardır. Köylerden 22'si nefis-i Beyazarı'na,

²⁰ 1306 devlet salnamesi, s.187-192; 1307 devlet salnamesi, s.552-555; 1308 devlet salnamesi, s.544-7; 1309 devlet salnamesi, s.572-5; 1310 devlet salnamesi, s.5580-3; 1311 devlet salnamesi, s.614-7; 1312 devlet salnamesi, s.630-4; 1313 devlet salnamesi, s.662-5; 1314 devlet salnamesi, s.674-7; 1315 devlet salnamesi, s.490-5; 1316 devlet salnamesi, s.492-8; 1317 devlet salnamesi, s.55530-4; 1318 devlet salnamesi, s.520-6; 1319 devlet salnamesi, s.570-6; 1320 devlet salnamesi, s.592-7; 1321 devlet salnamesi, s.644-6; 1322 devlet salnamesi, s.658-60; 1323 devlet salnamesi, s.728-30;

24'ü ise Çiftlik nahiyesine bağlıdır. Bu tarihteki mevcut idari dağılım 1906-7 yılına kadar aynen devam etmiştir. Ancak 1907-8 ile 1910 yılları arasında nahiyeye merkez kazaya bağlanmış böylelikle kazada merkez kazaya bağlı 46 köy mevcut olmuştur.

d-Sivrihisar Kazası

1888-9 ile 1901-2 yılları arasında Sivrihisar kazasının 1 nahiyesi ve 76 köyü vardır. Bu köyler nahiyeye nefsi-i Sivrihisar'da 46, Günyüzü nahiyesinde 30 şeklinde dağılmıştır. 1902-3 ile 1910 yılları arasında ise mevcut 96 köyün tamamı Günyüzü nahiyesine bağlı bulunmaktadır.²¹

e-Nalluhan Kazası

1888-9 ile 1910 yılları arasında Nalluhan kazasının merkez kazaya bağlı 59 köyü bulunmaktadır.

f-Haymana Kazası

1888-9 ile 1897-8 yılları arasında Haymana kazasının nefsi-i Haymana'da 101, Şeyhberenli nahiyesinde 44 olmak üzere 1 nahiyesi 145 köyü vardır. 1898-9 ile 1901-2 yılları arasında nefsi-i Haymanada ki köy sayısının 102'ye yükselmesiyle toplam köy sayısı 146 olmuş nahiyeye sayısında ise bir değişiklik olmamıştır. 1902-3 ile 1908-9 yılları arasında Şeyhberenli nahiyesinin merkez kazaya bağlanmasıyla kazada nahiyeye zikr edilmemekle beraber mevcut 156 köyde merkez kazaya bağlıdır. Bu 156 olan köy sayısı da 1909 ve 1910 yıllarında 173'e yükselmiştir.²²

1324 devlet salnamesi, s.792-4; 1325 devlet salnamesi, s.788-790; 1326 devlet salnamesi, s.536-9; 1327 devlet salnamesi, s.534-8; 1328 devlet salnamesi, s.554-8.

²¹ 1306 devlet salnamesi, s.188-9; 1307 devlet salnamesi, s.552; 1308 devlet salnamesi, s.544; 1309 devlet salnamesi, s.572; 1310 devlet salnamesi, s.580; 1311 devlet salnamesi, s.614-5; 1312 devlet salnamesi, s.630-1; 1313 devlet salnamesi, s.662-3 ; 1314 devlet salnamesi, s.674-5; 1315 devlet salnamesi, s.490-1; 1316 devlet salnamesi, s.492-3; 1317 devlet salnamesi, s.530-1; 1318 devlet salnamesi, s.520-1; 1319 devlet salnamesi, s.570-1; 1320 devlet salnamesi, s.592; 1321 devlet salnamesi, s.644; 1322 devlet salnamesi, s.658; 1323 devlet salnamesi, s.1324 devlet salnamesi, s.792; 1325 devlet salnamesi, s.788; 1326 devlet salnamesi, s.537; 1327 devlet salnamesi, s.535-6; 1328 devlet salnamesi, s.555-6.

²² 1306 devlet salnamesi, s.189-0; 1307 devlet salnamesi, s.553; 1308 devlet salnamesi, s.545; 1309 devlet salnamesi, s.573; 1310 devlet salnamesi, s.581; 1311 devlet salnamesi, s.615; 1312 devlet salnamesi, s.632; 1313 devlet salnamesi, s.663; 1314 devlet salnamesi, s.675; 1315 devlet salnamesi, s.491; 1316 devlet salnamesi, s.493-4; 1317 devlet salnamesi, s.531; 1318 devlet salnamesi, s.521; 1319 devlet salnamesi, s.571; 1320 devlet salnamesi, s.593; 1321 devlet salnamesi, s.645; 1322 devlet salnamesi, s.659; 1323 devlet salnamesi, s.729; 1324 devlet

g-Bala Kazası

1888-9 ile 1897-8 yılları arasında Bala kazasının 1 nahiyesi ve 80 köyü bulunmaktadır. Nefs-i Bala'nın 38, Tabanlı nahiyesinin 42 köyü vardır: 1898-9 ile 1910 yılları arasında nahiye sayısı değişmemiş ancak köy sayısı 91 olmuş ve 91 köyün hepsi de Tabanlı nahiyesine bağlanmıştır.²³

h-Zir Kazası

1888-9 ile 1901-2 yılları arasında Zir kazasının merkez kazaya bağlı 92 köyü vardır. 1902-3 yılında bu köy sayısı 99'a yükselmiştir. Bu tarihten sonra Zir kazası sancaktan ayrılmış olarak zikr edilmektedir. 1909 ve 1910 yıllarında ise sancağın merkez kazasına bağlı nahiye olarak ifade edilmeye başlanmıştır.

ı-Çubukabad kazası

1888-9 ile 1901-2 yılları arasında Çubukabad kazasının merkez kazaya bağlı 81 köyü bulunmaktadır. Bu 81 olan köy sayısı 1902-3 yılında 88 olmuştur. Bu yıldan itibaren kaza sancaktan ayrılmış olarak zikr edilmekte, ancak 1909 ve 1910 yıllarında Zir kazasıyla birlikte sancağın merkez kazasında nahiye olarak ifade edilmiştir.²⁴

i-Yabanabad kazası

Yabanabad kazasında 1888-9 ile 1908-9 yılları arasında 1 nahiye ve 175 köy olup, bu köyler nefsi Yabanabad'a 103, Şorba nahiyesine 72 şeklinde dağılmıştır. 1909 ve 1910 yıllarında ise kazada nahiye ve köy sayısında bir değişiklik olmamış

salnamesi, s.793; 1325 devlet salnamesi, s.789; 1326 devlet salnamesi, s.538; 1327 devlet salnamesi, s.536; 1328 devlet salnamesi, s.556-7.

²³ 1306 devlet salnamesi, s.189; 1307 devlet salnamesi, s.554; 1308 devlet salnamesi, s.545-6; 1309 devlet salnamesi, s.574; 1310 devlet salnamesi, s.582; 1311 devlet salnamesi, s.616; 1312 devlet salnamesi, s.632; 1313 devlet salnamesi, s.664; 1314 devlet salnamesi, s.676; 1315 devlet salnamesi, s.492; 1316 devlet salnamesi, s.494; 1317 devlet salnamesi, s.532-3; 1318 devlet salnamesi, s.522; 1319 devlet salnamesi, s.572; 1320 devlet salnamesi, s.594; 1321 devlet salnamesi, s.646; 1322 devlet salnamesi, s.659; 1323 devlet salnamesi, s.729; 1324 devlet salnamesi, s.793; 1325 devlet salnamesi, s.789; 1326 devlet salnamesi, s.538; 1327 devlet salnamesi, s.537; 1328 devlet salnamesi, s.557.

²⁴ 1306 devlet salnamesi, s.190; 1307 devlet salnamesi, s.554; 1308 devlet salnamesi, s.546; 1309 devlet salnamesi, s.574; 1310 devlet salnamesi, s.582; 1311 devlet salnamesi, s.616; 1312 devlet salnamesi, s.633; 1313 devlet salnamesi, s.664; 1314 devlet salnamesi, s.676; 1315 devlet salnamesi, s.492; 1316 devlet salnamesi, s.495; 1317 devlet salnamesi, s.533; 1318 devlet salnamesi, s.521-2; 1319 devlet salnamesi, s.571-2; 1320 devlet salnamesi, s.592-3.

ancak mevcut 175 köy merkez kazaya bağlanmıştır. Yani bu tarihlerde Şorba nahiyesinde köy mevcut değildir.²⁵

j-Mihaliçcik Kazası

1888-9 ile 1894-5 yılları arasında Mihaliçcik kazasında 1 nahiye 58 köy bulunmaktadır. Köylerden 51'i nefsi-i Mihaliçcik'e, 7'si de Akköprü Kur-i Hümayun nahiyesine bağlıdır. 1895-6 yılında nahiyenin merkez kazaya bağlanmasıyla mevcut 58 köy merkez kazada yer almaktadır. Bu tarihteki mevcut idari durumda 1899-1900 yılına kadar aynı kalmıştır. 1900-1 ile 1902-3 yılları arasında bu köy sayısı 85'e yükselirken, 1903-4 ile 1906-7 yılları arasında 60, 1908-9 ile 1910 yılları arasında da 65 olmuştur.²⁶

k-Kalacık Kazası

Kalacık kazası 1891-2 yılında Kastamonu vilayetinin Kengirli sancağından ayrılarak Ankara sancağına bağlanmıştır. 1891-2 ile 1894-5 yılları arasında kazada 1 nahiye ve 131 köy bulunmaktadır. Köylerden 50'si nefsi-i Kalacık da, 22'si İnallu-Ballu nahiyesinde, 59'u da Keskin kazasından nakl olunan köydür. 1895-6 yılında kazaya Kugir adlı nahiyenin bağlanmasıyla, kazada toplam 2 nahiye 131 köy olmuştur. Köylerin dağılımı bir önceki salnamedeki gibidir ancak 59 köy 59 köy asına değ kadar devam etmiştir. 1902-3 ile 1908-9 yılları arasında kazada 2 nahiye ve 136 köy bulunmaktadır ancak bu yıllar arasındaki salnamelerde köylerin nahiyelere dağılımı

²⁵ 1306 devlet salnamesi, s.190; 1307 devlet salnamesi, s.554; 1308 devlet salnamesi, s.546; 1309 devlet salnamesi, s.574; 1310 devlet salnamesi, s.582; 1311 devlet salnamesi, s.616; 1312 devlet salnamesi, s.633; 1313 devlet salnamesi, s.664; 1314 devlet salnamesi, s.676; 1315 devlet salnamesi, s.492; 1316 devlet salnamesi, s.495; 1317 devlet salnamesi, s.533; 1318 devlet salnamesi, s.521; 1319 devlet salnamesi, s.571; 1320 devlet salnamesi, s.593; 1321 devlet salnamesi, s.645; 1322 devlet salnamesi, s.659; 1323 devlet salnamesi, s.729; 1324 devlet salnamesi, s.793; 1325 devlet salnamesi, s.789; 1326 devlet salnamesi, s.538; 1327 devlet salnamesi, s.537; 1328 devlet salnamesi, s.557.

²⁶ 1306 devlet salnamesi, s.189; 1307 devlet salnamesi, s.555; 1308 devlet salnamesi, s.547; 1309 devlet salnamesi, s.575; 1310 devlet salnamesi, s.583; 1311 devlet salnamesi, s.617; 1312 devlet salnamesi, s.633; 1313 devlet salnamesi, s.665; 1314 devlet salnamesi, s.677; 1315 devlet salnamesi, s.492; 1316 devlet salnamesi, s.496-7 ; 1317 devlet salnamesi, s.534-5 1318 devlet salnamesi, s.522; 1319 devlet salnamesi, s.572; 1320 devlet salnamesi, s.593; 1321 devlet salnamesi, s.645; 1322 devlet salnamesi, s.659; 1323 devlet salnamesi, s.529; 1324 devlet salnamesi, s.793; 1325 devlet salnamesi, s.789; 1326 devlet salnamesi, s.538; 1327 devlet salnamesi, s.536; 1328 devlet salnamesi, s.556.

zıkr edilmemiştir. 1909 ve 1910 yıllarında ise nefsi Kalacık da 50, Kugir nahiyesinde 58, İnallu-Ballu nahiyesinde 16 olmak üzere kazada 2 nahiye 124 köy vardır.²⁷

B-Kırşehir Sancağı

Kırşehir sancağında 1888-9 ve 1889-0 yıllarında 4 kaza, 2 nahiye, 451 köy, 1890-1 ile 1894-5 yılları arasında 4 kaza, 2 nahiye, 405 köy, 1895-6 ile 1901-2 yılları arasında 4 kaza, 3 nahiye, 473 köy, 1902-3 yılında 4 kaza, 3 nahiye, 482 köy, 1903-4 ile 1909 yılları arasında 4 kaza, 3 nahiye 521 köy, 1910 yılında ise 4 kaza, 3 nahiye ve 518 köy bulunmaktadır.

1888-9 ile 1910 yılları arasında Kırşehir sancağına bağlı merkez kaza dahil 4, kaza (Keskin, Mecidiye, Avanos) vardır.

a-Merkez Kaza

1888-9 ile 1908-9 yılları arasında Kırşehir sancağının merkez kazasında 2 nahiye ve 158 köy bulunmaktadır. Köylerden 12'si Mucur nahiyesine, 146' sı da Hacıbektaş nahiyesine bağlıdır. 1909 yılında yine 2 nahiye, 158 köy vardır ancak 158 köyün tamamı nefsi Kırşehir'e bağlı bulunmaktadır. Mucur ve Hacıbektaş nahiyelerinde ise köy yoktur. 1910 yılında da nefsi Kırşehir'de 128 köy, Hacıbektaş da 27 köy, Mucur da ise köy olmak üzere kazada toplam 2 nahiye ve 155 köy vardır.²⁸

²⁷ 1309 devlet salnamesi, s.575; 1310 devlet salnamesi, s.583; 1311 devlet salnamesi, s.617; 1312 devlet salnamesi, s.634; 1313 devlet salnamesi, s.665; 1314 devlet salnamesi, s.677; 1315 devlet salnamesi, s.493; 1316 devlet salnamesi, s.497-8; 1317 devlet salnamesi, s.535; 1318 devlet salnamesi, s.522; 1319 devlet salnamesi, s.572; 1320 devlet salnamesi, s.594; 1321 devlet salnamesi, s.646; 1322 devlet salnamesi, s.660; 1323 devlet salnamesi, s.530; 1324 devlet salnamesi, s.794; 1325 devlet salnamesi, s.790; 1326 devlet salnamesi, s.539; 1327 devlet salnamesi, s.537; 1328 devlet salnamesi, s.557-8.

²⁸ 1306 devlet salnamesi, s.192-3; 1307 devlet salnamesi, s.555-6; 1308 devlet salnamesi, s.547-8; 1309 devlet salnamesi, s.576-7; 1310 devlet salnamesi, s.584-5; 1311 devlet salnamesi, s.618-9; 1312 devlet salnamesi, s.635-6; 1313 devlet salnamesi, s.666-7; 1314 devlet salnamesi, s.678-9; 1315 devlet salnamesi, s.424; 1316 devlet salnamesi, s.493-4; 1317 devlet salnamesi, s.535-6; 1318 devlet salnamesi, s.524-5; 1319 devlet salnamesi, s.574-5 ; 1320 devlet salnamesi, s.596-7; 1321 devlet salnamesi, s.648-9; 1322 devlet salnamesi, s.661-2; 1323 devlet salnamesi, s.721-2; 1324 devlet salnamesi, s.795-6; 1325 devlet salnamesi, s.791-2; 1326 devlet salnamesi, s.541-2; 1327 devlet salnamesi, s.541-2; 1328 devlet salnamesi, s.561-2.

b-Keskin Kazası

1888-9 ve 1889-1890 yıllarında Keskin kazasının merkez kazaya bağlı 167 köyü bulunmaktadır. 1890-1 ile 1894-5 yılları arasında bu köy sayısı 121'e düşmüştür. 1895-6 yılında kazaya Selmanlı nahiyesinin 68 köy ile bağlanmasıyla kazada toplam 1 nahiye 189 köy mevcut oldu. Yani köylerden 121'i nefsi Keskin'e,68'i de Selmanlı nahiyesine bağlıdır. Bu tarihli salnamedeki mevcut idari taksimat 1901-2 yılına kadar aynı devam etmiştir. 1902-3 ile 1908-9 yılları arasında kazada 1 nahiye ve 189 köy bulunmaktadır. Ancak bu 198 köyün Selmanlı nahiyesine ve nefsi Keskin'e taksimatı yapılmamıştır. 1909 ve 1910 yıllarında ise nefsi Keskin de 198 köy olmakla birlikte Selmanlı nahiyesinde hiç köy yoktur.

c-Mecidiye Kazası

1888-9 ile 1910 yılları arasında Mecidiye kazasının merkez kazaya bağlı 70 köyü bulunmaktadır.

d-Avanos Kazası

1888-9 ile 1902-3 yılları arasında Avanos kazasının merkez kazaya bağlı 56 köyü olup, bu köy sayısı 1903-4 yılında 95'e yükselmiş ve 1910 yılına kadarda böyle devam etmiştir.²⁹

C-Kayseriye Sancağı

Kayseriye sancağında, 1888-9 ile 1899-1900 yılları arasında merkez kazaya dahil 3 kaza, 2 nahiye, 181 köy, 1900-1 ile 1902-3 yılları arasında 3 kaza, 2 nahiye, 199 köy, 1903-4 ile 1907-8 yılları arasında 2 kaza, 2 nahiye, 199 köy, 1908-9 yılında 3 kaza, 2 nahiye, 224 köy, 1909 yılında 3 kaza, 2 nahiye, 215 köy ve 1910 yılında ise 3 kaza, 2 nahiye ve 221 köy bulunmaktadır.

²⁹ 1306 devlet salnamesi, s.193; 1307 devlet salnamesi, s.556; 1308 devlet salnamesi, s.548; 1309 devlet salnamesi, s.577; 1310 devlet salnamesi, s.585; 1311 devlet salnamesi, s.619; 1312 devlet salnamesi, s.636; 1313 devlet salnamesi, s.667; 1314 devlet salnamesi, s.679; 1315 devlet salnamesi, s.424; 1316 devlet salnamesi, s.494; 1317 devlet salnamesi, s.536; 1318 devlet salnamesi, s.525; 1319 devlet salnamesi, s.575; 1320 devlet salnamesi, s.597; 1321 devlet salnamesi, s.649; 1322 devlet salnamesi, s.662; 1323 devlet salnamesi, s.722; 1324 devlet salnamesi, s.796; 1325 devlet salnamesi, s.792; 1326 devlet salnamesi, s.542; 1327 devlet salnamesi, s.542; 1328 devlet salnamesi, s.562.

1888-9 ile 1902-3 yılları arasında Kayseriye sancağında merkez kaza dahil 3 (Develu, İncesu) kaza vardır. Fakat 1903-4 yılında İncesu kazasının kazalıktan ayrılarak merkez kazaya bağlı nahiye olmasıyla sancakta 2 kaza kalmış ve bu durum 1907-8 yılına kadar devam etmiştir. 1908-9 yılında ise İncesu nahiyesinin tekrar kaza olmasıyla bu sayı 3 olmuş ve 1910 yılına kadarda aynı kalmıştır.

a-Merkez Kaza

Kayseriye sancağının merkez kazasında 1888-9 ile 1902-3 yılları arasında merkez kazaya bağlı 102 köy vardır. 1903-4 yılında İncesu kazasının nahiye olmasıyla kazada 1 nahiye 124 köy bulunmaktadır. Köylerden 102'si nefsi Kayseriye'ye, 22'si de İncesu nahiyesine bağlıdır. Bu 1903-4 yılında ki idari dağılım 1907-8 yılına kadar aynıdır. 1908-9 ve 1909 yıllarında İncesu nahiyesinin merkez kazadan ayrılıp tekrar kaza olmasıyla, merkez kazada 124 köy bağlı bulunmaktadır. Bu köy sayısı 1910 yılında ise 123'e inmiştir.

b-Develu Kazası

1888-9 ile 1899-1900 yılları arasında Develu kazasına bağlı 1 nahiye, 57 köy bulunmaktadır. Nefs-i Develu da 25, Köstere nahiyesinde ise 32 köy bağlıdır. 1900-1 ile 1909 yılları arasında kazada yine bir nahiye 75 köy vardır. Ancak bu 75 köyün dağılımı yapılmamıştır. 1910 yılında ise 77 olan köy sayısının tamamı nefsi Develu'ya bağlı olmakla birlikte Köstere nahiyesinde hiç köy yoktur.

c-İncesu Kazası

1888-9 ile 1902-3 yılları arasında İncesu kazasının 1 nahiyesi ve 22 köyü vardır. Bu köyler nahiyeye nefsi İncesu da 6, Karahisar nahiyesinde 16 şeklinde dağılmıştır. Bu kaza 22 köyü ile birlikte 1903-4 yılında merkez kazaya bağlı nahiye olmuş ve 1907-8 yılına kadar da böyle devam etmiştir. 1908-9 yılında tekrar Kayseriye sancağına bağlı kaza olan İncesu kazasında 1 nahiye, 45 köy, 1909 yılında 1 nahiye 16 köy, 1910 yılında ise 21 köy bulunmaktadır. Ancak bu

tarihlerdeki mevcut köylerin dağılımı ne nefsi İncesu'ya ne de Karahisar nahiyesine yapılmamıştır.³⁰

D-Yozgat Sancağı

Yozgat sancağında 1888-9 ile 1892-3 yılları arasında merkez kaza dahil 5 kaza, 5 nahiye 923 köy, 1893-4 yılında 5 kaza, 5 nahiye, 950 köy, 1894-5 yılında bir kaza (merkez kaza), 3 nahiye, 305 köy, 1895-6 ile 1899-1900 yılları arasında 3 kaza, 3 nahiye, 505 köy, 1900-1 ve 1901-2 yıllarında 3 kaza, 4 nahiye, 505 köy, 1902-3 ile 1906-7 yılları arasında 3 kaza, 4 nahiye, 506 köy, 1906-7 ile 1908-9 yılları arasında 3 kaza, 5 nahiye ve 506 köy, 1909 ve 1910 yıllarında ise 3 kaza, 4 nahiye, 506 köy bulunmaktadır.

1888-9 ile 1893-4 yılları arasında Yozgat sancağına bağlı merkez kaza dahil 5 kaza (Çorum, Maden, Sungırlı, Boğazlıyan) vardır. 1893-4 yılında bu sancağa bağlı bulunan Çorum kazasının sancak olup diğer kazalarında bu sancağa yani Çorum sancağına bağlı olmasıyla Yozgat sancağında yalnız bir kaza yani merkez kaza bulunmaktadır. 1894-5 ile 1910 yılları arasında ise Yozgat sancağına Maden ve Boğazlıyan kazalarının tekrar bağlanmasıyla sancaktaki kaza sayısı merkez kaza ile birlikte 3'e yükselmiştir

a-Merkez Kaza

Yozgat sancağının merkez kazasına 1888-9 ile 1894-5 yılları arasında 3 nahiye ve 305 köy bağlıdır. Bu köylerden 80'i nefsi Yozgata, 78'i de Hüseyinabad'a, 58'i Koztakuca'ya, 89'u da Sorgun'a bağlı bulunmaktadır. 1895-6 ile 1901-2 yılları arasında 78 köyü ile beraber Çorum sancağının merkez kazasına bağlanan Hüseyinabad nahiyesinin, Yozgat sancağının merkez kazasından ayrılmasıyla kazada 2 nahiye 227 köy kalmıştır. Bu 227 köyün dağılımı aynı 1894-5 yılındaki gibidir. 1902-3 ile 1910 yılları arasında ise yine aynı 2 nahiye ile birlikte 228 köy

³⁰ 1306 devlet salnamesi, s.194; 1307 devlet salnamesi, s.557-8; 1308 devlet salnamesi, s.549-550; 1309 devlet salnamesi, s.577-8; 1310 devlet salnamesi, s.585-6; 1311 devlet salnamesi, s.620-1; 1312 devlet salnamesi, s.636-7; 1313 devlet salnamesi, s.667-8; 1314 devlet salnamesi, s.679-80; 1315 devlet salnamesi, s.424-5; 1316 devlet salnamesi, s.496; 1317 devlet salnamesi, s.538; 1318 devlet salnamesi, s.522-3; 1319 devlet salnamesi, s.573-4; 1320 devlet salnamesi, s.595-6Ü; 1321 devlet salnamesi, s.647; 1322 devlet salnamesi, s.661;m 1323 devlet salnamesi, s.731; 1324 devlet

bulunmaktadır. Fakat bu tarihler arasında da 228 köyün nahiyelere dağılımı zikir edilmemektedir.³¹

b-Maden Kazası

1888-9 ile 1893-4 yılları arasında Maden kazasına bağlı 165 köy bulunmaktadır. Bu kaza 1894-5 yılında Çorum sancağına bağlanmışsa da, 1895-6 yılında tekrar Yozgat sancağına 165 köyü ile bağlanmıştır. Bu sebeple 1895-6 ile 1899-1900 yılları arasında kazanın merkeze bağlı 165 köyü vardır. 1900-1 ile 1910 yılları arasında ise kazada 1 nahiyeye ile yine 165 köy bulunmaktadır. Bu 165 köy nefsi Maden'e bağlı olmakla birlikte Karamağra nahiyesinde hiç köy yoktur.

c-Boğazlıyan Kazası

1888-9 ile 1910 yılları arasında Boğazlıyan kazasında 1 nahiyeye ve 113 köy vardır. Köylerden 76'sı nefsi Boğazlıyan'a, 37'si de Akdağ nahiyesine bağlı bulunmaktadır.³²

d-Sungurlu Kazası

Sungurlu kazasının 1888-9 ile 1893-4 yılları arasında nefsi Sungurlu da 104, Selmanlı nahiyesinde 67 köy olmak üzere kazada toplam 1 nahiyeye 171 köy vardır. Bu

salnamesi, s.795; 1325 devlet salnamesi, s.791; 1326 devlet salnamesi, s.540; 1327 devlet salnamesi, s.539-40; 1328 devlet salnamesi, s.560-1.

³¹ 1306 devlet salnamesi, s.196-7; 1307 devlet salnamesi, s.559-60; 1308 devlet salnamesi, s.551-2; 1309 devlet salnamesi, s.579-0; 1310 devlet salnamesi, s.587-8; 1311 devlet salnamesi, s.622-3; 1312 devlet salnamesi, s.638; 1313 devlet salnamesi, s.668-9; 1314 devlet salnamesi, s.670-1; 1315 devlet salnamesi, s.425-6; 1316 devlet salnamesi, s.497-8; 1317 devlet salnamesi, s.580-1; 1318 devlet salnamesi, s.522-3; 1319 devlet salnamesi, s.572-3; 1320 devlet salnamesi, s.594-5; 1321 devlet salnamesi, s.646-7; 1322 devlet salnamesi, s.660-1; 1323 devlet salnamesi, s.730-1; 1324 devlet salnamesi, s.794-5; 1325 devlet salnamesi, s.790-1; 1326 devlet salnamesi, s.539-0; 1327 devlet salnamesi, s.538-9; 1328 devlet salnamesi, s.558-9.

³² 1306 devlet salnamesi, s.197; 1307 devlet salnamesi, s.560; 1308 devlet salnamesi, s.552; 1309 devlet salnamesi, s.579-0; 1310 devlet salnamesi, s.587-8; 1311 devlet salnamesi, s.623; 1312 devlet salnamesi, s.-; 1313 devlet salnamesi, s.669; 1314 devlet salnamesi, s.670; 1315 devlet salnamesi, s.426; 1316 devlet salnamesi, s.498; 1317 devlet salnamesi, s.581; 1318 devlet salnamesi, s.523; 1319 devlet salnamesi, s.573; 1320 devlet salnamesi, s.594-5; 1321 devlet salnamesi, s.647; 1322 devlet salnamesi, s.661; 1323 devlet salnamesi, s.731; 1324 devlet salnamesi, s.795; 1325 devlet salnamesi, s.791; 1326 devlet salnamesi, s.540; 1327 devlet salnamesi, s.539; 1328 devlet salnamesi, s.559.

kaza 1894-5 yılından itibaren Yozgat sancağından ayrılarak Çorum sancağına bağlanmıştır.³³

e-Çorum Kazası

1888-9 ile 1892-3 yılları arasında Çorum kazasının merkez kazaya bağlı 169 köyü olup, bu köy sayısı 1893-4 yılında 196'ya yükselmiştir. Bu kaza 1894-5 yılında kazalıktan ayrılmıştır.³⁴

E-Çorum Sancağı

1893-4 yılında Yozgat sancağından ayrılan Çorum kazası 1894-5 yılında sancak olmuştur. Çorum sancağının 1894-5 yılında merkez kaza dahil 4 kaza, 2 nahiye, 655 köy, 1895-6 yılında 4 kaza, 2 nahiye 574 köy, 1896-7 yılında 4 kaza, 6 nahiye, 540 köy, 1897-8 yılında 4 kaza, 6 nahiye, 541 köy; 1898-9 ve 1899-1900 yıllarında 4 kaza, 7 nahiye, 587 köy, 1900-1 yılında 4 kaza, 2 nahiye, 598 köy, 1901-2 yılında 4 kaza, 2 nahiye, 599 köy, 1902-3 ile 1908-9 yılları arasında 4 kaza, 2 nahiye, 588 köy, 1909 ve 1910 yıllarında 4 kaza, 3 nahiye, 633 köyü bulunmaktadır. Çorum sancağında 1888-9 ile 1910 yılları arasında merkez kaza dahil 4 kaza (Osmancık, Sungurlı, İskilip) vardır. Ancak 1894-5 yıllarında Yozgat sancağına bağlı Maden kazası Çorum sancağına dahil edilmiş, fakat 1895-6'da tekrar Yozgat sancağına bağlanmıştır.

a-Merkez Kaza

Çorum sancağının merkez kazasında 1894-5 yılında merkeze bağlı 195 köy bulunmaktadır. 1895-6 ile 1900-1 yılları arasında ise 1 nahiye 272 köy olup, köylerden 185'i nefsi-i Çorum'a, 87'si de Hüseyinabad nahiyesine bağlıdır. 1901-2 ile 1910 yılları arasında ise yine 1 nahiye, 273 köy bulunmaktadır. Ancak 273 köyün dağılımı bu tarihler arasında zikr edilmemektedir.³⁵

³³ 1306 devlet salnamesi, s.198; 1307 devlet salnamesi, s.560; 1308 devlet salnamesi, s.552; 1309 devlet salnamesi, s.580; 1310 devlet salnamesi, s.588; 1311 devlet salnamesi, s.623.

³⁴ 1306 devlet salnamesi, s.197-8; 1307 devlet salnamesi, s.559; 1308 devlet salnamesi, s.551; 1309 devlet salnamesi, s.579; 1310 devlet salnamesi, s.579; 1311 devlet salnamesi, s.622.

³⁵ 1313 devlet salnamesi, s.670-1; 1314 devlet salnamesi, s.682-3; 1315 devlet salnamesi, s.426-7; 1316 devlet salnamesi, s.498-9; 1317 devlet salnamesi, s.582-3; 1318 devlet salnamesi, s.525-6; 1319 devlet salnamesi, s.575-6; 1320 devlet salnamesi, s.596-7; 1321 devlet salnamesi, s.648-9; 1322 devlet salnamesi, s.662-3; 1323 devlet salnamesi, s.732-3; 1324 devlet salnamesi, s.796-7;

b-Sungırlı Kazası

Sungırlı kazasının 1894-5 yılında 1 nahiyesi 171 köyü vardır. Nefs-i Sungırlıya 104, Selmanlı nahiyesine de 67 köy bağıdır. 1895-6 ile 1908-9 yılları arasında merkez kazaya bağı köy sayısı 104 olup, bu sayı 1909 ve 1910 yıllarında 111'e yükselmiştir. Ayrıca Selmanlı nahiyesi de 1895-6 yılında kazadan ayrılmıştır.³⁶

c-İskilip Kazası

1894-5 yılında Kastamonu vilayetinin Kengirli sancağından ayrılarak 1895-6'da Çorum sancağına bağlanan İskilip kazasının merkez kazasına bağı 115 köyü bulunmaktadır. Bu köy sayısı 1896-7 yılında da aynıdır. 1897-8 ile 1908-9 yılları arasında bu sayı 116'ya, 1909 ve 1910 yıllarında da 165'e yükselmiştir. Fakat 1909 ve 1910 yıllarında bu kazaya Alagöz adlı yeni bir nahiye bağlanmış ve 165 köyün tamamı da bu nahiye de yer almıştır.

d-Osmancık Kazası

Osmancık kazasında 1895-6 yılında 1 nahiye 83 köy bulunmaktadır. 49 köy nefs-i Osmancık'a, 34 köy de Kargı nahiyesine bağıdır. 1896-7 ve 1897-8 yıllarında kazada 5 nahiye 49 köy olup, bu köylerin nahiyelere dağılımı ise 8'i Hacıhamza, 11'i Tudurga, 7'si Kızıltepe, 8'i Karaviran, 15'i de Akviran şeklindedir. Ayrıca bu tarihlerde Kargı nahiyesi kazada zikr edilmemiştir. 1898-9 ve 1899-1900 yıllarında ise Kargı nahiyesinin de kazaya tekrar bağlanmasıyla 35 köy daha ilave olmuş böylece kazada 6 nahiye 84 köy mevcut olmuş oldu. 1900-1 ile 1908-9 yılları arasında Kargı nahiyesinin dışında ki bütün nahiyeler kazadan ayrılmıştır. Bu sebeple kazada bu yıllar arasında 1 nahiye 195 köy vardır. Bu 195 köyün hepsi de Kargı

1325 devlet salnamesi, s.792-3; 1326 devlet salnamesi, s.442-3; 1327 devlet salnamesi, s.542-3; 1328 devlet salnamesi, s.563-4.

³⁶ 1313 devlet salnamesi, s.670; 1314 devlet salnamesi, s.682; 1315 devlet salnamesi, s.427; 1316 devlet salnamesi, s.499; 1317 devlet salnamesi, s.583; 1318 devlet salnamesi, s.526; 1319 devlet salnamesi, s.576; 1320 devlet salnamesi, s.597; 1321 devlet salnamesi, s.648-9; 1322 devlet salnamesi, s.663; 1323 devlet salnamesi, s.733; 1324 devlet salnamesi, s.797; 1325 devlet salnamesi, s.793; 1326 devlet salnamesi, s.442; 1327 devlet salnamesi, s.542; 1328 devlet salnamesi, s.563.

nahiyesine bağlı bulunmaktadır. 1909 ve 1910 yıllarında ise bu köy sayısı 84'e düşmüş nahiye sayısında ise bir değişiklik olmamıştır.³⁷

³⁷ 1313 devlet salnamesi, s.670-1; 1314 devlet salnamesi, s.682-3; 1315 devlet salnamesi, s.427; 1316 devlet salnamesi, s.499; 1317 devlet salnamesi, s.583; 1318 devlet salnamesi, s.526; 1319 devlet salnamesi, s.576; 1320 devlet salnamesi, s.597; 1321 devlet salnamesi, s.649; 1322 devlet salnamesi, s.663; 1323 devlet salnamesi, s.733; 1324 devlet salnamesi, s.797; 1325 devlet salnamesi, s.793; 1326 devlet salnamesi, s.442-3; 1327 devlet salnamesi, s.542-3; 1328 devlet salnamesi, s.563-4.

V.BÖLÜM

MÜSTAKİL SANCAKLAR

A-BOLU SANCAĞI

1908-9 yılında müstakil olan Bolu sancağının bu yılda merkez kaza dahil 9 kaza, 4 nahiye, 1473 köy; 1909 yılında 9 kaza, 4 nahiye 1489 köy; 1910 yılında ise 9 kaza, 4 nahiye 1404 köy bulunmaktadır.

1908-9 ile 1910 yılları arasında Bolu sancağında merkez kaza dahil 9 kaza (Eregli, Bartın, Zonguldak, Düzce, Gerede, Göynük, Hamidiye, Mudurnu) vardır. Fakat 1908-9 yılından itibaren Hamidiye kazası olarak adlandırılmaya başlanmıştır.

a-Merkez Kaza

Bolu sancağının merkez kazasında merkeze bağlı 1908-9 yılında 227 köy, 1909 yılında 233 köy, 1910 yılında ise 201 köy bulunmaktadır.

b-Bartın Kazası

1908-9 ve 1909 yıllarında Bartın kazasında 1 nahiye 227 köy olup, köylerden 133'ü nefs-i Bartın'a, 94'ü de Amasra nahiyesine bağlıdır. 1910 yılında nahiye sayısı değişmemiş fakat köy sayısı 315 olmuştur. Nefs-i Bartın da 224, Amasra da ise 91 köy bulunmaktadır.

c-Zonguldak Kazası

1908-9 ve 1909 yıllarında Zonguldak kazasının merkeze bağlı 69 köyü vardır. Bu sayı 1910 yılında ise 70'e yükselmiştir.

d-Düzce Kazası

1908-9 ve 1909 yıllarında Düzce kazasında nefs-i Düzce de 208, Akçaşehir de 53 olmak üzere toplam 1 nahiye 261 köy bulunmaktadır. 1910 yılında ise 1 nahiye 213 köy vardır. Bu köyün 180'i nefs-i Düzce, 23'ü Akçaşehir nahiyesindedir.

e-Gerede Kazası

Gerede kazasında 1908-9 yılında 1 nahiye 197 köy bulunmaktadır. Nefs-i Gerede'nin 170, Çaga-Mengen nahiyesinin 27 köyü vardır. 1909 yılında kazada nahiye sayısı aynı olmasına rağmen köy sayısı 207'ye yükselmiştir. Bunun sebebi de Çaga-Mengen nahiyesinin 27 olan köy sayısınının 37 olmasıdır.

f-Göynük Kazası

1908-9 ve 1909 yıllarında Göynük kazasının merkeze bağlı 87 köyü varken bu sayı 1910 yılında 72 olmuştur.

g-Hamidiye Kazası

1908-9 ve 1909 yıllarında Hamidiye kazasına bağlı 1 nahiye 123 köy bulunmaktadır. Köylerden 43'ü nefsi Hamidiye'ye, 80'i de Çarşamba-ÇayHoma nahiyesine bağlıdır. Hamidiye kazası 1909 ve 1910 yıllarında Devrek kazası olarak zikr edilmiştir. 1910 yılında ise Devrek kazasında nahiye sayısı aynı kalmış fakat köy sayısı 119'a düşmüştür. Köylerden 63'ü nefsi Devreğe, 56'sı da Çarşamba-ÇayHoma nahiyesine bağlı bulunmaktadır.

h-Eregli Kazası

1908-9 ve 1909 yıllarında Eregli kazasının merkez kazaya bağlı 124 köyü bulunmakla beraber bu köy sayısı 1910 yılında 121'e düşmüştür.

ı-Mudurnu Kazası

1908-9 ve 1909 yıllarında Mudurnu kazasının merkez kazaya bağlı 158 köyü vardır. 1910 yılında ise 120 köy kazaya bağlı bulunmaktadır.¹

¹ 1326 devlet salnamesi, s.799-800; 1327 devlet salnamesi, s.845-7; 1328 devlet salnamesi,s.853-5.

B-KARESİ SANCAĞI

1908-9 yılında müstakil olan Karesi sancağının bu tarihte merkez kaza dahil Ayvalık, Bandırma, Edremit, Burhaniye, Erdek, Gönen, Sındırgı ve Balya olmak üzere 9 kazası , 14 nahiyesi ve 915 köyü vardır. 1909 tarihinde ise bu kazada 9 kaza, 15 nahiye, 915 köy; 1910 yılında da 9 kaza, 15 nahiye, 917 köy bulunmaktadır.¹

a-Merkez Kaza

Karesi sancağının merkez kazasında , 1908-9 ile 1910 yılları arasında 6 nahiye ve 399 köy vardır. Nefs-i Balıkesir'in 113, Bigadiç'in 52, Giresun'un 18, Keşut'un 76, Fart'un 29, Balat'ın 40, İvrindi'nin ise 71 köyü bulunmaktadır.²

b-Ayvalık Kazası

Ayvalık kazasının 1908-9 yılında merkez nahiyeye bağlı 1 köyü vardır. 1909 ve 1910 yıllarında ise Yund nahiyesinin kazada tekrar zikir edilmesiyle 1 nahiyesi ve yine bir köyü olmuş oldu.

c-Bandırma Kazası

1908-9 ile 1910 yılları arasında Bandırma kazasının 80 köyü ile beraber 2 nahiyesi bulunmaktadır. Nefs-i Bandırma'da 11, Kapudağ'da 4, Manyas'da 65 köy vardır.

d-Edremit Kazası

Edremit kazasına , 1908-9 ile 1910 yılları arasında 1 nahiye, 102 köy bağlıdır. Nefs-i Edremit'e 51, Avinye nahiyesinde 51 köy vardır.³

e-Burhaniye Kazası

1908-9 ve 1909 yıllarında Burhaniye kazasında 1 nahiye , 55 köy vardır. Bunun 55 köyü Emrudabad nahiyesine bağlıdır. 1910 yılında ise , Emrudabad 'da ki köy sayısı 40'a düşmüş, nefsi Emrudabad'da ise 16 köy bağlanmıştır. Böylelikle bu tarihte kazada 1 nahiye , 56 köy olmuş oluyor.⁴

f-Erdek Kazası

1908-9 ile 1910 yılları arasında Erdek kazasının 3 nahiye ve 46 köyü vardır. Nefs-i Erdek'in 10, Aydınçık'ın 24, Paşalimanı'nın 7, Marmara'nın ise 5 köyü vardır.

¹ 1326 devlet salnamesi, s.830-833; 1327 devlet salnamesi, s.879-882; 1328 devlet salnamesi, s.891-894

² 1326 devlet salnamesi, s.830; 1327 devlet salnamesi, s.879; 1328 devlet salnamesi, s.891

³ 1326 devlet salnamesi, s.831; 1327 devlet salnamesi, s.879-880 ; 1328 devlet salnamesi, s.891-892

⁴ 1326 devlet salnamesi, s.832; 1327 devlet salnamesi, s.880; 1328 devlet salnamesi, s.892

g-Gönen Kazası

Gönen kazasının 1908-9 ve 1909 yıllarında 1 nahiye ve 75 köyü bulunmaktadır. Sarıköy nahiyesinde 75 köy vardır. 1910 yıllarında ise bu nahiyeye 2 köyün daha ilave olunmasıyla mevcut sayı 77'ye yükselmiştir. 1908-9 ve 1909 yıllarında Sındırgı kazasının 71 köyü merkez nahiyeye bağlıdır. 1910 yılında bu sayı 70'e düşmüştür. ⁵

h-Balya Kazası

Balya kazasının 1908-9 ile 1910 yılları arasında merkez nahiyeye bağlı 86 köy bulunmaktadır. ⁶

⁵ 1326 devlet salnamesi, s.832; 1327 devlet salnamesi, s.881; 1328 devlet salnamesi, s.893

⁶ 1326 devlet salnamesi, s.883 ; 1327 devlet salnamesi, s.882; 1328 devlet salnamesi, s.894

C-İZMİD SANCAĞI

1293h/1876-7 yılından itibaren müstakil sancak olarak zikr edilen İzmid sancağında Adapazarı, Karamürsel, Geyve ve Kandıra olmak üzere 4 kaza bulunmaktadır. Bu sancaktaki nahiyeler ise bu tarihte zikr edilmemiştir. 1293h /1876-7 yılındaki bu mevcut idari durum 1305h/1887 yılına kadar devam etmiştir. Ancak 1296h/1878 yılından itibaren nahiyelerde karışık bir şekilde zikr edilmeye başlanmıştır. Şöyle ki; 1296h/1878 yılında izafi , Sarıçayır, Şeyhler, Keymos, Ağaçalı, Akhisar, Taraklı; 1297h/1879 ve 1298h/1880 yıllarında ise , bir önceki salnamede yer alan nahiyelere ek olarak Akabad, Hendek, Derbent, Sabanca, Karasu ve Yalova nahiyeleri bu sancağa bağlı olmuştur. 1299h/1881 yılında ise yalnız Sabanca, Taraklı, Karasu, Keymos ve Yalova nahiyeler olarak zikr edilmekte, diğer mevcut nahiyeler ise başka kazalara bağlı görünmektedir.

1300h/1882-3 yılında ise 1299h/1881-2 tarihli salnamedeki yanlışlık düzeltilerek , başka kazalara bağlı görülen nahiyeler tekrar bu sancakta zikr edilmeye başlanmıştır. Ancak bu tarihte Tudurgu ve Akyazı nahiyeleri bu sancağa bağlanmıştır. 1301h/ 1883-4 yılındaki mevcut idari durum 1299h/1881-2 yılındaki gibidir. 1302h/1884-5 ile 1305h/1887-8 yılları arasında İzmid sancağında , Karamürsel, Adapazarı, Geyve ve Kandıra kaza olarak ; Yalova , Şeyhler, Keymos, Akabad ve Ağaçalı ise nahiyeler olarak belirtilmiştir.¹ 1888-1889 yılında İzmid sancağının merkez kaza dahil 5 kaza, 12 nahiyeler ve 606 köyü bulunmaktadır. Bu mevcut idari durum 1895-6 yılına kadar aynıdır. Ancak 1888-9 ve 1889-1890 yıllarında kaza sayısı yanlışlıkla olsa gerek 6 olarak yazılmıştır. 1896-7 ile 1898-9 yılları arasında İzmid sancağında 5 kaza , 12 nahiyeler ve 1027 köy vardır. Salnamelerde bu yıllarda toplama hatası yapılarak 10 nahiyeler , 919 köy olarak zikr edilmiştir. 1899-0 ve 1900-1 yıllarında ise 5 kaza , 12 nahiyeler ve 1054 köy mevcuttur. Bu tarihli salnamelerde yine toplama hatası yapılarak 10 nahiyeler , 938 köy olarak belirtilmiştir. 1901-2 yılında 6 kaza , 11 nahiyeler , 1057 köy; 1902-3 yılında 6 kaza , 13 nahiyeler, 1251 köy; 1903-4 yılında 6 kaza , 13 nahiyeler , 1286 köy; 1904-5 yılında 6 kaza , 13 nahiyeler, 1287 köy; 1905-6 yılında 6 kaza , 12 nahiyeler, 1102 köy; 1906-7 ve 1907-8 yıllarında 6 kaza , 11 nahiyeler, 1105 köy ; 1908-9 yılında 6 kaza , 12 nahiyeler, 1238 köy ; 1909 ve 1910 yıllarında ise 6 kaza , 12 nahiyeler, 1299 köy İzmid sancağında bulunmaktadır. Ancak bu yıllarda , toplama hatası yapılarak salnamelerde yanlış zikr edilmiştir. Şöyle ki; 1901-2

¹ 1293 devlet salnamesi, s.243; 1294 devlet salnamesi, s.452; 1295 devlet salnamesi, s.318; 1296 devlet salnamesi, s.119; 1297 devlet salnamesi, s.501-2 ; 1298 devlet salnamesi, s.553-5; 1299 devlet salnamesi, 52; 1300 devlet salnamesi, s.266; 1301 devlet salnamesi, s.30; 1302 devlet salnamesi, s.39; 1303 devlet salnamesi, s.36; 1304 devlet salnamesi, s.38; 1305 devlet salnamesi, s.34

yılında, 938 köy; 1903-4 yılında 11 nahiye, 1101 köy; 1904-5 yılında 11 nahiye, 1102 köy; 1908-9 yılında 1198 köy olarak ifade edilmiştir.²

İzmid sancağında . 1888-9 ile 1900-1 yılları arasında merkez kaza dahil Karamürsel, Adapazarı , Kandıra ve Geyve kazaları bulunmaktadır.

a-Merkez Kaza

1888-9 ile 1898-9 yılları arasında merkez kazada 1 nahiye ve 66 köy vardır. Bunlar nefsi-i İzmid'e 32, Bağçecik nahiyesine 34 köy şeklinde dağılmıştır. 1899-1900 ile 1901-2 yılları arasında bu kazada 2 nahiye ve 81 köy olup , nefsi-i İzmid'in 32, Bağçecik'in 34 ve bu tarihte kazaya dahil olan Ermişe adlı yeni bir nahiyenin ise 15 köyü mevcuttur. 1902-3 ile 1908-9 yılları arasında ise nefsi-i İzmid'in 32 (5 köy ilave olunuyor) , Ermişe'nin 15 (7 köy ilave oluyor) , Bağçecik 34 köyü vardır. Böylelikle bu tarihte merkez kazada 2 nahiye 93 köy mevcut oluyor. 1909 ve 1910 yıllarında bu kazada 189 köy ile beraber 2 nahiye bulunmaktadır. 121 köy nefsi-i İzmid, 39 köy Ermişe, 29 köy Bağçecik nahiyesinde dir. Ancak 1910 yılındaki salnamede yine toplama hatası yapılarak köy adedini 189 yazacağı yerde 181 olarak belirtmiştir.

b-Karamürsel Kazası

Karamürsel kazasında , 1888-9 ile 1895-6 yılları arasında nefsi-i Karamürsel'de 33, Yalova'da 27 olmak üzere 1 nahiye 60 köy vardır. 1896-7 ile 1900-1 yılları arasında bu kazada , Yalova nahiyesindeki köy sayısının 37 olmasıyla toplam sayı 70 olmuş, diğerlerinde ise herhangi bir değişiklik meydana gelmemiştir. Daha önce bu kazaya bağlı olan Yalova nahiyesi 1901-1902 yılından itibaren kaza olmuştur. Bu sebeple 1901-2 ve 1902-3 yıllarında bu kazada nefsi-i Karamürsel'de 33 köy kalmıştır. 1903-4 ile 1907-8 yılları arasında ise bu köy sayısı 41'e yükselmiştir. 1908-9 ile 1910 yılları arasında bu kazada 1 nahiye ve 97 köy vardır. Nefsi-i Karamürsel'in 43, Kazaya yeni dahil olan İznik nahiyesinin ise 54 köyü bulunmaktaydı.

² 1306 devlet salnamesi, s.709-711; 1307 devlet salnamesi, s.805-807; 1308 devlet salnamesi, s.596-599; 1309 devlet salnamesi, s.829-831; 1310 devlet salnamesi, s.839-841; 1311 devlet salnamesi, s.869-871; 1312 devlet salnamesi, s.882-885; 1313 devlet salnamesi, s.756-758; 1314 devlet salnamesi, s.926-930; 1315 devlet salnamesi, s.576-578; 1316 devlet salnamesi, s.800-803; 1317 devlet salnamesi, s.660-663; 1318 devlet salnamesi, s.700-703; 1319 devlet salnamesi, s.752-755; 1320 devlet salnamesi, s.770-771; 1321 devlet salnamesi, s.822-824; 1322 devlet salnamesi, s.842-843; 1323 devlet salnamesi, s.915-917; 1324 devlet salnamesi, s.979-981; 1325 devlet salnamesi, s.975-977; 1326 devlet salnamesi, s.790-792; 1327 devlet salnamesi, s.834-837; 1328 devlet salnamesi, s.846-849

c-Adapazarı Kazası

1888-9 ile 1895-6 yılları arasında Adapazarı kazasının 3 nahiye ve 205 köyü vardır. Nefs-i Adapazarı'nın 52, Sapanca'nın 73, Akyazı'nın 48, Hendek'in 32 köyü bulunmaktaydı. 1896-7 ile 1898-9 yılları arasında 3 nahiye 214 köyü vardır. Nefs-i Adapazarı'na 86, Sapanca'ya 29, Akyazı'ya 52, Hendek'e 47 köy bağlıdır. 1899-1900 yılında mevcut köy sayısı 226'ya yükselmiştir. Bunların dağılımı ise Nefs-i Adapazarı'na 90, Sapanca'ya 29, Akyazı'ya 60, Hendek'e 47 köy şeklindedir. Nahiyelerin sayısında ise bir değişiklik olmamıştır. 1900-1 ile 1901-2 yılında Karasu adlı yeni bir nahiyenin bu kazaya 41 köy ile beraber bağlanmasıyla bu kazada 4 nahiye, 267 köy mevcut olmuştur. 1902-3 ile 1907-8 yılları arasında bu kazada 273 köy ile beraber 4 nahiye bulunmaktadır. 91 köy nefsi-i Adapazarı, 34 köy Sapanca, 60 köy Akyazı, 47 köy Hendek, 41 köy Karasu nahiyesindedir. Adapazarı kazasında 1907-8 ile 1910 yılları arasında ise 4 nahiye ve 304 köy vardır. Nefs-i Adapazarı'nın 106, Hendek nahiyesinin 58, Karasu nahiyesinin 50, Sapanca nahiyesinin 29, Akyazı nahiyesinin ise 61 köyü bulunmaktaydı.³

d-Kandıra Kazası

Kandıra kazasının, 1888-9 ile 1895-6 yılları arasında 5 nahiye ve 167 köyü vardır. Nefs-i Kandıra'nın 34, Şeyhler'in 46, Keymos'un 34, Karasu'nun 21, Ağaçlı'nın7, Akabad'ın ise 25 köyü bulunmaktadır. 1896-7 ile 1898-9 yılları arasında 5 nahiye ve 569 köy vardır. Nefs-i Kandıra'ya 119, Şeyhler'e 174, Keymos'a 132, Karasu'ya 41, Ağaçlı'ya71, Akabad'a 32 köy bağlıdır. 1899-1900 yılında kazadan Ağaçlı ve Akabad nahiyeleri ayrılmış yeni bir nahiye olan Akçaova nahiyesi ise bu kazaya bağlanmıştır. Bu sebeple daha önce 5 olan nahiye sayısı 4'e inmiştir. Köy sayısında bir değişiklik olmamış ancak dağılımlarında bir takım farklılıklar vardır. Şöyle ki; Nefs-i Kandıra'nın 119, Şeyhler'in 174, Keymas'ın 132, Karasu'yun 41, Akçaova'nın ise 103 köyü bulunmaktadır. Karasu nahiyesinin 1900-1 yılında itibaren 41 köyü

³ 1306 devlet salnamesi, s.709-710; 1307 devlet salnamesi, s.805-806; 1308 devlet salnamesi, s.797-798; 1309 devlet salnamesi, s.829-830; 1310 devlet salnamesi, s.839-840; 1311 devlet salnamesi, s.865-866; 1312 devlet salnamesi, s.883-884; 1313 devlet salnamesi, s.756-757; 1314 devlet salnamesi, s.927-928; 1315 devlet salnamesi, s.577-578; 1316 devlet salnamesi, s.701-702; 1317 devlet salnamesi, s.661-662; 1318 devlet salnamesi, s.801-802; 1319 devlet salnamesi, s.753-754; 1320 devlet salnamesi, s.770-771; 1321 devlet salnamesi, s.822-823; 1322 devlet salnamesi, s.842-843; 1323 devlet salnamesi, s.916-917; 1324 devlet salnamesi, s.979-980; 1325 devlet salnamesi, s.975-976; 1326 devlet salnamesi, s.790-791-792; 1327 devlet salnamesi, s.834-835-836; 1328 devlet salnamesi, s.846-847-848

ile beraber kazadan ayrılmasıyla, Kandıra kazasında 3 nahiye, 528 köy kalmıştır. Bu tarihteki mevcut idari durum 1910 yılına kadar devam etmiştir.⁴

e-Geyve Kazası

1888-9 ile 1900-1 yılları arasında Geyve kazasının 2 nahiye ve 108 köyü vardır. Nefs-i Geyve'nin 36, Akhisar'ın 43, Taraklı'nın 29 köyü bulunmaktadır. 1901-2 ve 1902-3 yıllarında ise 2 nahiye ve 111 köyü bulunmaktadır. Nefs-i Geyve'nin 39, Akhisar'ın 43, Taraklı'nın 29 köyü vardır. 1903-4 ile 1905-6 yılları arasında bu kazada 133 köy ile beraber 2 nahiye bulunmaktadır. 47 köy nefsi Geyve'de , 50 köy Akhisar'da , 26 köyde Taraklı nahyesindedir. 1906-7 ve 1907-8 yıllarında nefsi Geyve'de 50, Akhisar'da 50, Taraklı'da 36 köy bulunmaktadır. 1908-9 ile 1910 yılları arasında ise nefsi Geyve'nin 56, Akhisar'ın 52, Taraklı'nın 34 köyü vardır. ⁵

f-Yalova Kazası

1901-2 yılında itibaren kaza olan Yalova kazasında, 1901-2 tarihinde merkez nahiyede 37; 1902-3 yılında 38; 1903-4 yılında 33; 1904-5 ile 1908-9 yılları arasında 34; 1909 ve 1910 yıllarında ise 35 köy bulunmaktadır. ⁶

⁴ 1306 devlet salnamesi, s.711; 1307 devlet salnamesi, s.806; 1308 devlet salnamesi,s.798; 1309 devlet salnamesi, 830; 1310 devlet salnamesi, 840; 1311 devlet salnamesi, 867;1312 devlet salnamesi, s.885; 1313 devlet salnamesi, 756; 1314 devlet salnamesi, 929; 1315 devlet salnamesi, 578; 1316 devlet salnamesi, 802; 1317 devlet salnamesi, 662; 1318 devlet salnamesi, 702; 1319 devlet salnamesi, 754; 1320 devlet salnamesi,771; 1321 devlet salnamesi, 823; 1322 devlet salnamesi, 843; 1323 devlet salnamesi, 916; 1324 devlet salnamesi, 981; 1325 devlet salnamesi, 977; 1326 devlet salnamesi, 792; 1327 devlet salnamesi, 836; 1328 devlet salnamesi, 847

⁵ 1306 devlet salnamesi, 711; 1307 devlet salnamesi, 807; 1308 devlet salnamesi,799; 1309 devlet salnamesi, s.831; 1310 devlet salnamesi, s.841; 1311 devlet salnamesi, s.867; 1312 devlet salnamesi, s.885; 1313 devlet salnamesi, s.757; 1314 devlet salnamesi, s.929; 1315 devlet salnamesi, s.578; 1316 devlet salnamesi, s.803; 1317 devlet salnamesi, s.663 ; 1318 devlet salnamesi, s.703; 1319 devlet salnamesi, s.755; 1320 devlet salnamesi, s.771; 1321 devlet salnamesi, s.823; 1322 devlet salnamesi, s.843; 1323 devlet salnamesi, s.917; 1324 devlet salnamesi, s.980; 1325 devlet salnamesi, s.976; 1326 devlet salnamesi, s791; 1327 devlet salnamesi, s.835; 1328 devlet salnamesi, s.846

⁶ 1319 devlet salnamesi, s.755; 1320 devlet salnamesi, s.771; 1321 devlet salnamesi, s.823; 1322 devlet salnamesi, s.843; 1323 devlet salnamesi, s.916; 1324 devlet salnamesi, s.980; 1325 devlet salnamesi, s.986; 1326 devlet salnamesi, s.891; 1327 devlet salnamesi, s.836; 1328 devlet salnamesi, s.849

D-BİGA SANCAĞI

1285h/1868-9 yılından itibaren Biga sancağı Cezire-i Bahri Sefid vilayetine bağlı bulunmaktadır. Bu tarihte sancakta Kala-ı Sultaniye, nahiye-i Lapseki, Biga , nahiye-i Çan , nahiye-i Dimetoka, Ezine, nahiye-i Ayvacık, nahiye-i Bergamiç, nahiye-i Kumkale, Bozcaadası, İmraz ceziresi, Semadirek ceziresi, Limni ceziresi, olmak üzere 13 kaza vardır. ¹

1286h/ 1869-0 ile 1290h/1873-4 yılları arasında Biga sancağında mevcut kaza sayısı, Çan, Dimetoka, Beyramiç, Kumkale, İmroz ve Semadirek kazalarının ayrılmasıyla 7'ye düşmüştür.² 1291h/1874-5 yılında Kala-ı Sultaniye kazası Biga sancağının diğer bir adı olarak zikr edilmeye başlandığından bu kaza sayısı 6 olmuştur. Bu mevcut idari durumda 1293h/1876-7 yılına kadar devam etmiştir.³

1294h/1877-8 ve 1295h/1878-9 yıllarında bu sancakta . Bozcaada , Limni, Ezine , Ayvacık, Lapseki olmak üzere 5 kaza vardır. Biga sancağı ise merkeze bağlanmıştır.⁴

1296h/ 1878-9 yılında ise idari dağılım karışık bir şekilde zikr edilmiştir. Şöyle ki; Kala-ı Sultaniye, Ezine, Lapseki, Ayvacık, Akabad, Erenköy, Beyramiç, Kumkale, Dimetoka ve Çan şeklinde belirtilmiştir.

1297h/1879-1880 ile 1298h/1880-1 yıllarında müstakil sancak olarak ifade edilen Biga sancağının mevcut kazaları Ezine, Ayvacık, Biga, Lapseki, Akabad, Erk, Beyramiç, Çan, Dimetoka, Kumkale, ise nahiye olarak belirtilmektedir.⁵

1299h/1881-2 yılında Biga sancağı kaza ve nahiyeleri ile Balıkesir nahyesine bağlanmıştır. Ancak daha önce zikr edilen Limni, İmraz, Bozcaada, Cezire-i Bahr-i Sefid vilayetine bağlı kalmıştır. Biga sancağının mevcut kazaları Ezine, Ayvacık, Biga ve Lapsekidir. Akabad, Erk, Beyramiç, Çan, Dimetoka ve Kumkale ise nahiyeleri olarak zikr edilmektedir. 1300h/1882-3 yılında ise Kala-ı Sultaniye, Ezine, Lapseki ile Çardak, Ayvacık, Bergamiç kaza olarak; Kumkale, Dimetoka, Çan, Akabad, Erenköy, İnepazarı, Güvercinlik ise

¹ 1285 devlet salnamesi, s.186.

² 1286 devlet salnamesi, s.217; 1287 devlet salnamesi, s.216; 1288 devlet salnamesi, s.244; 1289 devlet salnamesi, s.247; 1290 devlet salnamesi, s.247.

³ 1291 devlet salnamesi, s.249; 1292 devlet salnamesi, s.247; 1293 devlet salnamesi, s.247

⁴ 1294 devlet salnamesi, s.402-403; 1295 devlet salnamesi, s.318.

⁵ 1296 devlet salnamesi, s.169; 1297 devlet salnamesi, s.505-6;1298 devlet salnamesi, s.32

nahiye olarak belirtilmiştir. 1301h/ 1883-4 ile 1305h/1887-8 yılları arasındaki idari durum 1299h/1881-2 yılındaki gibidir.⁶

1306h/ 1888-9 ve 1307h/1889-0 yıllarında Biga sancağında merkez kaza dahil , Biga , Lapseki, Ezine, Ayvacık olmak üzere 5 kaza, 7 nahiye, 471 köy; 1308h/1890-1 ile 1313h/1895-6 yılları arasında 5 kaza, 8 nahiye, 483 köy ; 1314h/ 1896-7 ile 1316h/1898-1899 yılları arasında da 5 kaza , 8 nahiye, 498 köy; 1317h/ 1899-1900 yılında, daha önce zikr edilen 5 kazaya Akabad kazası ilave edilmiş böylelikle 6 kaza , 8 nahiye, 514 köy mevcut olmuştur. 1318h/ 1900-1 yılında Akabad kazasının sancaktan ayrılmasıyla 5 kaza, 8 nahiye, 498 köy kalmıştır. Bu mevcut idari taksimat 1319h/ 1901-2 yılında da aynıdır. 1320h/ 1902-3 yılında Beyramiç'in kaza olarak sancağa bağlanmasıyla 6 kaza , 8 nahiye , 498 köy bu sancakta mevcut olmuştur. 1321h/1903-4 ile 1325h/ 1907-8 yılları arasında ise bu sancakta 6 kaza, 5 nahiye ve 499 köy vardır. 1326h/ 1908-9 yılından 1328h/ 1910-1 yılına kadar sancaktaki 6 olan kaza sayısı ve 7 olan nahiye sayısında bir değişiklik olmamıştır. Köylere gelince , 1908-9 yılında 499; 1909 yılında 500; 1910 yılında ise 514 köy bulunmaktadır. Ancak 1311h/ 1893-4 yılından itibaren Biga sancağı Kala-ı Sultaniye olarak zikr edilmeye başlanmıştır.⁷

a-Merkez Kaza

Biga sancağının merkez kazasında, 1888-9 ve 1889-1890 yıllarında Erenköy nahiyesine 38 köy bağlıdır. 1890-1 ile 1902-3 yılları arasında ise bu nahiyeğe bağlı sayı 39'a yükselmiştir. 1903-4 ile 1907-8 yılları arasında ise Erenköy nahiyesinin ismi zikr edilmemiş yalnız 40 olan köy sayısı belirtilmiştir. 1908-9 ile 1910 yıllarında da tekrar Erenköy nahiyesi 40 köyü ile beraber ifade edilir olmuştur.

b-Biga Kazası

Biga kazasının, 1888-9 ve 1889-1890 yıllarında 2 nahiyesi ve 174 köyü bulunmaktadır. Nefs-i Biga'nın 67, Dimetoka nahiyesinin 43, Çan nahiyesinin ise 64 köyü vardır. 1890-1 ile 1902-3 yılları arasında Karabiga adlı yeni bir nahiyeğin 1 köyü ile kazaya bağlanmasıyla ,

⁶ 1299 devlet salnamesi, s.60; 1300 devlet salnamesi, s.287-288 ; 1301 devlet salnamesi, s.38; 1302 devlet salnamesi, s.50; 1303 devlet salnamesi, s.45; 1304 devlet salnamesi, s.47; 1305 devlet salnamesi, s.43

⁷ 1306 devlet salnamesi, s.712-714; 1307 devlet salnamesi, s.808; 1308 devlet salnamesi, s.800-803 ; 1309 devlet salnamesi, s.832-835; 1310 devlet salnamesi, s.842-845; 1311 devlet salnamesi, s.868-871; 1312 devlet salnamesi, s.886-889; 1313 devlet salnamesi, s.716-719; 1314 devlet salnamesi, s.930-933; 1315 devlet salnamesi, s.580-582; 1316 devlet salnamesi, s.704-706; 1317 devlet salnamesi, s.664-667; 1318 devlet salnamesi, s.704-706; 1319 devlet salnamesi, s.982-984; 1320 devlet salnamesi, s.882-884; 1321 devlet salnamesi, s.824-826; 1322 devlet salnamesi, s.844-846; 1323 devlet salnamesi, s.918-920; 1324 devlet salnamesi, s.982-984; 1325 devlet salnamesi, s.978-980 ; 1326 devlet salnamesi, s.836-838 ; 1327 devlet salnamesi, s.884-886; 1328 devlet salnamesi, s.896-898.

kazada 3 nahiye, 175 köy mevcut olmuştur. 1903-4 yılında Dimetoka nahiyesinin merkez nahiyeye bağlanmasıyla, nefsi-i Biga'da 110, Çan nahiyesinde 64, Karabiga' da 1 köy bulunmaktadır. 1908-9 ve 1909 yıllarında Dimetoka tekrar nahiye olarak zikr ediliyor ancak köy sayısı belirtilmiyordur. Bu sebeple bu tarihlerde sancakta 3 nahiye, 175 köy vardır. 1910 yılında ise 3 nahiye ile 189 köy bulunmaktadır. Bu köylerden 57'si nefsi-i Biga ; 68'i Çan; 46'sı Dimetoka, 18'i Karabiga nahiyesidir. ⁸

c-Lapseki Kazası

1888-9 ve 1889-1890 yıllarında Lapseki kazasının , nefsi-i Lapseki'de 29, Bergos nahiyesinde 32, Çartak nahiyesinde 15 olmak üzere 2 nahiyesi ve 76 köyü bulunmaktadır. 1890-1 ile 1908-9 yılları arasında ise , nefsi-i Lapseki'ye 10 köyün bağlanmasıyla, toplam köy sayısı 86 olmuş, nahiyelerde bir değişiklik olmamıştır. 1909 ile 1910 yıllarında 2 nahiye, 87 köy vardır. Nefsi-i Lapseki'de 39, Bergos'da 33, Çartak'da 15 köy bulunmaktadır. ⁹

d-Ezine Kazası

Ezine kazasının 1888-9 ile 1895-6 yılları arasında 2 nahiyesi , 126 köyü vardır. Nefsi-i Ezine'de 54, Beyramiç'de 65, Kumkale'da 7 köy bulunmaktadır. 1896-7 ile 1902-3 yılları arasında ise , nefsi-i Ezine'nin 57, Beyramiç'in 77, Kumkale'nin 7 olmak üzere, bu kazada 2 nahiye , 141 köy vardır. 1903-4 yılında Beyramiç nahiyesinin kazadan ayrılmasıyla, 1 nahiye, 64 köy kalmıştır. Bu köylerin 57'si nefsi-i Ezine'de, 7'si Kumkale nahiyesindedir. 1903-4 yılındaki mevcut idari durum 1910 yılına kadar devam etmektedir.

⁸ 1306 devlet salnamesi, s.712-713; 1307 devlet salnamesi, s.808-809; 1308 devlet salnamesi, s.800-802; 1309 devlet salnamesi, s.832-834; 1310 devlet salnamesi, s.842-844; 1311 devlet salnamesi, s.868-870; 1312 devlet salnamesi, s.886-888; 1313 devlet salnamesi, s.716-718; 1314 devlet salnamesi, s.930-932; 1315 devlet salnamesi, s.580-581; 1316 devlet salnamesi, s.704-705; 1317 devlet salnamesi, s.664-666; 1318 devlet salnamesi, s.704-705; 1319 devlet salnamesi, s.982-983; 1320 devlet salnamesi, s.882-883; 1321 devlet salnamesi, s.824-825; 1322 devlet salnamesi, s.844-845; 1323 devlet salnamesi, s.918-919; 1324 devlet salnamesi, s.982-983; 1325 devlet salnamesi, s.978-979; 1326 devlet salnamesi, s.836-837; 1327 devlet salnamesi, s.884-885 ; 1328 devlet salnamesi, s.896-897.

⁹ 1306 devlet salnamesi, s.813; 1307 devlet salnamesi, s.810; 1308 devlet salnamesi, s.802; 1309 devlet salnamesi, s.834; 1310 devlet salnamesi, s.844; 1311 devlet salnamesi, s.870; 1312 devlet salnamesi, 888; 1313 devlet salnamesi, s.716; 1314 devlet salnamesi, s.932; 1315 devlet salnamesi, s.582; 1316 devlet salnamesi, s.706; 1317 devlet salnamesi, s.666; 1318 devlet salnamesi, s.706; 1319 devlet salnamesi, s.758; 1320 devlet salnamesi, s.774; 1321 devlet salnamesi, s.826; 1322 devlet salnamesi, s.846; 1323 devlet salnamesi, s.930; 1324 devlet salnamesi, s.984; 1325 devlet salnamesi, s.980; 1326 devlet salnamesi, s.837; 1327 devlet salnamesi, s.886; 1328 devlet salnamesi, s.898.

e-Ayvacık Kazası

1888-9 ile 1910 yılları arasında Ayvacık kazasının merkez nahiyesine 57 köy bağlı bulunmaktadır.¹⁰

f-Akabad Kazası

1899-1900 yılında daha önce bu sancağa bağlı nahiye olan Akabad kaza olmuştur. Bu kazaya bağlı ise 16 köy vardır.¹¹

g-Beyramiç Kazası

1903-4 yılında ise; daha önceki tarihlerde Ezine kazasına bağlı nahiye olan Beyramiç 77 köyü ile beraber kaza olmuştur ve bu idari durum 1910 yılına kadar devam etmiştir.¹²

¹⁰ 1306 devlet salnamesi, s.814; 1307 devlet salnamesi, s.810-811; 1308 devlet salnamesi, s.803; 1309 devlet salnamesi, s.835; 1310 devlet salnamesi, s.845; 1311 devlet salnamesi, s.870-871; 1312 devlet salnamesi, s.888-889; 1313 devlet salnamesi, s.716-717; 1314 devlet salnamesi, s.932-933; 1315 devlet salnamesi, s.882; 1316 devlet salnamesi, s.706; 1317 devlet salnamesi, s.666; 1318 devlet salnamesi, s.706; 1319 devlet salnamesi, s.758; 1320 devlet salnamesi, s.884; 1321 devlet salnamesi, s.826; 1322 devlet salnamesi, s.846; 1323 devlet salnamesi, s.930; 1324 devlet salnamesi, s.984; 1325 devlet salnamesi, s.980; 1326 devlet salnamesi, s.837; 1327 devlet salnamesi, s.886; 1328 devlet salnamesi, s.898.

¹¹ 1317 devlet salnamesi, s.667.

¹² 1320 devlet salnamesi, s.884; 1321 devlet salnamesi, s.826; 1322 devlet salnamesi, s.846; 1323 devlet salnamesi, s.920; 1324 devlet salnamesi, s.984; 1325 devlet salnamesi, s.980; 1326 devlet salnamesi, s.937; 1327 devlet salnamesi, s.886; 1328 devlet salnamesi, s.898.

SONUÇ

İncelemiş olduğumuz 1272-1328 yılları arasındaki devlet salnameleri yaklaşık 56 yılı içerisine almaktadır. Bilindiği üzere vilayetlerin idari taksimatı sancaklardan kazalara kazalardan nahiyelere nahiyelerden de köyler şeklinde dağılımı gerçekleşmektedir. Bu çalışmamızda yukarıdaki tarihler arasında Kastamonu, Aydın, Hüdavendigâr ve Ankara (Bozok) vilayetlerinin idari dağılımları incelenmiştir. Devlet salnameleri kaynak alınarak gerçekleştirilen çalışmada bu mevcut vilayetlerdeki idari taksimat gerçekleşen değişiklikleriyle ifade edilmiştir.

Kastamonu vilayeti 1272h/1855-6 yılında Bolu, Viranşehir, Kastamonu ve Sinop olmak üzere 4 sancaktan oluşmuştur. Bu sancak sayısı 1282h/1865-6'da Bozok vilayetinden ayrılarak bu vilayete yani Kastamonu vilayetine bağlanan Kengirli sancağı ile 5'e yükselmiştir. 1283h/1866-7 yılında ise vilayete Eregli adlı yeni bir sancak bağlanmış böylelikle sancak sayısı 6 olmuştur. 1285h/1868-9 yılında Viranşehir ve Eregli sancaklarının dağılıp buradaki mevcut kazaların diğer sancaklara bağlanmasıyla vilayette 4 sancak kalmıştır. Bu sancak sayısı 1907-8 yılına kadar devam etmiş ancak 1908-9 yılında Bolu sancağının müstakil olmasıyla 4'den 3'e düşmüştür.

Aydın eyaleti 1855-6 yılında Saruhan, Sığla, aydın, Menteşe ve Denizli olmak üzere 5 sancaktan oluşmaktadır. 1285h/1868-9 yılında Denizli sancağının kazalarının diğer sancaklara dağılması ile vilayette 4 sancak kalmıştır. Ancak bu durum 1302h/1884-5 yılına kadar devam etmiş, bu tarihte Denizli sancağı tekrar Aydın vilayetine bağlı sancak konumuna gelmiştir. Bu vilayetteki sancak sayısı da 1910 yılına kadar devam etmiştir.

Hüdavendigâr vilayetinde 1855-6 yılında Kocaeli, Hüdavendigâr, Kütahya, Karahisar-ı Sahip, Eredek, Biga, Karesi, Ayvalık olmak üzere 8 sancak bulunmaktadır. 1281h/1864-5 yılında Erdek sancağı mevcut kazalarıyla beraber Karesi sancağına bağlanmış bu da 8 olan sancak sayısını 7'ye düşürmüştür. 1285h/1868-9 yılında Biga sancağının Cezire-i Bahri Sefid vilayetine; Ayvalık sancağının ise Karesi sancağına bağlanmasıyla sancak sayısı 5 olmuştur. Bu mevcut sancaklar Kocaeli, Hüdavendigâr, Kütahya, Karesi ve Karahisar-ı Sahip'dir. 1292h/1875-6 yılında Kocaeli sancağı müstakil olmuş ve salnamelerde müstakil İzmîd sancağı olarak zikr edilmeye başlanmıştır. Bu sebeple vilayette 4 sancak kalmıştır. Ayrıca 1293h/1876-7 yılında Hüdavendigâr sancağı kaldırılarak Bursa kazası sancak olmuş ve merkez kaza olarak ifade edilir olmuştur. Bu 4 olan sancak sayısı 1303h/1885-6 yılında

Ertuğrul adlı yeni bir sancağın vilayete bağlanmasıyla 5'e yükselmiştir. 1910 yılına kadar da sancak sayısı aynı kalmıştır.

Ankara (Bozok) vilayeti ise 1272h/1855-6 yılında ile 1277h/1860-1 yılları arasında 4 sancaktan ibarettir. Bu sancaklar Kayseriye, Bozok, Ankara ve Kengiri'dir. Bu sancak sayısı 1278h/1861-2 yılında vilayete Koçgirli adlı yeni bir sancağın bağlanmasıyla 5' yükselmiştir. 1282h/ 1865-6 yılında Kengirli sancağının Bozok vilayetinden ayrılarak Kastamonu vilayetine bağlanmasıyla vilayette 4 sancak kalmıştır. Bu 4 olan sancak sayısı 1283h/1866-7 yılında Koçgirler sancağının Sivas vilayetine bağlanmasıyla 3'e inmiştir. 1291h/1874-5 yılında vilayete Kırşehir adlı yeni bir sancak bağlanmıştır. Böylece 3 olan sancak sayısı tekrar 4 olmuştur. 1894-5 yılında Çorum kazasının sancak olmasıyla bu sayı 5'e yükselmiş ve bu mevcut idari durum 1910 yılına kadar devam etmiştir.

Vilayetlere bağlı olan sancaklardaki kaza ve nahiyelerde her yıl değişiklikler meydana gelmiş ve bu değişikliklerde yıl yıl konu başlıkları içerisinde kayd edilmiştir.

Sonuç olarak biz bu tezle adı geçen vilayetlerin, 1272h/1855-6 ile 1328h/1910 yılları arasındaki idari taksimatlarını devlet salnameleri aracılığı ile gün ışığına çıkarmış olduk.

KAYNAKLAR

A-Devlet Salnameleri

- 1272 Devlet Salnamesi; Kastamonu, Aydın, Hüdavendigâr, Bozok vilayetleri
1273 Devlet Salnamesi; Kastamonu, Aydın, Hüdavendigâr, Bozok vilayetleri
1274 Devlet Salnamesi; Kastamonu, Aydın, Hüdavendigâr, Bozok vilayetleri
1275 Devlet Salnamesi; Kastamonu, Aydın, Hüdavendigâr, Bozok vilayetleri
1276 Devlet Salnamesi; Kastamonu, Aydın, Hüdavendigâr, Bozok vilayetleri
1277 Devlet Salnamesi; Kastamonu, Aydın, Hüdavendigâr, Bozok vilayetleri
1278 Devlet Salnamesi; Kastamonu, Aydın, Hüdavendigâr, Bozok vilayetleri
1279 Devlet Salnamesi; Kastamonu, Aydın, Hüdavendigâr, Bozok vilayetleri
1280 Devlet Salnamesi; Kastamonu, Aydın, Hüdavendigâr, Bozok vilayetleri
1281 Devlet Salnamesi; Kastamonu, Aydın, Hüdavendigâr, Bozok vilayetleri
1282 Devlet Salnamesi; Kastamonu, Aydın, Hüdavendigâr, Bozok vilayetleri
1283 Devlet Salnamesi; Kastamonu, Aydın, Hüdavendigâr, Bozok vilayetleri
1284 Devlet Salnamesi; Kastamonu, Aydın, Hüdavendigâr, Bozok vilayetleri
1285 Devlet Salnamesi; Kastamonu, Aydın, Hüdavendigâr, Bozok vilayetleri
1286 Devlet Salnamesi; Kastamonu, Aydın, Hüdavendigâr, Bozok vilayetleri
1287 Devlet Salnamesi; Kastamonu, Aydın, Hüdavendigâr, Bozok vilayetleri
1288 Devlet Salnamesi; Kastamonu, Aydın, Hüdavendigâr, Bozok vilayetleri
1289 Devlet Salnamesi; Kastamonu, Aydın, Hüdavendigâr, Bozok vilayetleri
1290 Devlet Salnamesi; Kastamonu, Aydın, Hüdavendigâr, Bozok vilayetleri
1291 Devlet Salnamesi; Kastamonu, Aydın, Hüdavendigâr, Bozok vilayetleri
1292 Devlet Salnamesi; Kastamonu, Aydın, Hüdavendigâr, Bozok vilayetleri
1293 Devlet Salnamesi; Kastamonu, Aydın, Hüdavendigâr, Bozok vilayetleri

1294 Devlet Salnamesi; Kastamonu, Aydın, Hüdavendigâr, Bozok vilayetleri
1295 Devlet Salnamesi; Kastamonu, Aydın, Hüdavendigâr, Bozok vilayetleri
1296 Devlet Salnamesi; Kastamonu, Aydın, Hüdavendigâr, Bozok vilayetleri
1297 Devlet Salnamesi; Kastamonu, Aydın, Hüdavendigâr, Bozok vilayetleri
1298 Devlet Salnamesi; Kastamonu, Aydın, Hüdavendigâr, Bozok vilayetleri
1299 Devlet Salnamesi; Kastamonu, Aydın, Hüdavendigâr, Bozok vilayetleri
1300 Devlet Salnamesi; Kastamonu, Aydın, Hüdavendigâr, Bozok vilayetleri
1301 Devlet Salnamesi; Kastamonu, Aydın, Hüdavendigâr, Bozok vilayetleri
1302 Devlet Salnamesi; Kastamonu, Aydın, Hüdavendigâr, Bozok vilayetleri
1303 Devlet Salnamesi; Kastamonu, Aydın, Hüdavendigâr, Bozok vilayetleri
1304 Devlet Salnamesi; Kastamonu, Aydın, Hüdavendigâr, Bozok vilayetleri
1305 Devlet Salnamesi; Kastamonu, Aydın, Hüdavendigâr, Bozok vilayetleri
1306 Devlet Salnamesi; Kastamonu, Aydın, Hüdavendigâr, Bozok vilayetleri
1307 Devlet Salnamesi; Kastamonu, Aydın, Hüdavendigâr, Bozok vilayetleri
1308 Devlet Salnamesi; Kastamonu, Aydın, Hüdavendigâr, Bozok vilayetleri
1309 Devlet Salnamesi; Kastamonu, Aydın, Hüdavendigâr, Bozok vilayetleri
1310 Devlet Salnamesi; Kastamonu, Aydın, Hüdavendigâr, Bozok vilayetleri
1311 Devlet Salnamesi; Kastamonu, Aydın, Hüdavendigâr, Bozok vilayetleri
1312 Devlet Salnamesi; Kastamonu, Aydın, Hüdavendigâr, Bozok vilayetleri
1313 Devlet Salnamesi; Kastamonu, Aydın, Hüdavendigâr, Bozok vilayetleri
1314 Devlet Salnamesi; Kastamonu, Aydın, Hüdavendigâr, Bozok vilayetleri
1315 Devlet Salnamesi; Kastamonu, Aydın, Hüdavendigâr, Bozok vilayetleri
1316 Devlet Salnamesi; Kastamonu, Aydın, Hüdavendigâr, Bozok vilayetleri
1317 Devlet Salnamesi; Kastamonu, Aydın, Hüdavendigâr, Bozok vilayetleri

- 1319 Devlet Salnamesi; Kastamonu, Aydın, Hüdavendigâr, Bozok vilayetleri
1320 Devlet Salnamesi; Kastamonu, Aydın, Hüdavendigâr, Bozok vilayetleri
1321 Devlet Salnamesi; Kastamonu, Aydın, Hüdavendigâr, Bozok vilayetleri
1322 Devlet Salnamesi; Kastamonu, Aydın, Hüdavendigâr, Bozok vilayetleri
1323 Devlet Salnamesi; Kastamonu, Aydın, Hüdavendigâr, Bozok vilayetleri
1324 Devlet Salnamesi; Kastamonu, Aydın, Hüdavendigâr, Bozok vilayetleri
1325 Devlet Salnamesi; Kastamonu, Aydın, Hüdavendigâr, Bozok vilayetleri
1326 Devlet Salnamesi; Kastamonu, Aydın, Hüdavendigâr, Bozok vilayetleri
1327 Devlet Salnamesi; Kastamonu, Aydın, Hüdavendigâr, Bozok vilayetleri
1328 Devlet Salnamesi; Kastamonu, Aydın, Hüdavendigâr, Bozok vilayetleri

B-Tetkik Eserler

BAYKARA, Tuncer, **Anadolu'nun Tarihi Coğrafyasına Giriş**, Ankara 1988.

ENGELHARD, **Türkiye ve Tanzimat, Devlet-i Osmaniye'nin Tarih-i Islahatı**, İstanbul 1328.

OĞUZ, Süleyman, **Osmanlı Vilayet İdaresi ve Doğu Rumeli Vilayeti**, Ankara 1986.

ORTAYLI, İlber, **Türkiye İdare Tarihi**, Ankara 1979.

ORTAYLI, İlber, **Tanzimattan sonra Mahalli İdareler**, Ankara 1974.

ÖZKAYA, Yücel, **18. yüzyılda Osmanlı Kurumları ve Osmanlı Toplum Yaşantısı**, Ankara, 1985.

TÖNÜK, Vecihi, **Türkiyede İdari Teşkilatının Tarihi Gelişimi ve Bugünkü Durumu**, Ankara 1945.

UNAT, Faik Reşit, **Hicri Tarihleri Miladi Tarihe Çevirme Kılavuzu**, Ankara 1988.